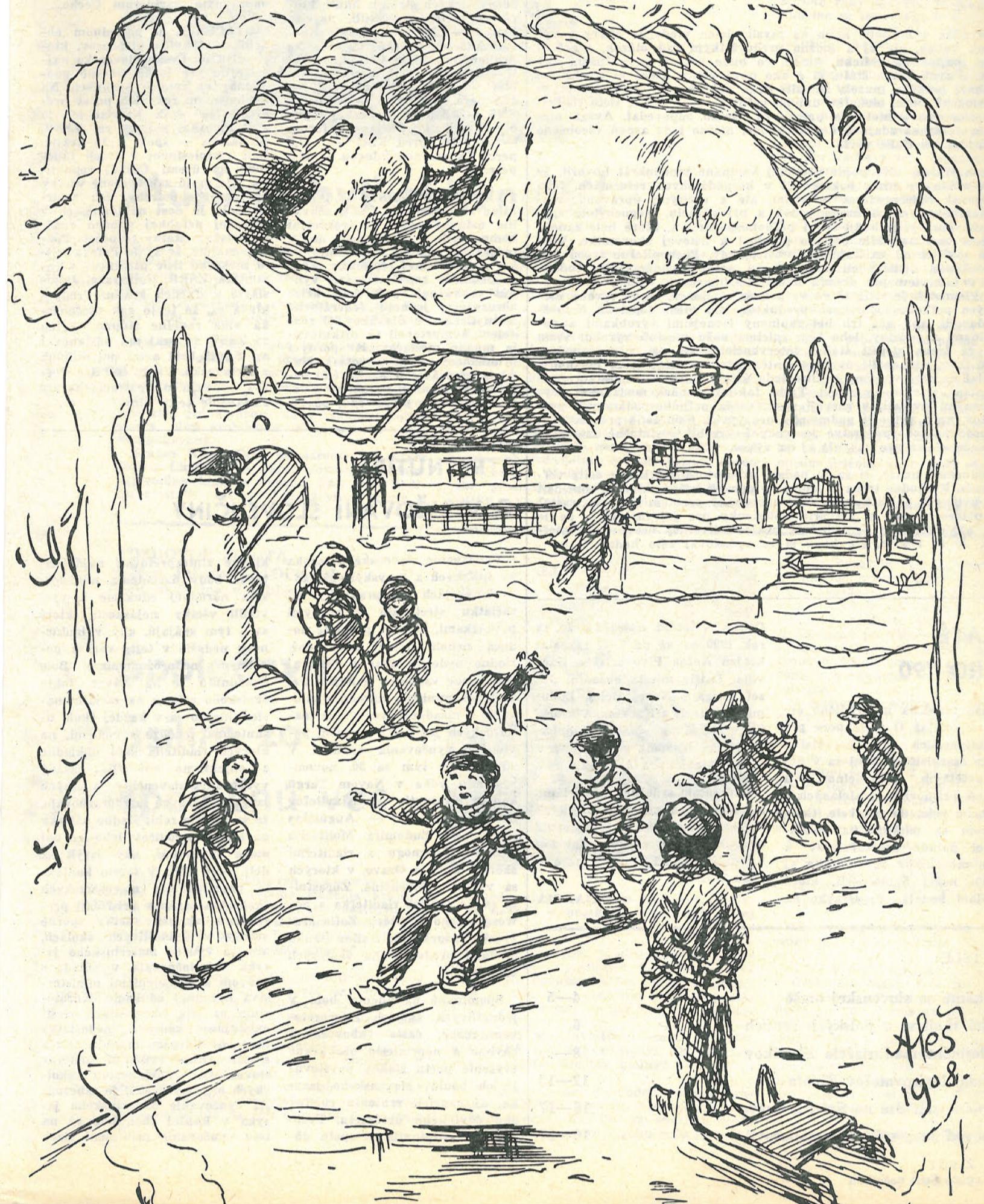

ZIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • JANUÁR • LEDEN • STYCZEN 1990 (ČÍSLO 392) • CENA 1000 ZŁ

Ako d'alej?

Prezidentské voľby sú už za nami, hoci ešte stále máme v pamäti dramatický priebeh volebnej kampane a neistotu, ako sa tie prvé slobodné a demokratické voľby skončia. Nakoniec vysvitlo, že obavy boli zbytočné, lebo novozvolený šef štátu Lech Wałęsa získal dôveru 3/4 hlasujúcich voličov, čiže vyše 10 mil. hlasov. Bola medzi nimi i rozhodujúca väčšina krajánov zo Spiša a Oravy, keďže, ako sa to zdôrazňuje v správe Štátnej volebnej komisie, prezident získal najväčšiu podporu — vyše 90% hlasov — práve v Nowosączskom vojvodstve.

Hovoriac o neistote, mám na mysli nielen vtedajšie obavy o výsledok volieb, ale aj a možno predovšetkým rad otázok, ktoré si voliči, najmä na vidieku, kladli, čo bude potom, po voľbách, aký smer si zvolí hlava štátu, či a ako nová vláda, ktorá sa predsa po volebnej porážke musela zmeniť, bude pokračovať v hospodárskych reformach? Dnes, niekoľko dní po voľbách, keď pišeme tieto riadky, nemožno ešte s istotou a presne na všetko odpovedať. Avšak niektoré otázky sa zdajú byť nepochybne, možno teda aspoň všeobecne predvidieť ich ďalší vývin.

Lech Wałęsa ešte počas volebnej kampane mnohokrát hovoril, že nová vláda by mala pokračovať v hospodárskych reformach, teda realizovať Balcerowiczov program, ale s určitými úpravami, rozvíjať trhový systém hospodárstva a privatizáciu. Nepochybne spomínané úpravy sa budú týkať polnohospodárstva, ktoré bolo zanedbané a vari najtažšie pocitilo prechod k trhovej ekonomike. Veľa bude závisieť od existujúcich prostriedkov. Pochopiteľne treba buďte dokončiť demonopolizáciu výkupu polnohospodárskych produktov. V interview pre denník Rzeczpospolita Lech Wałęsa o.i. povedal. Viem, tak je totiž aj vo vyspelých krajinách, že do výroby niektorých polnohospodárskych produktov štát musí doplatiť. Nemožno dovoliť, aby nás trh bol zaplnený lacnejšími výrobkami a potravinami z cudziny, lebo tým zničíme našu vlastnú výrobu. Viem tiež, že treba zlepšiť štátny intervencionizmus na polnohospodárskom trhu, zdokonaliť úverový systém pre rolníkov, ktorý musí prihliadať na celý výrobný cyklus, teda úvery musia byť ináč zúročené ako napr. v obchode a pod. Treba taktiež pomôcť, medziiným zvýhodnenými úvermi, v rozvoji spracovania polnohospodárskych produktov, no a vytvoriť podmienky pre vývoz. Som totiž presvedčený, že naše polnohospodárstvo je schopné vyrobiť dostatočné množstvo potravín nielen pre nás, ale aj na vývoz.

Budúcnosť ukáže, či sa to podari uskutočniť. Potrieb je totiž veľmi veľa. Rozhodne treba v programe upraviť bytové otázky, obmedziť rast bytových poplatkov, vyriešiť zanedbaný problém banictva, zastaviť pokles výroby a vytvoriť podmienky pre jej rast a — čo je vari najdôležitejšie — zabrániť poklesu životnej úrovne obyvateľstva. Je to reálne, ale bude si to vyžadovať ešte hodne času.

J.S.

ZLATÉ PERO '90

Naša redakcia už tradične organizuje súťaž O zlaté pero pre najaktívnejších dopisovateľov nášho časopisu. Hodnoti sa v nej predovšetkým pravidelnosť a úroveň príspevkov posielaných v priebehu roka do redakcie. Ceny viazom sa udeľuje na každročnej porade dopisovateľov a spolupracovníkov Života, ako aj aktívu našej Spoločnosti, ktorá sa vlni konala v Oravke na

Orave. Viacorazom našej súťaže za rok 1990 sa už po tretí raz stal kraján Anton Pivočárik z Kacvína. Ďalšie miesta obsadili: Jozef Mirga z Novej Belej, Eudomír Molitoris z Kacvína, Viktória Smrečáková z Malej Lipnice, Bronislav Knapčík z Mikolowa a Alojz Bugajský z Jablonky.

Laureátom srdečne blahoželáme a už dnes pozývame všetkých dopisovateľov, ako aj záujemcov o spoluprácu s našou redakciou na ďalšiu súťaž O zlaté pero v roku 1991.

REDAKCIÁ

V ČÍSLE:

Dočkáme sa slovenskej omše

4—5

České školství v polských zemích

6

K dejinám maďarizácie Slovákov

8—9

Porada dopisovateľov Života

12—13

Obvodné schôdze na Spiši a Orave

16—17

Odpoveď jurgovskému „maliarovi“

16—17

ZO STAREJ VLASTI

KOMUNÁLNE VOLBY. Česko-Slovensko má už za sebou slobodné voľby do všetkých zastupiteľských zborov. V novembrových komunálnych voľbách na Slovensku sa zúčastnilo asi 63 percent voličov, ktorí zvolili 38.489 poslancov a 2.725 starostov obcí a primátorov miest. Z 56 politických strán a hnutí, ktoré sa volieb zúčastnili, najviac hlasov — 27,4 percent získalo Kresťanskodemokratické hnutie. Na druhom mieste je Verejnosc proti násiliu — 20,4 percent, potom KSC — 13,6 percent, nezávislá — 12,8 percent, Spolužitie — 6,3 percent, SNS — 3,2 percent. V Českej republike zvíťazilo Občianske fórum — 36 percent, pred KSC — 17,2 percent, Čs. stranou lidovou — 11,5 percent.

FEDERÁCIA ZOSTANE. Federálne zhromaždenie ČSFR schváli ústavný zákon o rozdelení kompetencií a právomoci medzi federálnou vládou a vládami Českej a Slovenskej republiky. Tým sa podarilo, aspoň dočasne, vyhnúť sa väčnej politickej krize ohrozujúcej jednotu federálneho štátu Čechov a Slovákov. O rozdelení kompetencií sa diskutovalo mnoho mesiacov. K sporným problémom patrili o.i. otázky riadenia centrálneho bankového systému, právomoci republík vo veci ropovodu a plynovodu, pôsta a

právnej úpravy národností. Hovoriac všeobecne, v spore o rozdelenie kompetencií ani nešlo o zrušenie federálneho usporiadania štátu, ale najmä vytvorenie nového modelu demokratickej federácie, takého, v ktorom Slováci pri rozhodovaní o tom, čo sa deje v ich republike, budú rovnoprávnym partnerom Čechov.

UTEČENCI. V poslednom období stúpla vlna utečencov, ktorí prišli do Česko-Slovenska najčastejšie pre fažké životné podmienky vo svojich krajinách. Na koniec m.in. roka ich počet prekročil 1000 osôb. Najviac ich je z Rumunska, potom zo ZSSR, Bulharska — spolu z 15 krajín. Boli rozmiestnení v troch tabuchoch na území Českej republiky, kde majú zabezpečené všetky najnutnejšie potreby. Ich vydržiavanie je dosť nákladné, čo v súčasnej nefahkej situácii značne zaťahuje štátne rozpočet. Poznamenajme, že aj do Poľska prišlo niekoľko tisíc utečencov z Rumunska, ZSSR, Bulharska, Juhoslovie a ďalších krajín. Predpokladá sa, že tento rok utečenec ká vlna rápidne stúpne — len zo ZSSR sa vraj má odsťahovať asi 8 mil. Ľudí a asi pol milióna z Rumunska. Vlády ČSFR a Poľska uvažujú o opatreniach pre zastavenie tejto vlny.

STRETNUTIE

○ VYUČOVANÍ SLOVENČINY

Vyučovanie slovenského jazyka na spišských a oravských základných školách sa prakticky od začiatku stretávalo s rôznymi prekážkami, ktoré v podstate podnes neboli úplne odstránené. Hodne nedorozumení a teda aj problémov vzbudilo vlaňajšie nariadenie ministra národnej edukácie o zásadách vyučovania materinských jazykov a o zrušení povinného vyučovania ruštiny. V súvislosti s tým sa 30. novembra min. roka v Novom Targu konalo stretnutie predstaviteľov našej Spoločnosti — Augustína Andrašáka, Eudomíra Molitorisa a Jána Špernogu s riaditeľmi škôl na Spiši a Orave, v ktorých sa vyučuje slovenčina. Zúčastnila sa ho taktiež riaditeľka z nowosączského kuratória Zofia Mužyczko, inšpektorka Halina Bańska a ďalší predstavitelia školských orgánov.

Spomínané nariadenie bolo v jednotlivých školách interpretované rôzne, často ľubovoľne a chybe a neprinieslo očakávané zvýšenie počtu žiakov navštěvujúcich hodiny slovenského jazyka, aj napriek zrušeniu ruštiny ako povinného predmetu. Preto účastníci stretnutia si spolu dô-

kladne zinterpretovali najdôležitejšie body nariadenia ministerstva národnej edukácie a vysvetlili všetky nejasnosti, ktoré sa s tým spájajú, aby v budúnosti nedošlo v tejto veci k podobným nedorozumeniam. Bolo dohodnuté, že na záver tohto školského roka a na začiatku nasledujúceho sa v každej škole uskutočnia schôdze s rodičmi, na ktorých riaditelia škôl dôkladne a objektívne vysvetlia zásady vyučovania slovenčiny a iných jazykov. Zároveň sa zdôrazňovalo, že sa nesmie robiť žiadne nátlaky na žiakov a rodičov, lebo len oni môžu rozhodnúť, aký jazyk sa deti budú učiť. V tomto kontexte predstavitelia nowosączských školských orgánov prisľúbili prešetriť a vyriešiť všetky sporné otázky v jednotlivých školách, aby sa vyučba materinského jazyka uskutočňovala v súlade s právom a nariadeniami ministerstva národnej edukácie. Kurátorium sa tiež bude snažiť riešiť existujúce kádrove nedostatky medziiným lepšou organizáciou a efektívnejším využitím učiteľov slovenčiny. Povinnosťou školských orgánov a škôl je zabezpečiť vyučovanie materinského jazyka v každej obci, kde sú na toto vyučovanie prihlásení žiaci.

Krajan Karol Fula s manželkou Annou a dcérou Zofkou

ako sám vráví, hodne odniesol. Naučil sa napr. hrať na hudobných nástrojoch. Chyžné by sa chcelo k týmto kultúrnym tradíciam vrátiť.

Slovenské perekadlo hovorí, že jablko ne-padá daleko od jablone. Tak bolo aj v prípade krajanana K. Fulu. Po otrovej smrti ho krajania v roku 1983 zvolili za predsedu MS v Chyžnom a o rok nato aj za člena Obvodného výboru na Orave.

Krajan Karol Fula bol a je horlivým propagátorm nášho krajanského časopisu Život a dlhé roky obetavo zbiera predplatné. Nebudeme sa iste myliť keď poviem, že mu v tejto propagátorskej práci pomáha aj jeho manželka Anna.

Dnes po demokratických zmenach v Poľsku, ako tvrdí krajan predsed, naša Spoločnosť a tým aj miestne aktivity majú širšie pole pôsobnosti ako v predošom systéme. Teda keď sa nám naskytuje väčšia možnosť sebarealizácie, nesmieme ju zanedbať. V prvom rade však musíme vyvinúť veľké úsilie pre zachovanie slovenského národného povedomia medzi našou mládežou a krajanmi. Mala by nám v tom pomôcť rozvíjajúca sa výučba slovenčiny na základných školách, materinského jazyka nás a našich predkov. Preto apelujem na krajanov, aby sa nedali pobalamutí našimi neprajníkmi a zapisovali deti na slovenčinu. Ďalej treba pokračovať v úsilií o zavedenie slovenských bohoslužieb nielen u nás, v Chyžnom, ale aj v ostatných slovenských dedinách na Spiši a Orave.

Chyžné — zdôraznil Karol Fula — sa náchádza v pohraničnom pásmi so Slovenskom, preto by sme sa veľmi potešili rozšíreniu vzájomnej kultúrnej spolupráce. Ide medzi iným o výmenu folklórnych súborov, divadelných krúžkov a kapiel. Musíme v obci organizovať hudobné a vôleb kultúrne podujatia, na ktoré by sme mali pozvať slovenské skupiny a súbory. Prednedávnom tu bol hudobný súbor z Nižnej na Orave a musíme priznať, že sa teší obrovskému záujmu.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Musíme byť aktívnejší!

Doteraz sme v tejto našej rubrike predstavovali zaslúžených, zväčša starších krajanských činiteľov a ich rodiny. Tentoraz sme navštívili obydlie sice mladšieho, ale taktiež zaslúženého a obetavého krajanana Karola Fulu a jeho manželky Anny z Chyžného.

Ich život, podobne ako iných krajanských rodín, je poznačený predovšetkým tvrdou prácou na nevelmi úrodných, kamenistých oravských poliach, dedených z pokolenia na pokolenie. Mohlo by sa zdáť, že je to život pomerne jednotvárny, no v skutočnosti je pestrý, plný problémov a nezriedka dosť komplikovaný.

Krajan Karol Fula sa narodil 23. marca 1942 v Chyžnom, v starej slovenskej roľníckej rodine Anny a Ondreja Fulovcov. Rodičia vlastnili dosť veľké gazdovstvo, ktoré si

žiadalo každú voľnú ruku do práce. Nečudo, že Karol od najmladších rokov, ako je to na dedine zvykom, musel pomáhať rodičom. Najprv pasol kravy, potom robil ľahšie práce a tak sa pomaly zaúčal do roľníckeho povolania.

Najlepším učiteľom, poradcом a predovšetkým vychovávateľom v slovenskom národnom duchu mu bol už nežijúci otec Ondrej, ktorý patril k najobetavejším krajanským činiteľom. Bol spoluzačladeľom a dlhoroceným predsedom Miestnej skupiny KSSCaS v Chyžnom. Preto nie div, že malý Karol často pomáhal otcu v jeho záslužnej krajanskej práci, nezriedka ho zastupoval na rôznych podujatiach organizovaných našou Spoločnosťou. Mohli sme ho vidieť i v období pôsobenia chyžanského divadelného krúžku a vo folklórnom súbore, z ktorého si,

ROZHовор ŽIVOTA
s Mgr. Julianom STOPKOM,
vójtom gminy v Jablonke

Spoločným úsilím za spoločnú vec

Májové voľby miestnych samospráv začali novú kapitolu v systéme riadenia krajiny. Ako vójt jablonskej gminy ste nastúpili do funkcie v ekonomickej ľažkých podmienkach. Mohli by ste nám na úvod povedať niečo o sebe a vašej voľbe za šéfa gminy?

— Som rodený Oravec, národil som sa v neďalekom Podvilku. Študoval som matematiku na Jagellovskej univerzite, kde som dosiahol hodnosť magistra. Po jej zavŕšení som absolvoval ešte dôstojnícku školu. Potom som začal pôsobiť ako stredoškolský profesor na Všeobecnovzdelávacom lyceu v Jablonke. V januári min. roka som sa stal náčelníkom gminného úradu a po voľbach samosprávy asi som sa zdal obyvateľom natoľko dôveryhodný, že ma navrhli na vójta. No a stalo sa.

Odvtedy uplynulo sedem mesiacov. Môžete už hovoriť o nejakých výsledkoch vašej gminy?

— Sedem mesiacov je príliš krátke obdobie na dosiahnutie väčších, konkrétnych výsledkov. Na dôvodek máme práve zimné obdobie a veľa veci nemožno realizovať, napríklad opravu ciest a iné začaté investície.

Spomíname ste investície, ktoré si vyžadujú určité finančné náklady. Ako z tejto stránky vyzera situácia gminy?

— Vstupovali sme do obdobia samofinančovania s čistým kontom, čiže neboli sme zátažení úvermi. Naďalej sa snažíme tento stav udržať. V druhom polroku naša finančná

situácia vyzerala celkom dobre, aj keď naše hlavné príjmy pochádzajú zatiaľ len z daní. Dostávame ich od miestnych roľníkov a z podnikov pôsobiacich v našej gmine. V tomto kontexte však treba poznamenať, že finančné potreby pre rozvoj našej gminy sú obrovské — od stavebných investícií po školstvo. Preto sme sa rozhodli, že budeme pomaly a dôsledne realizovať všetky úlohy súbežne.

V jesenne — zimnom období budeme pokračovať v realizácii troch pomerne nákladných investícií: zdravotného strediska v Malej Lipnici, ktoré si vyžaduje už len posledné úpravy, hasičskej remízy v Dolnej Zubrici a Základnej škole č. 2 vo Veľkej Lipnici. Keď ide o športový štadión v Jablonke, zatiaľ sme pripravili betónovú plochu. Treba ešte upraviť bēžeckú dráhu a postaviť technické a socialné zariadenia.

V jarnom období, ak nám finančné prostriedky dovolia, chceme zlepšiť lokálne cesty v Jablonke, opraviť gminnú cestu v Chyžnom a v spolupráci s vojvodstvom aj vojvodskú cestu vo Veľkej Lipnici.

Ako vyzera spolupráca vašej gminy so súčasným Dolnokubínskym okresom?

— Už v minulom roku po nežnej revolúcii v Česko-Slovensku sme nadviazli kontakty s Mestským výborom v Trstenej. Ich predstavitelia boli u nás na návštive a my sme boli u nich. Spolu sme konzultovali viaceré skúsenosti. V súčasnosti naše styky akoby trochu ochabli, hadávame v súvislosti s volebnou kampaniou. Dúfame však, že zanedbano opäť ožijú a rozšíria sa. Zatiaľ sa rozvíjajú kontakty v oblasti kultúry, uskutočňuje sa o.i. výmena folklórnych súborov a kapiel.

POKRAČOVANIE NA STR. 5

Dočkáme sa konečne slovenskej sv. omše alebo kto ruší pokoj?

Prednedávnom som prečítať v Tygodníku Podhalanskom č. 35 zo 16.—22.9.1990 článok Andreja Paru — Sú Slováci v Jurgove presledovaní? Zbúrať pokoj. Je to pokus o interpretáciu udalostí v Jurgove spojených so snahou zaviesť slovenčinu na jednej z dvoch nedeľných svätých omší. Článok Andreja Paru poskytuje príležitosť pohovoriť si obširnejšie o situácii slovenskej národnostnej menšiny, tým viac, že priemerny Poliak je naďalej presvedčený, že na území Poľska bývajú iba Poliaci.

Začínam opravou niekoľkých chýb, ktoré som našiel v článku A. Paru. Autor zručne narába kvantifikátormi snažiac sa dokázať, že v Jurgove je iba niekoľko Slovákov, kým všetci ostatní obyvatelia sú Poliaci. Piše o tom doslovnne tak: „Totiž skupina ľudí sa dožaduje, aby sa na jednej z dvoch omší všetky piesne spievali v slovenčine.“ Podobne sa vyjadruje trochu ďalej: „aj to riešenie táto skupina odmieta.“

V opise dejín Jurgova Para robí niekoľko podstatných chýb. Vetu: „V časoch rakúsko-uhorskej monarchie a počas hitlerovskej okupácie sa toto územie považovalo za časť Slovenska“ možno poprieť z dvoch dôvodov: 1. Slovensko nebolo pod hitlerovskou okupáciou; 2. „toto územie“ fakticky a právne tvorilo súčasť Slovenska. „Považovanie“ ho za časť Slovenska je vyjadrením, ktoré nehovorí o skutočnom stave veci, keďže „považovanie“ sa týka sféry presvedčenia a mienky a nie udalostí a politicko-právnych rozhodnutí spojených s hranicami Slovenska. Tak isto chybáva je ďalšia veta („V medzivojnovej období a po vojne, tak ako pred tisíc rokmi, bol Jurgov považovaný za poľskú dedinu.“), keďže Jurgov pred tisíc rokmi ešte neexistoval. Výskumy slovenského historika Jána Beňku dokázali, že bol založený na valaškom práve v roku 1546 a bol pomenovaný podľa prvého richtára Jurka (Gyvrko). Historický názov dediny do istej miery zachovali aj Maďari, keď jej zákonom z roku 1898 pomaďarčili názov na Szepesgyörke, čiže Spišský Jur alebo Spišský Juraj. Okrem toho autor bližšie neupresňuje, kto považoval Jurgov za poľskú dedinu. Celkom iste aj časť predstaviteľov poľských vedeckých stredísk vyjadrovala presvedčenie, že je to slovenská dedina. Aby to nebolo ničím nepodložené tvrdenie, pripomienim heslo Jurgov v III. diele Geografického slovníka Poľského kráľovstva a iných slovanských krajín (Redigoval F. Sulimírski, Warszawa 1882, str. 632). Napriek tomu, čo piše A. Para, aj po vojne nie všetci Poliaci považovali Jurgov za poľskú dedinu. Možno tu spomenúť viacerých autorov, ktorých výskumy jednoznačne dokazujú, že aj po vojne je to dvojnárodná dedina. Para si ostatne sám protirečí, lebo keby to bola skutočne poľská dedina, neexistoval by spor o slovenskú liturgiu v kostole.

Znepokojujúco zníe veta Andreja Paru, že knaz Wladyslaw Podhalánski je bezmocný voči požiadavkam slovenskej národnostnej menšiny. Totiž sugeruje, že sa treba postaviť proti týmto požiadavkam. A predsa rozvoj postkomunistických štátov, ktoré smerujú k ozajstnej demokracii, sa vyznačuje priznaním

rečou Najvyššieho nie je náhodou poľština? Naskytá sa tiež otázka, či Poliaci sú tolerantní? Prednedávnom (Polityka č. 39 z 30.09. 1989, str. 10) sa týmto problémom zaoberal profesor Tadeusz Pilch, ktorý dospel k dosť smutným záverom.

Právno-medzinárodné riešenie práv národnostných menšín sa opieralo — okrem Malej versalskej zmluvy z 28. júna 1919 — o zásadu vzájomnosti. Táto zásada bola základom poľsko-československej zmluvy z 23. apríla o finančných a právnych otázkach, ako aj poľsko-československej zmluvy z 10. marca 1947 o priateľstve a vzájomnej pomoci. Žiaľ, táto vzájomnosť z poľskej strany sa dnes prejavuje len ako stále menej viditeľna stopa po tlačiarenskej farbe na začítnutom papieri Zbierky zákonov.

Poľsko sa zaviazalo rešpektovať práva národnostných menšín, keď bez akýchkoľvek výhrad podpísalo závererečný akt konferencie v Helsinkách. S realizáciou helsinskéj zmluvy nie je, zdá sa, najlepšie, keď A. Para usudzuje, že zavedenie tretej sv. omše — vcelku so slovenskými piesňami, ale bez slovenskej liturgie — celú vec vyrieši. V titule svojho článku Andrej Para kladie otázku: Sú Slováci v Jurgove presledovaní? Necháva ju však bez odpovede. Z celkového tónu článku možno usúdiť, že redaktor Para je presvedčený o tom, že Slovákom v Jurgove sa nedeje krivda. Nuž, veľmi sa mylí.

Pripomeňme ďalej, že otásku slovenského jazyka v kostoloch na Spiši a Orave poznal skoro svet v súvislosti so sťažnosťou Slovákov z Krempach a Novej Belej, ktorú na jeseň 1968 predložili pápežovi Pavlovi VI. Až vďaka nej sa začal proces dvoch spišských farností.

O potrebe ochrany národnostných menšín zreteľne hovorí 95. odstavec pápežskej encykliky Jána XXIII. *Pacem in terris*. V tomto odstavci pápež konštatuje: „V súvislosti s tým treba otvorené konštatovať, že akýkoľvek činnosť namierená proti týmto národnostným skupinám, ktorej cieľom je obmedzenie ich sily a rozvoja, znamená važné narušenie povinnosti spravodlivosti. Toto narušenie je ešte väčšie, ak takáto ničomná činnosť je zamieraná na vyhubenie nejakej národnosti.“ Ďalší, 96 bod encykliky popisuje podstatu spravodlivého zaobchádzania s národnostnými menšinami: „Naproti tomu sa s imperatívom spravodlivosti absolútne zhoduje to, aby vedúci štátov účinne konali v prospech zlepšenia situácie a existenčných podmienok obyvateľov, príslušníkov národnostných menšín, najmä keď ide o otázky týkajúce sa ich jazyka, vzdelania, tradícií ako aj hospodárskej situácie a činnosti.“

Možno tu položiť otázku, akú starostlivosť o slovenský jazyk prejavuje kardinál Franciszek Macharski, keď doteraz nezaviedol slovenskú liturgiu v 16 spišských a Oravských farnostach, hoci má k dispozícii dvojjazyčných knazov a okrem toho možnosť príchodu knazov zo Slovenska ponúka spišský biskup, dr. František Tondra.

Ešte silnejšie zdôraznil potrebu ochrany národnostných menšín terajší pápež Ján Pavol II. v novoročnom posolstve z roku 1989 nazvanom *Ucta k menšinám podmienkou mieru*.

Krátka zápisnica zo stretnutia predstaviteľov slovenského obyvateľstva zo Spiša a Oravy s kardinálom Macharským dňa 27. februára 1989 znie takto: „Pán kardinál nemá žiadne námetky proti zavedeniu slovenčiny do liturgie. Bude sa snažiť, aby sa mohlo stať rýchlo, k spokojnosti oboch strán“. Od dátumu tohto prísľubu uplynú zanedľho dva roky. Zlepšenie situácie — okrem Krempach a Novej Belej — akosi nevidno.

Redaktor Para sa rozprával s niekoľkými obyvateľkami Jurgova. Jednej z nich položil otázku týkajúcu sa mládeže, ktorá sa nechce modliť po slovensky. Týmto spôsobom odhalil pravdu, o ktorej som — hoci pochádzam z Jurgova — doposiaľ nevedel, lebo doteraz sa neuvažovalo o probléme modlitby v slovenčine, na dôvažok sa nikto nepýtal, či mládež takéto modlitby chce alebo nie. Zrejme novinári vedia lepšie ako sami obyvatelia, kto ako chce.

Keď však autor článku naznačuje čitateľom, že znalosť slovenčiny nie je medzi mlá-

dežu všeobecná, mal by im vysvetliť aj príčiny takého stavu. Bola to brutálna likvidácia slovenského školstva a nelegálny zákaz spievania slovenských piesní v kostole počas svätej omše pre mládež. Tento druhý cieľ sa usiloval dosiahnuť už pred vojnou kardinál kňieža Adam Sapieha, keď napomínil farára, v Tríbu Františka Moša, aby po 10 rokoch príslušnosti Spiša k Poľsku (list v roku 1930) zaviedol počas svätej omše určenej pre mládež výlučne poľské piesne. Rozhodný odpor veriacich spôsobil, že tento zámer sa nepodarilo uskutočniť do roku 1939.

Autor článku nekomentuje získané (?) výpovede. Nekomentuje najmä vetu ženy, že „väčšina obyvateľov sa považuje za Poliakov a nebudú súhlasiť, aby celá veľká omša bola spievana v slovenčine.“ Nekomentuje, hoci by k tomu mohol dodať, že napokon vôbec nie je také isté, koho je v Jurgove viacej: Slovákov alebo Poliakov. Ostatne nemá to aj tak žiadnený význam, keďže povolenie Slovákom jednej sv. omše neznamená obmedzenie práv obyvateľstva v dedine. Aj tak budú mať svoju omšu v poľštine, na dôvažok s kázňou, ktorú nikdy nedokáže povedať po slovensky žiadnen doškolený poľský knaz. Teda keby orgány cirkevnej správy konali v súlade s právom, súhlas poľskej menšiny na slovenskú omšu by nemal mať pre vec žiadnen význam. Zatiaľ sa však knazi usilujú robiť akýsi svojrázny plebiscit, čo je nevyhnutne príčinou napätia a konfliktov medzi obyvateľmi.

Najväčšou autoritou pre redaktora Paru bolo niekoľkoročné dievčatko, ktoré konštatovalo „s celým presvedčením, že v Jurgove neexistuje ani jedna rodina, v ktorej sa hovorí po slovensky.“ Dievča tak tiež dodalo, že „deti a mládež budú chodiť na poľské bohoslužby.“ Odvolávanie sa na takéto výpovede môže byť nebezpečné a viest k pochybným záverom. Zo svojej strany môžem povedať, že ani ja nepoznám rodinu, ktorá by hovorila spisovnou poľštinou. Skúsenosti a vedomosti niekoľkoročného dievča — ktoré sa vraj rozprávalo s redaktorom Parom — boli asi príliš malé, aby mohlo formulevať vetu, že v Jurgove sa hovorí spišským nárečím, ktoré obsahuje tak slovenské, ako aj poľské prvky, čo je typickým javom v každom pohraničí. Ostatne otázka každodenneho dorozumievanieho jazyka nerozhoduje ani o stupni znalosti slovenského spisovného jazyka príslušníkov slovenskej menšiny, ani o otázke narodeného povedomia obyvateľov. A to, na aké bohoslužby bude chodiť mládež a deti — ukáže budúcnosť.

Andrzej Para nakoniec piše, že „v minulom školskom roku z vyše sto žiakov iba nepatrne percento navštievovalo hodiny slovenčinu chodilo 52 t.j. 50,9%. Veľmi pochybujem, či to možno nazvať „nepatrňom percentom“. Treba tu však poznamenať, že tak bolo v situácii, keď slovenčina mala štatut nepovinného predmetu. Táto situácia sa rozhodne zmenila po nariadení ministra národnej edukácie, na základe ktorého žiaci si môžu vybrať slovenčinu namesto iného cudzieho jazyka napr. ruština a vtedy slovenčina je normálnym, povinným predmetom. Je charakteristické, že v nových podmienkach — čo A. Para v svojom článku celkom opomnul — v piatej triede si slovenčinu zvolili bez výnimky všetci žiaci.

Dňa 12. októbra 1990 slovenský premiér Vladimír Mečiar, spolu so šiestimi ministrami slovenskej vlády a spišským biskupom dr. Františkom Tondrom prijali v Obchodnej síle Mestského úradu v Králove predstaviteľov slovenského obyvateľstva zo Spiša a Oravy. „čef slovenskej Rady ministerov ich oboznámil s rozhovormi s premiérom Mazowieckým, ministrom Skubiszewským a kardinálom Clempom, ktoré sa týkali situácie slovenskej menšiny v Poľsku. Všetci partneri v rozhovoroch slovenského premiéra slúžili veľmi konkrétny a žiľivý prístup k tejto otázke. Ostatne premiér Mečiar nastolil vec jednoznačne poľskú menšinu v Česko-Slovensku dostane iba také práva, aké má a bude mať slovenská menšina v Poľsku. Teda vysiel zo zásady vzájomnosti. Zo svojej strany slúžil dodat školské pomôcky pre vyučovanie slovenčiny, poslať slovenských učiteľov na školy, v ktorých je nedostatok učiteľov, neobmedzený počet štipendii na stredných a vysokých školách Slovenskej republiky, poslať slovenských knazov na Spiš a Oravu, ak by sa poľskí knazi nechceli naučiť slovenčinu. Zdôraznil tiež, že úroveň demokracie v danej krajine vyznačuje vzťah väčšiny k menšine a práva, ktoré menšina v praxi využíva.

Na otázku zaobchádzania s národnostnými menšinami v Poľsku nadviazal v Katowiciach — počas predvolebného stretnutia, ktoré sa konalo 9. novembra 1990 na Slezskej univerzite — premiér Tadeusz Mazowiecki. V odpovedi na jednu z otázok, ale aj v dlhšom úvodnom prejave zdôraznil, že Poľsko musí rešpektovať európske štandardy ochrany menších žijúcich na území poľského štátu. Pritom zároveň poznamenal, že nemenská menšina nebude mať nejaké výhodnejšie postavenie, keďže so všetkými národnostnými

menšinami v Poľsku sa bude zaobchádzať rovnako.

Andrzej Para dal svojmu článku veľmi atraktívny titulok — Zbúrať pokoj. Verím, že on sám je presvedčený, že pokoj sa nemá rušiť. Naskytá sa však otázka, kto tento pokoj ruší. Pokoj, znamenajúci milčanie ukrivenej slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku bol zdanlivým pokojom, znamením, že menšina umiera. Co ziska 39-miliónový poľský národ z faktu, že v povrchu zeme zmizne tých 30 000 Slovákov bývajúcich v Poľsku? Stane sa týmto spôsobom ešte väčší? Naopak, týmto aktom bezohľadnej netolerancie sa poníži v očiach svetovej verejnej mienky napriek tomu, že sa tradíciu tolerancie všade pýši. Pred viacerými rokmi autor článku O národnej hrosti Velkorusov napsal, že skutočne slobodný môže byť iba ten národ, ktorý rešpektuje slobodu iných národov. Podobnú myšlienku vyjadril v roku 1972 maďarský historik Loránt Tilkovszky, keď v svojej knihe o maďarskej okupácii južného Slovenska v rokoch 1938—1945 písal: „svoju národnosť si neváži ten, kto si neváži národnosť iných.“ Tieto výpovede sa môžu vzťahovať aj na slovenskú národnostnú menšinu v Poľsku. Ešte v rímskom práve sú zapisané tri zásady morálneho konania. Jednou z nich bola smernica: suum cuique tribuere — dat každému, čo mu patrí. Aj Slováci musia dostať to, čo im patrí. Tedy bude opravdivý pokoj. Nebudú sa cítiť ukrivení a ohrození. Vedľa sa dožadujú len toho, čo majú. Poliaci v Česko-Slovensku. Nechcú však, aby kteši rozhodovali za nich, kym sú a čo im patrí. Oni to predsa najlepšie vedia. A nikto — našasťie — nemôže nanútiť inému človeku cudzie presvedčenia ani rozhodnúť o jeho národnom povedom.

Pokoj — ako všetko ostatné — má tiež svoju cenu. Zanechanie požiadaviek základných práv príslušajúcich národnostnej menšine za zachovanie pokoja, je nezmyselnou cenou. Slovenská národnostná menšina v Jurgove neruší tento pokoj. Rušenie treba hľadať inde.

Základnou podmienkou priznania národnostnej menšine príslušajúcich jej práv, je lojalita voči štátu, v ktorom menšina žije. Ale dožadovanie na čohosi, čo menšine prísluší tak na základe prirodzeného, ako aj ľudského práva — nemožno nikdy považovať za prejav nedostatku lojality. Zreteľne o tom hovorí napr. jeden z článkov poľsko-česko-slovenskej zmluvy o finančných a právnych otázkach z 23. apríla 1925.

Doc. dr. hab. JOZEF ČONGVA

Spoločným úsilím za spoločnú vec

POKRAČOVANIE ZO STR. 3

Z roveň niektorí obyvatelia našej gminy tento rok dostali pracovnú príležitosť na Slovensku, napr. pri zbere zemiakov v JRD Bobrov.

Dostávame signály, že naďalej slabu funguje výkup produktov od rolníkov, najmä mäsa, mlieka a vlny. Vidite nejaké východisko z tejto situácie?

— O cennych a výkupe produktoch od rolníkov rozhoduje trhové hospodrstvo. Naša gmina je potent tom v dôvodech mlieka. No vieme, že dnes sa rolníkom nevypĺňa pred vat mlieko. Nie div, že klesli aj ich príjmy. Opakujem, o cennych rozhoduje trh.

Nedávno sme počuli, že obyvatelia Veľkej Lipnice vystúpili s požiadavkou utvorenia vlastnej gminy. Aký je váš názor na túto otázku?

— Utvorenie gminy Veľká Lipnica bude onejdeho vyriešené. Už v najbližšom čase Rada ministrov mi zaujat stanovisko k požiadavke Lipničanov. Pri pozitívnej odpovedi by došlo k určitým územným zmenám. O tom, kam budú Veľkolipčania patriť, rozhodnú akiste sami.

Povráva sa, že riaditeľstvo Babíkorského národného parku chce rozšíriť túto chránenú oblasť. Tamojšia rolníci sa cisia majetkové ohrezení. Ako vy vidite riešenie tejto veci?

— Je to pravda, že riaditeľstvo parku predložilo nvrh rozšírenia chráneneho územia. Jeho projekt však predpokladá, že ostane rozsirené parku. Teda neboli by to komplexný celok. Naša gminná rada s uziesla proti tomuto nvrhu a nedala ním súhlas. Probém ochrany tohto vzdcaho holičského parku je, že v súvisi s rozšírením ešte nie je pôsobnosť ochrany Babíkorského národného parku

Ako podľa vás vyzerá budúce malo by vyzerať spolužitie obyvateľstva slovenskej a poľskej národnosti vo väčšom mikroregióne?

— Problem národnosti v našej oblasti neexistuje. Žijeme si tu vlastne ako nevelká regionálna spoločnosť Oravcov. A tým sa aj cítime. Oproti Spišu musíme konštatovať, že u nás nedochádza k nijakým zbytočným národnostným roztržkám.

Casopis Život dochádza do každej obce na Orave a Spiši. Čo by ste chceli jeho prezentovaním povedať obyvateľom vašej gminy?

Myslim, že zopakujem to, čo som povedal na zhromaždení gminnej rady, kedy som bol volený za vójta. Samospráva zatiaľ nemá veľké finančné prostriedky a predpokladám, že ich ešte dlho nebude mať. Preto pôsobíme na našich obyvateľov a zdôrazňujeme, že len spoločnými silami môžeme vela pôsobiť opraviti most, cestu a pod. Všetko, čo čoho investujeme, nerobíme pre gminný úrad, ale pre Oravcov. Veľmi som sa potefil a bol som milo prekvapený, keď mi obyvateľia ponučili širokú pomoc pri oprave mosta k športovému štadiónu v Jablonke, ceste z dovskej doliny alebo pri výstavbe záhradného strediska v Malej Lipnici. Vybudovali ho sami obyvateľia obce a budú mať v miestu len pre seba.

Kújem za rozbehov. Zhováral sa: J. PIVOVARČÍK

České školství v Polských zemích

(3)

V Těšínském Slezsku v polských hranicích byly pouze polské a německé školy. Nevelký počet českého obyvatelstva, značně rozptýleného, neumožňoval organizaci vyučování v mateřském jazyce. V roce 1937 bylo v této oblasti 37 obecných škol, do nichž chodilo 12 940 žáků, z nichž však pouze 230 dětí pocházel z českých rodin.

Za Olši Poláci i Češi mluvili stejným nářecím a národnostní příslušnost byla dost problematickou otázkou. Rozený Slezan se považoval za Poláka nebo Čecha. Poté vznikaly teprve v okamžiku, když dítě mělo jít do školy. Rodiče si mohli vybrat školu českou, německou nebo polskou. Většinou dbali o to, aby se dítě naučilo co nejvíce, aby mělo snazší život. Otec byl většinou přemlouván, aby dal dítě do české školy. Slibovali mu za to lepší práci a vyšší výdělky. Do českých škol chodily většinou děti úředníků a zaměstnanců důlní správy a těch, kteří se pokládali za Čechy. V každé obci, kde bylo alespoň 40 dětí ve školním věku, byla organizována škola.

Ve školním roce 1916/17 měli Češi ve frysátském okrese 21 škol, z toho 5 soukromých. V roce 1923/25 tam už bylo 71 škol, z toho 2 soukromé. V těšínském okrese měli Češi pouze 4 školy, z toho jednu soukromou. Polských škol bylo v obou okresech v roce 1916/17 98, z toho 6 soukromých, a v roce 1924/25 již pouze 87 škol, z toho 9 soukromých. České úřady z pochopitelných důvodů podporovaly české školství. Přála tomu i silnici migrace Čechů na tato území. Casto byly polské děti kvalifikovány jako české. Například ve vesnici Nowa-Jablonkowa, kde v roce 1921/22 bylo 333 polských dětí a ani jedno české, do roku 1935 počet polských dětí klesl na 245, zatímco českých dětí bylo 328. V celém českokrumenském okrese bylo v 55 polských školách více dětí než v 55 školách českých. Po obsazení tohoto území polským vojskem úřady zavřely české školy, mezi nimi české gymnázium v Těšíně, založené v roce 1921, a většina českých učitelů se odtud vystěhovala.

Dokonce ani okresy Raciborza a Głubczyce s velkým počtem českého (moravského) obyvatelstva neměly české školy. Českého jazyka se užívalo pouze ve farních školách, a to ne vše. Děti chodily do státních škol německých, pouze výjimečně na Raciborsku do několika polských škol, stále více omezovaných a pronásledovaných. Česky se učily pouze doma, někdy v kostele.

Podobná situace byla v českých koloniích ve Slezsku, ačkoliv tam se Češi pokoušeli organizovat vlastní školství. V Husinci měla škola 240 žáků, z toho 208 z českých rodin. Učitelé byli Němcii, jen jeden byl Čech, ale i on mluvil pouze německy. Dokud byl v Husinci český pastor Chlumský, učil náboženství česky, nejdříve ve škole a později pod nátlakem úřadů v kostele. O probuzení

měty se přednášely polsky. Učitelé byli Poláci i Češi poslani z Československa.

Škola neměla české učebnice a ty, které přišly z Československa, nebyly přizpůsobeny polským učebním osnovám. Tyto potíže nakonec přiměly české učitele k návratu do Československa. Čeští museli učit polští učitelé, kteří uměli česky.

Česká škola v Gościęcicích měla v roce 1949 v pěti třídách 101 žáků, v roce 1955 bylo 74 žáků v sedmi třídách. V české škole v Kudowě bylo v roce 1949 153 žáků v sedmi třídách a v roce 1955 již pouze 10 žáků, protože se Češi z této oblasti většinou vystěhovali. Obě školy byly zrušeny pro malý počet žáků. Působily příliš krátce, aby mohly připravit absolventy pro české střední školy ve Strzelině a Kladsku.

V českých střediscích ve středním Polsku byly pokusy o vytvoření škol s českým vyučovacím jazykem nebo tříd s tímto jazykem. Jedna taková třída byla v základní škole č. 1 v Zelově. Po dvou letech však byla zrušena pro nedostatek žáků. Od té doby se děti učily češtině pouze v hodinách náboženství ve sboru. Podobně v Kucově a Żyrardowě byla výuka češtiny spojena s lekcemi náboženství. Ve Varšavě a Lodži se čeština neučila vůbec.

V souladu s požadavky svých členů Kulturně sociální společnost Čechů a Slováků v Polsku už od svého vzniku v roce 1958 usilovala o zorganizování českých škol, zajištění učitelských kádrů a vybavení škol. Pro učitele i žáky byly zajistěny prázdninové praxe v Československu. K úspěchům Společnosti patří to, že se podařilo v roce 1957 poslat do Československa na prázdninové kurzy 40 českých a slovenských učitelů z Polska. Bylo však už příliš pozdě na to, aby bylo možné obnovit české školství v Polsku. Ve vesnicích okresu Raciborze se značným počtem moravského obyvatelstva se děti česky nebo v moravském nářecí učily pouze náboženství. Jiné předměty byly ve školách přednášeny polsky. V celém Polsku česká mládež chodila do polských základních i středních a vysokých škol. Češi absolvovali rovněž polské pedagogické školy a učili později v polských školách.

Celková úroveň vzdělání české menšiny není uspokojivá; vesměs je nižší než polský průměr a určitě mnohem horší než v Československu. Po válce odjelo z Polska mnoho Čechů s vysokoškolským vzděláním. Podle údajů Městského a obecního úřadu v Zelově většina tamních Čechů (91,2 proc.) měla střední nebo odborné vzdělání. Bylo mezi nimi 12 učitelů. Vysoké školy ukončily pouze dvě osoby: jeden lékař a jeden učitel. Třetí pracoval a bydlel přechodně mimo Zelov.

ZBIGNIEW TOBIAŃSKI

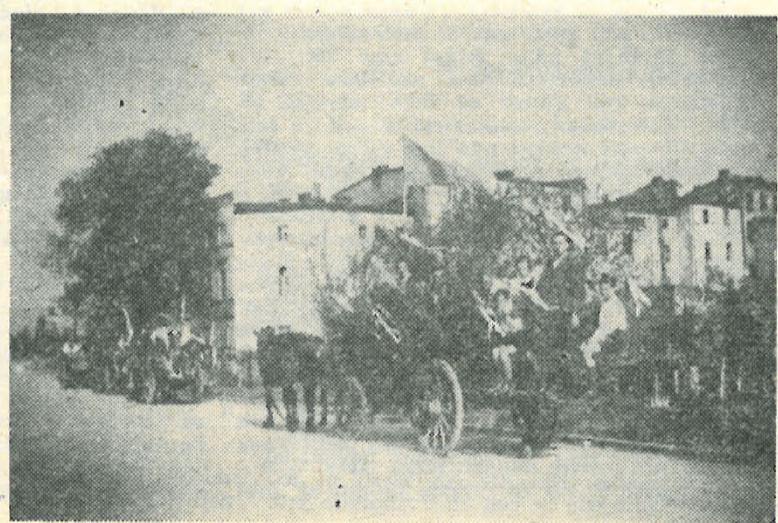
národního ducha v Husinci se v letech 1920–1922 pokoušel V. Mičan, kazatel braňské jednoty v Brně. Zorganizoval družstvo, které mělo šířit český jazyk. Když viděl, že jeho snahy nepřinášejí žádoucí výsledky, přemluvil některé rodiny v Husinci, aby posílaly své děti do Československa, kde měly lépe poznat jazyk a posílit své národní cítění. Místní úřady se snažily tomu zabránit, ale přesto v roce 1923 odjelo z Husince do Československa 23 dětí.

Trochu lepší byla situace v Piotrówce, kde od roku 1871 místní kantor učil děti česky. Němci byly pouze tři hodiny týdně. Ve školním roce 1923/24 chodilo do místní školy 235 dětí a v roce 1927 asi dvě stě. Učitelem byl Čech Dušek, pocházející z Husince. Podobné to bylo i v české kolonii Gutentag (Dobrodzień), kde učitel byl Češi. Taková situace však byla výjimkou. Ve většině obcí se Češi bezvýsledně dožadovali českého pastora a učitele. V Lubieniu přes snahu občanů získat českého učitele církevní úřady poslaly do obce německého kantora, který učil děti výhradně německy. Ve škole se jich vyptával, zda se doma mluví česky. Kantor nenáviděl český jazyk a pronásledoval ho.

Ve Stroužné byly dvě školy, jedna evan gelicko-reformovaná, druhá římskokatolická.

III. PO ROCE 1945

V poválečném Polsku nebylo české školství obnovenno. Pouze v Kudowě-Zdroji v roce 1947 a v Gościęcicích (Poděbradec) v okrese Strzelin byly v roce 1949 otevřeny základní školy s českým vyučovacím jazykem. Působily do roku 1945/55. Česky se učilo dějepisu, fyzice, biologii a zpěvu. Jiné před-

Mládež z české školy v Poděbradec (Gościęcice) cestou do Strzelina v roce 1950

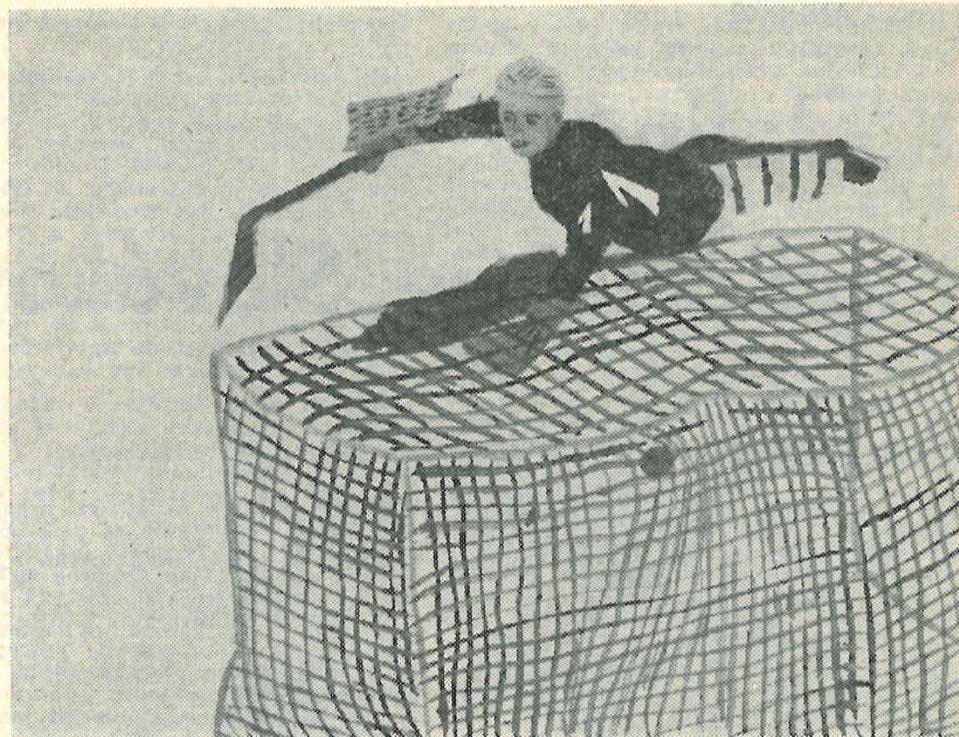
Foto archív autora

JULIUS LENKO

Snehom zaviata

To je moja zimná duma
o detstve o matke o mojich učiteľoch
tu v rodičovskom dome v závetri života
srdece ináč spievať nevie
hľa už sa večerí okno stráca svoju bielu tvár
a ja podopretý jeho dlaňou
hľadím na cestu kde sa perlí čas
je zima na dedine mne tak bez utrpenia viditeľná
ako keď sa otvorí brána chrámu
a v hlavnej lodi zažiarí rad dúhových lustrov
v plnom kvete
zimná dedina to je veľký mlyn
poháňaný riekou vetra ktorý šumí v listoch
oblakov
a mlynárom je sám čas
trúsiaci do svojej zberne zrná obilia ked sneži
sú to jadrá astier
z ktorých má vzklíčiť strom nádeje
lež v tomto mlyne ich drví žarnov chudoby a plaču
takže nikto neoslávi ich znovuzrodenie
zimná dedina panna hnaná za materstvom
šťastná mlynárka opájaná krikom detí
ktoré majú ihrisko na potoku pred farou
a nevedia ešte čo je to smrti dar
na holi života
len sa preháňajú ako dlhé stuhy prízemných
bleskov
s tvárami mladých jabloní
a ospevujú každý počin náhody vždy vášnivejšie
v tomto priestore
v tomto krásnom bielom mlyne pod horami.

(ÚRYVOK)

DONÁT ŠAJNER

Ještě je čas

Ještě je pořád čas říci, co milujeme.
Je přece někde místo, kde se svěřit.
Asi jsem stokrát šel bláhově kolem. Nevím,
dodnes jsem nepřestal věřit.

Třeba jsem to řekl stromu, vodě, skále,
kde všude člověk řekne, co má rád...
Taky je vítr, vezme ti slova od úst.
Přiletí, odletí i to se mohlo stát.

Rikám si, říkejte se mnou, že to bude,
jednou povím všechno beze studu.
Těch lásek, zklamání, však tobě
řekl jsem vše a ještě říkat budu.

Bráň sa — kresba Ma-reka Pavlicu z Vyš-ných Lapšov (VII. trie-da)

SLOVNÍK ŽIVOTA (189)

RADOVÉ ČÍSLOVKY

Radové čísluvky sa skloňujú ako príavné mená. Napr.: prvý, druhý, tretí, piaty, desiaty, stý, tisíci, milióny, nultý.

Zložené radové čísluvky od 21. do 99. majú v oboch častiach tvar príavných mien a pišu sa oddelené, ak jednotky nasledujú po desiatkach. Napr.: dvadsiaty prvý, dvadsiaty druhý, dvadsiaty tretí, tridsiaty siedmy, šesťdesiaty tretí (ale jedenadvadsiaty, dvaadvadsiaty, triadvadsiaty atď.).

V zložených radových čísluvkách od 101. vyššie majú stovky, tisícky atď. nesklonnú podobu základnej čísluvky. Podobú príavných mien tu majú len desiatky a jednotky. Tieto čísluvky pišeme dovedna alebo oddelujeme tisícky a stovky (najmä pri dlhých výrazoch). Napr.: stoprvý, sto jedenásty, sto šesťdesiaty siedmy, tisicdeväťstopäťdesiaty siedmy alebo sto prvý, sto jedenásty, sto šesťdesiaty siedmy, osemsto tridsiaty tretí, tisic deväťsto päťdesiaty siedmy. Podobne pri skloňovaní: do tisicosemstoštyridsiateho ôsmeho, v tisicdeväťstopäťdesiatom siedmom alebo do tisicosemstoštyridsiateho ôsmeho, v tisic deväťdesiatom siedmom.

POESKY
napięcie
napiętek
napiętek
napiętnowac

SLOVENSKY
napätie
zapästie
podpätok
pranierovať

CESKY
napětí
zápěstí
podpatek
pranýrovat

napiętrzyć	nakopíť, navŕšíť
napiętrzyć	nahromadiť
przeszkód	prekážok
napięty	napäty, napnutý
napięte stosunki	napäte vzťahy
napilnować się	nastrážiť sa
napity	napitý
napinać	napínati
napiąć	napnúť
napis	nápis, titul
napisać	napsať
napitek	nápoj
napiwek	prepitné, obslužné
napleniť się	rozmnožiť sa
napleśť	napliesť; natárať
naplesť głupstw	natárať hlúposti
napłotek	predkožka
napłotkować	narobiť klebety
napluć	napľuť
napłacić się	naplatiť sa
napłakać się	naplakať sa
na plasko	naplocho
napłatać	navystrájať
figłów	hlúposti
napłodzić	naplodit
na-	príliv, prítok,
pływ	príval
ludnosć	pristáhované
napływową	obyvateľstvo
napocić sie	napotíť sa

nakupiť, navršíť	nahromadiť
překážek	najpätý
najpäté vzťahy	najliďat se
najliďat se	najpilý
najpínat	najpnout
nápis, titul	nápis, titul
napsať	nápoj
spropitné	rozmnožiť se
rozmnožiť se	naplést; nažvanit
namluviť hlouposti	namluviť hlouposti
predkožka	nadélat klepy
narobiť klebety	naplivat
napľuť	naplatiť se
naplatiť sa	naplakat se
naplakať sa	naplocho
navystrájať	navyvádēť se hlouposti
hlúposti	naplodit
naplodit	příliv, přítok
príliv, prítok	příval
příval	přistáhované
přistáhované	obyvateľstvo
obyvateľstvo	napotíť se (nad čím)

MATEJ ANDRÁŠ

K dejinám mad'arizácie Slovákov

(2)

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Po revolučných rokoch, až do rakúsko-uhorského vyrovnania v roku 1867 dochádzalo k istému uvoľneniu maďarskačného tlaku. Uzáver sa vtedy niektoré významné udalosti v živote Slovákov. Hovorí sa aj o „memorandum období“ podľa memoránd, národných programových dokumentov, ktoré nastolovali návrhy na štátovprávne usporiadanie slovenskej otázky. Prvé bolo „Memorandum národa slovenského“ a potom „Viedenské memorandum“, predostreté cisárovi.

Memorandum národa slovenského bolo prijaté na Slovenskom národnom zhromaždení v Martine dňa 6. a 7. júna 1861. Hlavné požiadavky boli zhrnuté do úvodu a do štyroch bodov. V úvode sa hovorilo o rovnoprávnom postavení Slovákov a Maďarov, odсудzovalo sa úsilie presadzujúce od konca 18. storočia, pretvorenie mnohonárodnostného uhorského štátu na štát Maďarov. V memoriande sa potom žiadalo zabezpečenie svojbytnosti a rovnoprávnosti slovenského národa, vyčlenenie územia obývaného Slovákmi ako národnej autonómnej oblasti Slovákov — Slovenské Okolie — so slovenskou správou, súdnictvom a školstvom, vymedzenie pomeru medzi slovenčinou a maďarčinou a zrušenie zákonov, ktoré sa priečia zásade rovnosti národov. Žiadalo sa založiť slovenskú právnicú akademiu, katedru slovenského jazyka na peštianskej univerzite, štátnej podporu slovenským literárny a kultúrny ustanovizníam a slobodu ich zakladania, slobodné užívanie materinského jazyka v samospráve obci i mimo Okolia, primerané zastúpenie v hornnej snemovni. V poslednom bode vyslovovalo memorandum solidaritu s obyvateľstvom všetkých národov v Uhorsku v otázke „slobody národnostnej“.

Toto Memorandum slovenského národa odovzdala delegácia 26.6.1861 v Pešti do rúk podpredsedu uhorského snemu Kolomana Tiszu, no z tohto fóra vyliešiel už predtým podnet organizovať na Slovensku cestou žúp podpisovú akciu proti Memorandum. Po rozpustení uhorského snemu boli slovenské požiadavky predložené priamo cisárovi a súznáme ako „Viedenské memorandum.“ Predložili ho vo Viedni dňa 12. decembra 1861; deputáciu viedli Štefan Moyzes a Karol Kuzmány. Cisár František Jozef I. si vyžiadal vyjadrenie Uhorskej dvorskej kancelárie a Uhorskej miestodržiteľskej rady, ktoré však boli negatívne a tak aj táto akcia sa skončila neúspechom.

Memorandum slovenského národa v roku 1861 neboli splnené, ostali však až do prvej svetovej vojny základným národným programom Slovákov.

Významným činom v memorandovom období bolo založenie Matice slovenskej dňa 4. augusta 1863 v Turčianskom Svätom Martine. Jej vznik bol výsledkom snáh slovenských demokraticky orientovaných národnovcov na Memorandovom zhromaždení v T. S. Martine roku 1861. Postavená na spolkovom základe, hospodársky odkázaná na dary a obete ľudových vrstiev a národné uvedomej inteligencie, mala národnobuditelské poslanie, napomáhala a podporovala rozvoj vedy, umenia a literatúry. Napriek tomu, že jej nepovolili zriaďovať miestne odbory, stala sa celonárodnou inštitúciou a položila základy slovenskej národnej vedy, múzejnictva,

archívniatva, vydavateľskej a ľudového chovnej činnosti.

Hodno spomenúť, že Matici slovenskej prinesiel ďalej tisíc zlatých aj cisár, na rozdiel od maďarskej vlády, ktorá nikdy ničim neprispela na slovenské kultúrne ciele. Došlo tiež k otvoreniu troch slovenských gymnázií, a to všetko z dobrovoľných národných obetí.

No, po rakúsko-uhorskom vyrovnaniu roku 1867, ktoré možno charakterizať ako nemcko-maďarské spiknutie proti slovensko-rumunskej väčšine v monarchii dochádzalo už v rokoch 1873—74 k radikalnému protislovenskému obratu, maďarská vláda prikročuje k tvrdým, priam brutálnym opatreniam zatvára všetky slovenské gymnázia a v roku 1875 likviduje Maticu slovenskú. Maďarská vláda a s ňou politicky národ maďarský nastupuje cestu cynického a krutého národného útlaku. Majetok Matice slovenskej bol daný spolku, ktorý maďarská vláda založila na pomaďarčenie Slovákov a na boj proti slovenskej kultúre, Hornouhorskému maďarskému vzdelávaciemu spolku FEMKE.

Od vlády symbolizovanej menom Kolomana Tisu až po vládu symbolizovanú menom Istvána Tiszu, cez jeden z najväčších švindľov maďarskej vládnej politiky — národnostný zákon (zák. článok XLIV z r. 1868), cez školské zákony grófa Apponyho z roku 1907, maďarizujúce drakonický aj ľudové školstvo, až po Černovú roku 1907 a Šurany roku 1938, opakujú sa všetky skúsenosti, ktoré urobili už šturovci s maďarským politickým nárom.

Na úseku základného školstva — iné totižto Slováci nemali — sa táto maďarská politika prejavovala takto:

Na Slovensku sa od rakúsko-uhorského vyrovnania roku 1867 do školského roku 1912—13 znížil počet ľudových škôl so slovenským materinským jazykom zo 2.000 na 377. V školskom roku 1912—13 z 227.000 školopisových detí so slovenským materinským jazykom mohlo navštievať ľudovú školu so slovenským vyučovacím jazykom iba 17% týchto slovenských detí.

Po násilnom zatvorení slovenských gymnázií Slováci nemali až do zániku Rakúsko-Uhorska v roku 1918 ani jednú strednú školu so slovenským jazykom vyučovacím.

Rozsah maďarizácie sa odrážal i v rozdielnom raste počtu obyvateľov maďarskej a slovenskej národnosti. Od roku 1869 do roku 1910 vzrástol počet obyvateľov slovenskej národnosti v Uhorsku z 1.810.000 na 1.940.000, to znamená o 130.000, čiže len o 7,1%. V tom istom období počet obyvateľov maďarskej národnosti vzrástol zo 6.150.000 na 9.960.000, to znamená o 61,9%!!! Na príčine bola predovšetkým a hlavne násilná maďarizácia, rovnajúca sa genocide slovenského národa.

Ako bolo národnostné zloženie obyvateľstva Uhorského kráľovstva v rokoch 1880—81, to znamená v čase, keď sa naplno rozbiehalo Štátom riadená násilná maďarizácia? Slnkime po dostupnom zdroji informácií, akým je Meyers Konversations-Lexikon, Lipsko, 1889, ktorý čerpal z oficiálnych rakúsko-uhorských štatistik a uvádza tieto výsledky sčítania ľudu v Uhorsku v rokoch 1880—81: celkový počet obyvateľov: 15.642.102 z toho:

MAĎARI: 6.445.487, t.j. 45%; SRBOCHORVÁTI: 2.352.339; SLOVÁCI: 1.864.529 (v lexikone

sa uvádzajú, že obývajú kompaktné sever a severovýchod s jednotlivými výbežkami hlbokou na juh do Bekešskej a čanádskej župy); RUSINI: 356.062; RUMUNI: 2.405.085; NEMCI: 1.953.911; INI: 264.639 (Albanci, Arméni, Bulhari, Gréci, Taliani, Makedonci) CIGĀNI: 75.911 (hlásili sa k Maďarom a k Rumunom); ŽIDIA: 638.314 (obývajú najhustejsie severovýchodné komitáty, susediace s Hačicou a obchodné mestá. Do roku 1848 nemali právo pobytu v niektorých kráľovských mestách a v baníckych mestách. Od r. 1868 používali úplnú rovnoprávnosť).

Na začiatku nášho storočia vrcholila násilná maďarizácia Slovákov, došlo však k niektorým maďarským násilným excesom, ktoré vyburcovali európsku verejnosť. Patrili medzi ne najmä udalosti v Černovej, malej dedinke na brehu Váhu nedaleko Ružomberka, ktoré sa odohrali dňa 27. októbra 1907 a urobili na istý čas zo slovensko-maďarského pomeru problém európsky. Černovskí cirkevníci chceli zabrániť, aby kostol, ktorý si zo svojich príspevkov postavili, vysvätil cudzí maďarizujúcim biskupom nanuténý maďarský knaz. Trvali na svojom rodákom Andrejovi Hlinkovi, ktorý už vtedy hral dôležitú úlohu v slovenskom politickom živote. Cirkevníci v Lajoš Komárne boli palicovani, väznení a z nich boli podľahol. V Černovej vystrelili maďarskí žandári salvu do cirkevníkov. Výsledok 9 mŕtvych, 3 zomieračujúcich, ktorí zraneniu podľahl, 12 ľažko a 80 ľabko ranených. Tí, čo vyviazli, boli ešte odšúdení do väzenia.

O pomaďarčenie Slovákov sa po zničení slovenských ustanovizní, ako bola Matica slovenská, ktorá si ani za svojho dvanásťročného pôsobenia (1863—1875) nesmela zaklaňať miestne odbory, slovenské gymnázia, atď., staral najmä Hornouhorský maďarský vzdelávací spolok (Felsőmagyarországi Magyar közművelődési Egyesület, skratka FEMKE), s celoslovenskou pôsobnosťou. Podnet na jeho založenie vyšiel z kruhov protislovenskej maďarskej inteligencie roku 1881. Stanovy spolku maďarská vláda schválila 21.11.1883 a založený bol 20.11.1883 so sídlom v Nitre. Poslaním spolku bolo mariť „protivlasteneckú“ činnosť uhorských „panslavov“ a podporovať maďarskú asimilačnú politiku maďarských vládnúcich kruhov v duchu panského uhorského, čiže maďarského národa. Hospodársko-sociálna a politická činnosť FEMKE smeňovala k potlačeniu hospodárskej sily slovenského národa. Zneužíval najmä osvetovú a kultúrnu prácu pre maďarizáciu cieľa. Založal odbočky po celom území Slovenska a výročne zhromaždenia usporadúval vždy v inom slovenskom meste. Činnosť spolku propagoval časopis Felvidéki Nemzetetör, ktorý vychádzal od r. 1882 v Hlohovci. Spolok FEMKE sa zameriaval najmä na výchovu slovenskej mládeže, zakladal maďarské detské škôlky (óvody), učnovské školy, detské spevácke a čitateľské krúžky, knižnice, spevokoly a kurzy maďarčiny pre dospelých, podporoval, štátne ľudové školy, v ktorých sa slovenské deti vychovávali v maďarskom duchu. Odmeňoval žiakov a učiteľov, ktorí sa najviac pričinili o rozširovanie maďarčiny vo vyučovacom procese. Pre riadenie kultúrno-osvetovej práce na vidieku ustanovili r. 1894 výbory ľudového vzdelávania. Roku 1895—96 vytvorili mládežnický spolok, r. 1896 kruh hornouhorských spisovateľov. Pod patronátom spolku sa uskutočnilo verbovanie slovenských detí za učenov a násilné vysídľovanie slovenských detí, najmä sŕt do maďarských žúp, aby sa pomaďarčili. V rokoch 1887—88 vyziezla FEMKE zo Slovenska až 500 detí. Akcia vyzvala doma i v zahraničí vlnu protestov.

K akým praktikám siahali maďarské orgány pri prenasledovaní slovenských študentov si ukážeme na dvoch príkladoch z kežmarského lýcea. Krajne nepriaznivé národnostné pomery nutili slovenských študentov vyviajať literárnu činnosť v tajných spoloch. Prvý takýto spolok na lýceu v Kežmarku vznikol na jar roku 1890. Založili si ho študenti Ján Fedor, Vladimír Jesenský, Dušan Ruppeidt, Teofil Vraný a Daniel Tačák pod názvom Slovenský žiacky spolok. V školskom roku 1891/92 bol premenovaný na Kytku a začal vydávať rukou písaný čas-

pis Lúč ktorý mal výrazné slovenské a slovenské zameranie. Dušou spolku bol Dušan Ruppeldt, ktorý vplyval na národné povedenie spolužiacov a čoským príkladom formoval ich charakter. Na pravidelných schôdzkach v sobotu popoludní a v nedelu večer, ktoré sa konali tajne v súkromných bytoch študentov, sa usilovali nahradíť to, čo im nedávala škola. Učili sa slovenčinu, čitali vlastné básne a posudzovali ich, čitali noviny, časopisy, recitovali a diskutovali o aktuálnych spoločenských otázkach. Cinnosť tohto spolku však netrvala dlho. Maďarski študenti v Kežmarku začali proti nemu útočiť. Okrem bežných nástrah podarilo sa im rafinovaným spôsobom dostať za člena spolku Michala Czverdelya, ktorý po dôkladnom zaznamení sa s činnosťou spolku oznámil riaditeľovi licea Zvarinymu. Pod tlakom maďarských profesorov a študentov sa začali v januári 1918 veľké represálne proti organizátorom spolku a jeho členom, ktoré vyústili do vylúčenia Dušana Ruppeldta, Jána Rumana, Ctú Škrovinu a Jána Ostricu z licea, pretože sa dostali „na pochybnú cestu panslavizmu a týmto prečinom spáchali vlastizradu“.

Začiatkom 20. storočia vznikol ďalší slovenský tajný študentský spolok „Mor ho!“ s časopisom Púčky. Spolok mal filiálky v Banskej Bystrici, Soproni, Turčianskych Tepličach a v Kežmarku. Spolok „Mor ho!“ sihol podobný osud ako Kytku.

Prvá svetová vojna priniesla koniec rakúsko-uhorského žalára národotvorcov a pre psočenie si treba pripomieniť, ako zánik tohto štátu prebiehal v konaní a postojoch reprezentantov „Natio hungarica“. Udalosti v roku 1918 prebiehali takto:

Gróf Tisza István rečník 22. októbra 1918 v uhorskom parlamente o „fantasmagórii česko-slovenského štátu“ a o „našich slovenských bratcoch“, ktorí sú „v prevádznej väčšine celkom verní, spokojní bratia maďarského národného štátu“. Pravda, niektorí z nich vystupujú s požiadavkami, z ktorých možno niečo uzať a niečo nie.

Po vyhlásení samostatného Česko-Slovenska 28. októbra 1918 v Prahe a 30. októbra v T.Sv. Martine, posielala Slovenské národné rade pozdravný telegram gróf Károlyi Mihály, novomennovaný predseda uhorského vlády, v ktorom uznáva sebaurčovacie právo slovenského národa, ale vyslovuje nádej, že Slováci zotrvajú s Maďarmi v spoločnom štáte. Ale do Martina, kde zasadá SNR, prichádza maďarské vojsko.

V novembri 1918 vydáva Jászi Oszkár, minister pre národnostné otázky vo vláde M. Károlyho, nariadenie, ktorým sa zavádzajú do prvej a druhej triedy ľudových škôl materčina ako vyučovací jazyk, ale vo vyšších triedach zostáva vyučovacou rečou maďarčina. Na stredných školách má sa venovať 1 (slovenská jedna) hodina týždenne výučbe materinského jazyka. Ale ani to sa nedodržuje. (To je ten model „menšinových škôl“, ktorý sa za uplynulých 72 rokov uplatňoval v Maďarsku — bez ohľadu na režim, ktorý momentálne vládol — a my sa teraz čudujeme, kam sa podeli tie statisice Slovákov! pozn. aut.)

Medzitým Maďarská národná rada a potom vláda vydáva rozličné proklamácie, v ktorých slubuje, že Uhorsko bude prebudované na federáciu rovnoprávnych národov, — ale vo všetkých je zdôrazňovaná integrita, ktorá má byť zachovana „cestou demokratickou“.

Dňa 11. novembra 1918 vychádza prevolanie maďarskej ľudovej vlády podpísané predsedom vlády Károlyim a ministrom vojenstva Barghom, v ktorom sa oznamuje, že maďarská vláda bude so zbraňou brániť postupu česko-slovenského vojska na Slovensko. Súčasne Bartha dáva interview „Pester Lloyd“, v ktorom hovorí o česko-slovenskom vojsku ako o „Plünderer und Raubgesindel“ (drancovatelia a zlodejská čvarga) a sám posielala na Slovensko do námornických uniform povliekaných desperátov pod velením neskoršie presláveného teroristu Hel-

taiho, ktorí vraždia a terorizujú uvedomelých Slovákov.

A nenašiel sa ani jeden zodpovedný maďarský politik, ktorý by bol verejne uznal právo Slovákov na rozehod s Maďarmi. Ba poslanec a redaktor denníka sociálno-demokratickej strany J. Weltner ešte 2. februára 1919 hovorí na mimoriadnom kongrese svojej strany o „Csehországu“ v ještěm rade s Rumunskom a tvrdí, že „imperialistické armády týchto štátov pásu také poburujúce činy a zavádzajú také pomery, aké sme si nevedeli predstaviť ani za starého maďarského panskva“. Ba nechýba v tej reči ani zaradenie „Csehországu“ medzi štáty, „ktoré majú nižšiu kultúru než Maďarsko“.

Jászi Oszkár v rozbore vývoja roku 1918 napísal, že keby bola mala maďarská Ľudová vláda k dispozícii aspoň päť tisíc demokraticky zmýšľajúcich úradníkov, tak by vraj vývoj bol siel iným smierom. Nechajme stranou spekulácie o správnosti tohto názoru a vychádzajme z faktu, že tých päť tisíc demokraticky zmýšľajúcich úradníkov sa v celem Maďarsku nenašlo. A pridajme k tomu fakt, že nemadarské národy Uhorska v dôsledku maďarského národnostného útlaku nemali ani toľko inteligencie, aby tátu mohla uspokojiť čo i tie najprimitívnejšie požiadavky kultúrne (napr. obsadiť učiteľmi Ľudové a stredné školy). Inými slovami: reči a sluby maďarskej Ľudovej vlády o zavedení národnnej rovnoprávnosti, o prebudovaní Uhorska na „druhé Svajčiarisko“, boli buď neúprimným taktizovaním, alebo nedomyslenou a ne-realizovateľnou fantáziou.

A nemohli by sme žiadnemu maďarskému demokratovi priznať čo i len zbla úprimnosti, keby toto ešte aj dnes popieral a keby neviel v rozbití integrity Uhorska roku 1918 jediné, vtedajším pomerom zodpovedajúce východisko k možnosti nápravy tých krivd, ktoré napáchal maďarský politický národ na nemadarských národoch Uhorska.

Kapitola započatá medzi Slovákmi a Maďarmi v roku 1918 má dve stránky. Je to jednak nás vzájomný vzťah so „slovenskými“ Maďarmi a jednak je to pomer slovensko-maďarský, teda medzi Česko-Slovenskom, prípadne Slovenskom a Maďarskom. Tieto vzťahy boli do značnej miery určované skutočnosťou, že maďarská strana najiaššie znášala stratu vlády nad Felvidékom, teda nad Slovenskom. Preto sa veľmi skoro odmlčali v maďarskej publicistike, politike a historickej literatúre hlasy, ktoré nad rozvalinami Uhorska aspoň čiatočne priznávali maďarskú vinu na tom, čo sa stalo. Prax voči národným menšinám, ktoré zostali v Maďarsku, sa nezmnila a ovzdušie Maďarska bolo naplnené revisionistickým pokrikom „spravodlivosť Maďarsku“, nem, nem soha“ / nie, nie, nikdy“ a mindem viszsa“ (všetko späť).

Česko-Slovensko od svojho vzniku plnilo záväzky vo vzťahu k menšinám a tak aj Maďari na Slovensku mali svoje školy, kultúrny, spoločenský a politický život. Iredenta pôsobila cez hranice z horthyovského Maďarska a stala sa vážnou hrozobou v súvislosti s nástupom nemeckého nacizmu a najmä v súvislosti s mnichovskou dohodou, ktorá umožnila aj Maďarm a Poliakom, aby sa podieľali na delení československej koristi. Pritom Slovákom hrozilo reálne nebezpečenstvo, že sa môžu dostať pod nadvládu Maďarov, v čom ich veľmi podporovala Beckova politika, usilujúca sa o spoločné poľsko-maďarské hranice na úkhor slovenských záujmov. Naštastie sa to nestalo, ale na základe viedenskej arbitráže pripadli k Maďarsku veľké časti južného Slovenska so stáciemi občanov nielen maďarskej, ale aj slovenskej národnosti. A Slováci tu dostali náležité privítanie v podobe streľby do zástupy slovenských veriacich pred kostolom v Suranoch. Výsledok bol tragickej: na mieste ostalo mŕtve ešte ani nie plnoleté dievča meno Kokošová a veľké množstvo ľudu bolo zranených. Surany sa tak priradili k Černovej a k Lajos Komárnemu. Tako sa sloven-

sko-maďarský pomer stal znova centrálnym problémom našej národnej existencie. Decimovanie slovenského školstva, udusenie kulturného života a perzekúcie Slovákov, ktorí sa dostali znova pod maďarský útlak, nezakryvané plány Budapešti zmocniť sa pri vhodnej príležitosti Slovenska celého, slovenské obavy z týchto plánov a nacistické vydieranie týchto obáv — to všetko sú dostačné príčiny vyostrenia slovensko-maďarských vzťahov v rokoch druhej svetovej vojny.

Voči Slovákom, ktorých už mali v období rokov 1938–45 pod svojou mocou, hovorili maďarskí páni rečou jednoznačnou. S typou dôslednosťou opakovali staré napravy, ktoré tak typicky zhurnul vedec Maďarov na Slovensku Eszterházy v reči povedanej na letnom kurze debrecínskej univerzity 4.3.1942: „Menšinová politika maďarského štátu nikdy nebola politikou útlaku“, — a práve vraj naopak: Maďari sa museli uskormiť, aby pohostinsky prijali pod svoju strechu národnosti (nie národy, ale národnosti), ktoré by boli inde zahynuli... Minister propagandy maďarskej vlády Antal István to takto sformoval v reči 20. mája 1942: „Nemadarski spoluobčania... vo väčšine prišli na naše územie na miesto Maďarov, vyhubených v boji za obranu Európy... Idea svätoštefanská dala im často viac, ako občanom maďarským.“

V priebehu druhej svetovej vojny dochádza v jej záverečnej fáze rokov 1944–45 k pozoruhodnému vývoju v horthyovskom Maďarskom kráľovstve a tisovskej slovenskej republike. Kým na Slovensku dochádza k protifašistickému Slovenskému národnému povstaniu, v ktorom bojovali tisice a desaťtisíce príslušníkov slovenskej armády a partizánov proti nemeckým nacistom a ich domácim kolaborantom, zatiaľ v Maďarsku dochádza v Európe k poslednému fašistickému prevratu Šípových križov proti Horthyho polofeudálnej, polofašistickej vláde, ktorá hľadá na poslednú chvíľu cestu, ako sa zachrániť z Hitlerovej potápajúcej sa lode. Na Slovensku bojuje Ľud proti všetkého druhu fašistom a poskytuje pomoc aj občanom židovského pôvodu, ktorí utekajú na povstalecké územie z Maďarska, kde v tom čase dochádza k fašistickým excesom Šípových križov v spolupráci s nemeckými nacistami, ktorým padajú za obet aj statisice Židov.

Po oslobodení dochádza k odsunu nemeckej obyvateľstva z českého pohraničia podľa rozhodnutia významných mocností — ZSSR, USA, Veľkej Británie a Francúzska, — ktoré postihuje viac ako tri milióny Nemcov.

Podľa Košického vládneho programu, prijatého koalicou českých a slovenských občianskych strán a KSC, to znamená Česko-Slovenskej strany socialistickej, Československej strany lidovej, Československej strany sociálnodemokratickej, Demokratickej strany a Komunistickej strany československej, ako aj prezidentom Eduardom Benešom, zbaľujú sa občania maďarskej národnosti občianskych práv, prebieha reslovákačný proces a čs. vláda sa usiluje dosiahnuť súhlas významných mocností s odsunom Maďarov — na mierovej konferencii v Paríži roku 1946 — avšak bezúspešne a napokon sa pristupuje k výmene obyvateľstva medzi ČSR a Maďarskom, v rámci ktoréj odchádza istý počet Maďarov zo Slovenska do Maďarska a z Maďarska prichádza istý počet Slovákov do Česko-Slovenska.

Tieto akcie neprinesli pozitívne výsledky vo vzťahu medzi Slovákm a Maďarmi a s odstupom času môžeme povedať, že nič nevyriešili, lebo:

a) princip kolektívnej viny, použitý pri riešení dôsledkov druhej svetovej vojny, je nemorálny a protiprávny. Je len pochopiteľné, že medzi občanmi maďarskej národnosti na Slovensku zanechal pocit krivdy a hoci išlo o časove nie dlhé obdobie a bez obeti na Ľudskej živote, v ich vedomí prekryl priekria páchané na Slovákok z maďarskej strany v 19. a 20. storočí (zo strany uhorských a maďarských vlád, inštitúcií, FEMKE, školstva, atď.).

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Karel Poláček

Bylo nás pět (13)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Jenom že jsem nemohl nic mluvit, jelikož už byla noc a já jsem nesměl vzbudit Mančinku a tak jsem jenom tak ležel a koukal. Na skříni bylo noční světélko a to porád mrkalo a já jsem pozoroval, jak po stěnách skáčou stíny, vzdychy vyskočily a pak se zase schovaly, jako by si hrály na pikolou. A hodiny ustavičně tikaly a já jsem se divil, že porád jdou a ani v noci nedají pokoj. A porád tak vážně a pomalu šly jako nás pan notář, když kráčí z kostela a ty stíny porád huš!, huš! jako myšky, já jsem je rukou chytal, ale nikdy jsem je nemohl chytit.

Maminka seděla u postele a měla ruce opřené o sedadlo a hlavu složenou do rukou a spala a já bysem jí tak rád vypravoval o džungli, o těch tygrech, jak jsem jich zastřelil nejméně šedesát. A mně bolela hlava a měl jsem sucho v ústech a teď nevím, jestli to všecko je prauda nebo se mně o tom lovou a vůbec jenom zdálo.

Ale jak by se mně to mohlo jenom zdát, když přece tadyhle já sedím na slonu, za mnou sedí Eva Svobodová a ukazuje na Zilvara, který sedí pod altánkem s princeznou, to přece nemůže být žádná myška.

A slyším, docela jasně, jak mně Eva řeptá: „Ty, Péťo, poslouchej — slyšíš?“

„Slyším,“ pravím, „a co to je?“

Ona pravila: „Pepek Zilvar a princezna spolu mluví.“

„Ať si mluví,“ pravím, „mně je to fuk.“

Eva, celá rozpálená, oči navrchní hlavy povídá: „Ale oni přece spolu chodí, hlučínej.“

„Když chodí, tak ať chodí,“ pravil jsem lhostejným hlasem.

„Ježíš, Péťo,“ vzkřikla Eva, „jak můžeš tak hlučně mluvit! Ale oni spolu doopravdy chodí!“

„Cože?“ podivil jsem se, „že by se Pepek Zilvar zahodil s nějakou princeznou, to přece nemůže být. To bych ho nesměl znát.“

„Když ti to říkám! Já jsem si dala dobrý pozor. On se na ni kouká, ona se zas na něho kouká a vůbec se na sebe koukají, jako by se viděli poprvé.“

Tak jsem se na ně koukl a skutečně: Pepek se koukal na princeznu, ona se zase koukala na něho, koukal se na sebe porád pryč. Tak jsem to pravil všem hošům a oni se taky dívali a viděli, že se na sebe koukají a že spolu mluví, pročež všichni poznali, že spolu doopravdy chodí. Čenda Jirsák se jedním dílem velice chechtal a jedním dílem se na Zilvara příšerně šklebil a Zilvar mu tajně ukázal pěst jako že si to s ním rozdá. Čenda kývl jako že rozumí a dál se příšerně šklebil v jednom kuse. Zilvar pravil princezné: „Okamžík, slečno,“ a vylezl z toho altánku a svezl se se slona dolů a přistoupil k Čendovi a otázal se ho, co se má co v jednom kuse příšerně šklebit, ať se příšerně šklebí na svou babičku, nechce-li, aby mu hnusné zmaloval ciferník, že ho vlastní matka nepozná.

Čenda hrdě odvětil, že by se na to podíval, že se nějakého pořádání ženicha nenelekne a že vůbec žádní ženichové nemají na něho fousy.

Tak Zilvar pravil, aby Čenda přišel zítra k vícerou k té benzínové pumpě, co stojí na náměstí v Kalkuttě a tam že si s ním rozdá.

Čenda odvětil, že se mu to náramně hodí, jelikož ještě nebyl u svaté zpovědi, takže se může práť.

Zilvar pravil: „Dobře, tak to je hotová věc“ a zase šel ke královské princezne a

nevím, co. Budu o tom přemýšlet a na něčem se ustanovím. I zavřel jsem oči, abysem si trochu odpočinul, jelikož jsem byl velmi unaven.

Po celé Indii se začalo vypravovat, že Pepek Zilvar a královská princezna jsou jedna ruka. Povídali si to Bráhmani i Hindové i Mohamedáni, všechny kasty o tom mluvily od Páriu až po ty nejvyšší. Malajci a Číňani, kteří přijíždějí svými džunkami do přístavu hnedky o ničem jiném nemluvili. I běloši o tom věděli a celá Indie byla plná drbů. Každý věděl, že Pepek Zilvar a princezna královská spolu mluví a dopravdy spolu chodí.

Však také oni byli porád u sebe a jeden bez druhého by nedal ránu a Zilvar hnedlinko vůbec s hošma nechodil. Měli na maharadžové zahrádce vyhlédnutou velikou smokvoň a tam sedávali na větví, při čemž Zilvar četl princezně poučné a zábavné knížky. Nejvíce mne mrzelo, že si ode mne vypůjčil detektývku „Léon Clifton v Monte Carlo“ a princezna neřekl, že je to moje detektývka a když mně ji vrátil, tak scházely čtyřy listy a on pravil, že už to bylo a to není prauda. Pročež jsem mu řekl, že jest u mně blbý ženich a on pravil, ať to řeknu ještě jednou, tak jsem to řekl ještě jednou, ale on jako by nic a šel zas k své princezne.

A nechtl se práti ani za nic.

A chodil pomalu a vůbec neutíkal. A koukal se ctnostně, mluvil spravedlivě a pravopisně. Byla s ním děsná otrava.

Někdy sedával s princeznu ve vikýři maharadžova zámku a tam zpíval „Vy zelení hájové“ a jiné písni, při čemž Zilvar zpíval druhý hlas neobyčejně hlubokým hlasem. A taky chodívali po zahrádce, princezna trhala květiny a Zilvar kouřil cikáro a měl ruce složené na zádech jako úplně dospělý pán. Také vím, že jí kupil kornoutek zmrzliny a kouzelnou obálku, co v ní byl prstýnek s červeným skličkem. A ona mu koupila hůlku, šle a foukací harmoniku.

Jednou jsme všichni hoši i Eva a princezna seděli v červeném nádvoří na kládách a hráli jsme si na řemesla. Nejdříve dělaly vandrovníky Eva s princeznu a dávaly hádanky, Zilvar uhodl. Načež se ho tázaly: „Ke komu se dás, k fialce nebo k růži?“ Zilvar se dal k růži, jelikož uhodl, že je to princezna. Potom jsme dělaly vandrovníky já a Zilvar a uhodila princezna. I tázali jsme se ji: „Ke komu se dás, k dubu nebo ke hnoji?“ Princezna odvětila: „Ke hnoji,“ jelikož jí Zilvar dal tajné znamení, že jest hnůj. Pročež každý věděl, že spolu doopravdy, ale doopravdy chodí a nebyla s nimi žádná hra a jeden po druhém jsme pravili: „Fuj, fuj, nehrám!“ Eva se taky odpykala a pravila, že nehraje.

A princezna mu dala také opravdické hondinky, co jdou a Zilvar je porád vytahoval a díval se na ně a silným hlasem se divil, jak to utíká, abysme viděli, že má hodinky. Ale my jsme se pokaždé schválně dívali jinam.

Taky si porád posílali psaníčka a Bejval pravil, že takovou volovinu jakživ neviděl a ještě pravil, že bude nejlípe, když budeme chodit sami a my jsme pravili: „To se vr!“ a pak jsme byli jenom čtyři a Eva.

Všichni lidé, co tam byli, věděli, také veškeré služebnictvo to vědělo, maharadžova indická přízeň to věděla a také maharáni musila o tom něco vědět, protože přibuzenstvo mluvilo řeči a dělalo špičky. Ale paní maharáni pravila: „Nevidáno, holka nemá z toho ještě pojem, je to takové mladé fanfárum, vždyť to známe, bývali jsme přece také mladí. Až se vybourí, tak dostane rozum.“ Jenom pan maharadža nic nevěděl, jelikož se s přibuznými moc nebaivil.

A Zilvar chodil několik dní sám a sám, nikoho nechtl vidět, kouřil cikáro, odpívavil si a mluvil sám k sobě jako blázen. Pak se přestal procházet a rozmlouvat a dal si ostříhat vlasy, umyl si krk, dal si oblek do pořádku a jednoho dne se dostavil do maharadžovy paláce, a dal se slyšet, že má panu maharadžovi oznámit náramně důležitou novinu.

kouřil cikáro a mluvil k ní řeči a ona se na něho velice koukala.

Maminka se probudila a ulekla se, že usnula a ptala se mne: „Copak, Petinko, že nespis? Už je noc a všichni dobrí lidé spí.“

„Maminko-jedináčku,“ pravil jsem — já jí někdy říkám jedináčku, jelikož maminka byla jediná a neměla ani bratříčka, ani sestříčku a kolikrát mně o tom vypravovala — „maminko-jedináčku, víš, že Pepek Zilvar z chudobince a ta královská princezna, co jsem ji viděl v cirkuse, jsou jako nevěsta a ženich?“

„Jdi!“ podivila se maminka, „to bych byla do nich nikdy neřekla.“

„Na moutě kutě!“ jistil jsem, „oni spolu doopravdy, ale doopravdy chodí.“

„Podívejme se na kujona! A včera přece byl Pepek Zilvar u nás v krámu koupit ocet a vůbec o tom nic neříkal. Ještě se ptal, jak se ti vede a že tě dává pozdrav.“

„No,“ pravil jsem, „to víš. On to bude každém věset na nos, že chodí s princeznu, jelikož by se mu hoši smáli a on by pro ostudu nemohl z baráku.“

„Proč by se mu kluci smáli?“

„Jak by se mu nesmáli? Přece je to hanba, když hoch chodí doopravdy s dívčetem.“

„Ale, ale, Petinko! Ty přece také chodíš s Evou od cukrářů.“

Rozzlobil jsem se: „To není prauda a nech si to! Já chodím s ní jednom tak. Cteme si v knížkách a ona mně dává mejdlička, co ukradne v kvelbě a vůbec! Kdežto Pepek chodí s princeznu doopravdy a to je děsná hanba.“

Maminka se usmála, pohladila mne a pravila, abych se už nezlobil, že to tak nemyšlila. Tak už jsem se nezlobil a pravil jsem: „Všichni hoši viděli, jak se na sebe koukají a Čenda Jirsák se skrzo příšerně šklebil. Pročež se nyní fackují u benzínové pumpy.“

„Kde že se fackují?“ divila se maminka.

„Kde!“ odvětil jsem nevrle, „vždyť ti to říkám. Přece u té benzínové pumpy v Kalkuttě, hnedky proti tomu krámu, který prodrává zvěřinu. Už víš?“

„Aha,“ pravila maminka. „Už jsem doma.“

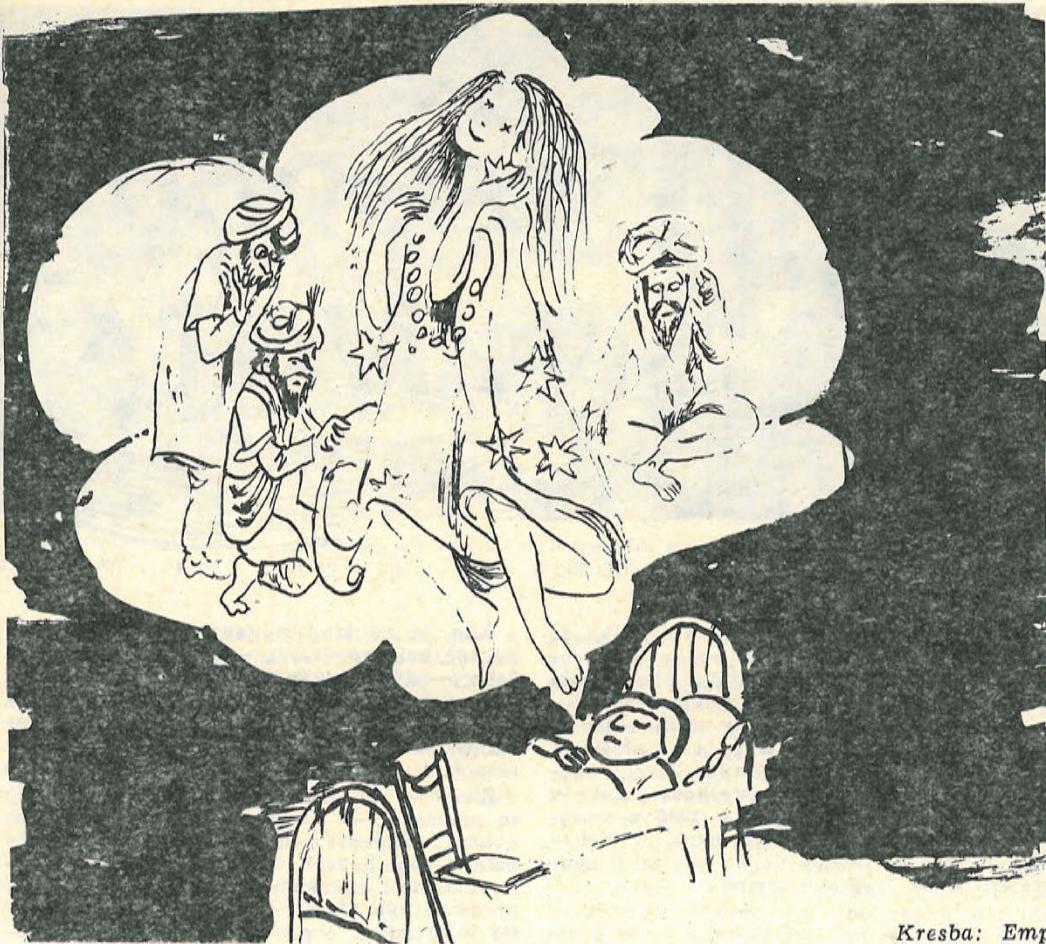
Tak jsme mluvili řeči, ale mně připadalo, že maminka jaksi nechce věřit, jelikož se na mne porád koukala, což mne mrzelo a pravil jsem si v duchu: Naposled si myslí, že je vůbec nebyl v Indii, to by tak schazelelo.“

A taky mně nešlo do hlavy, jak mohl být Zilvar u nás dneska pro ocet, když se přece nýčko fackuje u benzínové pumpy v Kalkuttě s Čendou Jirsákem a proč by mně dal pozdravovat, když jsem s ním před malou chvílkou sám mluvil.

Tak se mně to všecko v hlavě popletlo a já jsem si pravil: Patří ti to! Kdybys byl panu učiteli i našim, jakož i bratu Ladislavovi poslat z Indie pohledku, jak jsi slibil, tak by to bylo jisté a všichni by to věděli a nemusel bys skrz to mít těžké myšlení.

Najednou se mi však všecko vyjasnilo a já jsem si pravil: Ouha! On řel Pepek Zilvar k nám schválně pro ocet, jelikož jest povaha lstitvá, aby to na něho neprasklo, že si namlouvá princeznu. A bojí se, aby se to po městě netrajdalo a nedověděl se to pan Zilvar, jelikož by byl zlý a odepnul by pásek. Však má ještě schované, že tatíncovi odcizil tabák, když jsme jeli do Indie. Tak se mně to všecko vysvětlilo a já jsem byl rád. A umínil jsem si, že ty pohledky určitě pošlu, aby se to vědělo.

A také jsem si umínil, že musím Mančince něco přivézt, aby byla ráda, jenom že

Kresba: Empe

Když to pan maharadža uslyšel, tak pravil: „To jsem sám žádostivý“ a příjal Zilvara ve své komnatě. Za tou příčinou se posadil na kanapi a usadil Zilvara ve fodelu. Pan maharadža kouřil z turecké dýmky a Pepek Zilvar bafal cikáro, a tak hezkou chvíli seděli a neříkali nic. My jsme se všichni sběhli za dveřmi, koukali jsme se špýrkou a dávali jsme pozor, co se bude dít.

Nejdříve nebylo nic a pak Zilvar pravil, že počasí jest stálé a slunko svítí ohromně silně, takže jest horko a pan maharadža nato pravil, že až příde monsún, tak budeme mluvit jináč a Zilvar pravil: „To je možné, já se nehádám“ a pan maharadža pravil, že se taky nehádá, že vůbec nemá hádky rád a Zilvar pravil: „To je má řeč.“

Pak dlouho nebylo nic a oni seděli tiše a bafali velice silně. Najednou Zilvar začal hrozně rychle mluvit, že jeho srdece promluvilo. Pan maharadža se otázal: „Proč?“ a Zilvar pravil, že jako on a královská princezna spolu chodí a tudiž, že se rozhodl, že do toho praští.

„Do čeho?“ otázal se pan maharadža.

Zilvar pravil, že by chtěl pojmut královskou princeznu za manželku.

Pan maharadža vytáhl z huby troubel, vylil oči a udělal si: „Cože?“

Zilvar opakoval, že by chtěl mít s královskou princeznou veselok. Pan maharadža pravil dlouhým hlasem: „To jsem blázen“ a vrtěl hlavou a Zilvar to musil opakovat ještě jednou.

A pan maharadža zčervenal a zařval takovým děsným hlasem, že se zatřásly lustr na stropě: „Ty mrtafo jeden, ty kandrášku jeden, ty votroku jeden votrocká, co si to dovoluješ? S takovou se panovníkovi opovážuješ na oči přijít? Já tě naučím!“

I zatleskal rukama a nato se objevili dva zbrojnošové a pan maharadža ukázal na Pepku Zilvara a pravil: „Do vězení s tím bídňíkem, ale do toho nejhľubšího, nejčernějšího, nejsmrutějšího, aby mu přešlo myšlení na veselku s královskou princeznou!“

Zbrojnoši Pepka popadli a vsadili ho do díry, kde nebylo nic, jenom nemravný zápasch. A my hoši i Eva chodili jsme se na něho dívat zamřížovaným okénkem a tu a tam jsme ne něho plivali, a Zilvar říkal: „Nechte si to, jo?“ Tak jsme toho nechalí a raději jsme se dívali, jak sedí. Zilvar vět-

po pokoji a hrozně řval, že ani chvíliku nemůže mít pokoj, ale paní maharáni na jeho řvání nic nedala, ale stála na svém, že se to musí dát do pořádku. A nakonec pan maharadža změkl, klesl na duchu a pravil: „Tak dobrá, ať je po tvém. Já to s tím mladým člověkem zkusím, abych viděl, co obnáší. Podrobím ho těžké zkoušce a jestli nevyhoví, bude o hlavu kratší. Jaképak s ním šráchy!“

Paní maharadžová pravila nato jemným hlasem: „Vidím, milý muži, že jsem se v tobě nemejli. Ty jsi někdy divný pabouk, ale máš srdeč na pravém místě.“

I vysílal pan maharadža posly po celé říši s rozkazem, aby všichni šlechticové, rytíři, knížata, náčelníci, generálové, admirálové, hrabata a starostové se v jeho paláci dali vynávět. Když se tak stalo, a veškeré panstvo se shromázdilo, tak kázal, aby vězňové si nášli okovy a vůbec ho dali do pořádku a pak ho přivedli před shromázdění.

A když se tak stalo a dva zbrojnoši přivedli Zilvara, promluvil k němu pan maharadža takto: „Mladý člověče! Měls být za svou neslychanou smělost na hrdle potrestán pro výstrahu a příklad ostatním, ale poněvadž jsem, jak známo, pán milostivý, tak jsem se ustanovil na jiném. Já to s tebou ještě zkusím. Ale budeš podroben těžké zkoušce. Můj nejvyšší našepťavač a navaděč ti dá tři hádky. Uhodněš-li je, máš miti moji královskou dceru za manželku. Avšak neobstojiš-li, jak běda tobě! Budeš odevzdán katu, abys viděl, kam vede nerozvážnost.“

Pepek Zilvar odvětil: „Beze všeho, mocný králi, já jsem se vším svolný.“

Načež pokynul pan maharadža svému nejvyššímu našepťavači a navaděči, co měl na nosě brejle a vousy až na zem a ten přistoupil k Zilvarovi a pravil: „Dostaneš tři přetěžké hádky, abysem vyzkoušel tvůj důvtip a aby bylo proukázáno, zda se máš těšit královské přiznání či máš přijít k zavření.“

Zilvar pravil: „Tažte se, co srdeč ráčí. Jsem připraven.“ A kouřil cikáro a směle se mu díval do očí. A my jsme se na něho koukali, Eva se taky koukala a princezna se taky koukala.

Ten nejvyšší našepťavač a navaděč povstal a pravil: „Nuže slyš a dávej pozor, vězni. Moje první hádanka zní: Má to bříško stejně velké jako hlavičku a hlavičku jako bříško a neslouží to k ozdobě.“

„Chacha,“ pravil Zilvar hrdopýšně, „to přece každý ví, že je to trojka z mrvů. Musíte mi, pane, dát těžší otázky, jináč to není žádná hra.“

Velký údiv propukl mezi přítomnými a my, hoši, jsme se taky divili a Eva se taky divila a princezna se radovala.

Nejvyšší našepťavač a navaděč se podral ve vousech a pravil: „Nuže, dávám ti druhou otázkou, daleko nesnadnější. Uvidím, jak ji zodpovíš, smělý mladíče. Slyš: Utíká to a nemá to nohy. Co je to?“

Zilvar se zasmál a odvětil: „Ale co by to bylo jiného, holenu, ne-li čas? Ten přece utíká a nemá nohy. Musíte mně dát těžší hádky, jináč byste mne otrávili. Tohle není nic pro našince.“

Všichni se děsni divili a nejvíce pan maharadža a pravil: „Ahá tě v kabátě! Ten kluk má, jáku, za usíma. Ministré, musíš mu dát něco těžšího, aby si tak nefoukal.“

„Však ono mu to foukání přejde,“ pravil nejvyšší našepťavač a navaděč, „až uslyší tu třetí hádanku, kterou jsem si pro něho extra v bezesných nocích připravil. Už je mně ho napřed lito. Nuže, nešťastněče, plně poslouchej a rychle odpověz, co je to:“

Já jsem z jaké čeho, z jaké čeho čí co? Já mám kde kolik co, až je co budou co.

Já jsem z jaké čeho, z jaké čeho čí co?

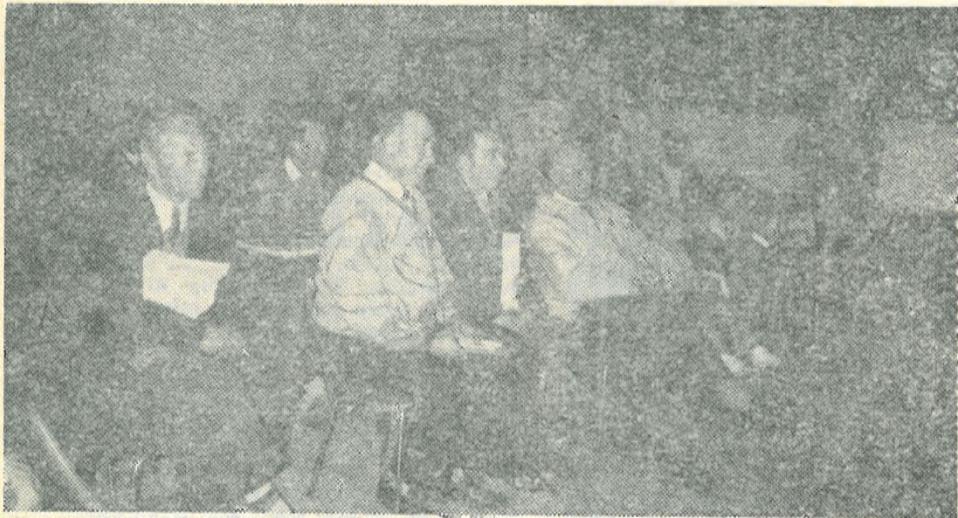
„To vši každé malé dítě,“ odvětil Zilvar hrdě a začal zpívat:

„Já jsem z Kutné Hory, z Kutné Hory koudelníkův syn.“

Já mám v Praze tři domy, až je koupím, budou mý.

Já jsem z Kutné Hory, z Kutné Hory koudelníkův syn.“

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLÉ

Účastníci porady Života

Október je už tradične mesiacom, v ktorom sa koná výročná porada dopisovateľov a spolupracovníkov Života a aktívnu Spoločnosť. Tento rok sa toto krajančské stretnutie uskutočnilo trochu neskôr než obvykle — 28. októbra a jeho dejiskom bol kultúrny dom v Oravke na Orave. Zúčastnilo sa ho skoro 70. krajaniek a krajanov zastúpujúcich väčšiu miestnych skupín našej organizácie.

Netreba zdôrazňovať, že tohoročná porada, ktorú viedol kr. Ján Šternog, mala z via-

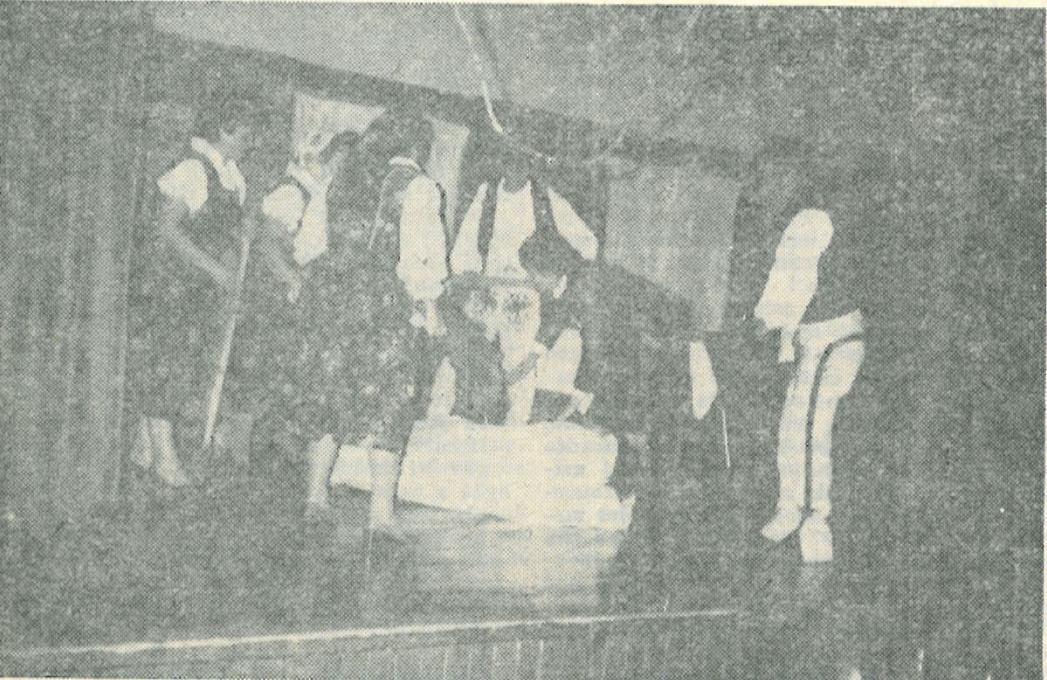
cerých hľadisk veľký význam. Totiž ako je známe, jedným z hlavných bodov jej programu je zabezpečenie predplatného Života na nasledujúci rok, čo v kontexte vlaňajšieho poklesu počtu odberateľov nášho časopisu bolo veľmi dôležité. Kým však došlo k plánovaniu budúceho nákladu Života, redakcia odovzdala ceny účastníkom súťaže v zbieraní predplatného na rok 1990 a označila výsledky súťaže O zlaté pero, prebiehajúcej každoročne medzi dopisovateľmi a spolupracovníkmi nášho časopisu.

PORADA ŽIVOTA

Krajančská diskusia bola veľmi živá

Záber z vystúpenia divadielka z Podvka

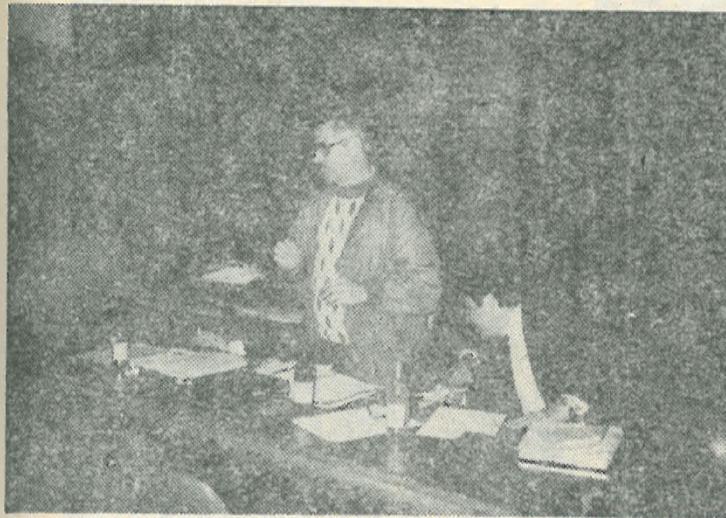

Ako je už tradične zvykom, diskusia na porade bola venovaná, — hovoriac zjednodušene, — dvom hlavným okruhom otázok: Životu a široko chápanej krajančkej problematike, teda tomu, čím v súčasnosti naša organizácia a vôbec celá naša národnostná menšina žije.

Život — to je nekonečná téma. Odkedy sa pamäťam, — a zúčastnil som sa už skoro dvadsať takýchto redakčných porad, — vždy bolo o čom hovoril. Ani tentoraz sa to nezmenilo, hoci fažiskom diskusie o Živote bola predovšetkým ďalšia existencia časopisu. Totiž v súvislosti s prechodom našej ekonomiky na trhový systém závratne stúpli ceny, čomu sa nevyhol ani Život. Výsledkom bol skoro 50-percentný pokles odberateľov nášho časopisu. Diskusia však ukázala, že krízu už máme za sebou, čo potvrdzujú i prvé hlásenia miestnych skupín, v ktorých počet predplatiteľov badateľne stúpol. Samozrejme, dosiahnutie stavu spred niekoľkých rokov si vyžiada ešte hodine času a námahu tým viac, že ekonomická situácia mnohých krajančských rodín nie je ľahká, čo sľažuje rozširovanie čítateľskej základne nášho časopisu. Optimistické však bolo to, že krajania priam jednohlasne vyjadrili vôle urobiť všetko pre udržanie svojho jediného časopisu, aby sa skutočne dostal do každej krajančkej rodiny.

Diskutujúci s uznaním hovorili o kladných zmenach v Živote, predovšetkým o odstranení doterajšieho veľkého oneskorenia časopisu a o zaujímavých publikáciach na jeho stránkach. Mali však aj rad požiadaviek a návrhov na adresu redakcie. Ide medzi iným o rozšírenie krajančkej tematiky a jej rozmiestnenie na prvých stránkach, publikovanie historických materiálov z dejín Spiša a Oravy, ako aj príspevkov s cirkevnou budníkobženskou tematikou, rozšírenie rubrií z našej poradne a pod. Pochopiteľne, redakcia sa bude snažiť vyhovieť týmto požiadavkam, nakoľko jej to dovolí terajšie nedostatočné novinárské obsadenie v redakcii. Veľa však závisí od aktivity dopisovateľov a spolupracovníkov Života, ktorá v poslednom období značne ochabla. Mohli s malí by významne obohatiť krajančskú tematiku, najmä o aktuálne spravodajstvo a tým prispieť k tomu, že časopis bude ešte zaujímavejší, vhodný pre odberateľov v každom veku. Chcem len poznamenať, že dopisovateľom môže byť každý z krajanov, nielen tí, čo boli zvolení na výročných schôdzkach miestnych skupín.

Zijeme v hospodársky zložitých a fažkých časoch, ktoré nútia krajanov venovať sa viac existenčným otázkam, zabezpečovaniu života svojich rodín, v časoch obmedzených dotácií pre nášu Spoločnosť. Preto nečudo, že krajania veľa miesta v diskusii venovali ekonomickej problematike. Naša Spoločnosť sa totiž od svojho vzniku vždy borila s nedostatkom finančných prostriedkov na svoju činnosť a tak je pochopiteľné, že má dnes obrovské potreby. Pre ich uspokojenie začala vyvíjať hospodársku činnosť. O podrob-

Nový šéfredaktor Života J. Spernoga oboznamuje krajanov so situáciou redakcie. Sprava: tajomník UV KSSČaS L Molitoris

Pri peči bolo asi najpohodnejšie. Zľava: pracovníčky UV M. Žolkosiová a J. Stachurska, čestný predsedu Spoločnosti J. Molitoris a J. Šurekovičová

nostíach a vysledkoch tejto činnosti dnes a o jej perspektívach hovoril na porade tajomník ústredného výboru KSSČaS Eudomir Molitoris, ktorý zároveň vysvetlil viačeré nejasnosti a odpovedal na otázky i návrhy krajanov v tejto veci. Samozrejme, na riadne rozbehnutie hosp. činnosti treba viac času, no — ako zdôraznil — doterajšie skúsenosti sú veľmi sľubné.

Z otázok ekonomickejho charakteru nastolených na porade hodno spomenúť niekoľko ďalších návrhov a požiadaviek: Úrady pre otázky zamestnanosti posielajú do práce v ČSFR obyvateľov z rôznych oblastí Poľska a predsa malo by sa v tom uprednostňovať krajanov zo Spiša a Oravy. Podobne je s náborom pracovníkov na súčenne práce, napr. vykopávanie zemiakov v susednom Dolnokubinskom okrese, kam sa dostávajú len jedineli krajania. Naša Spoločnosť by mala tomu venovať patričnú pozornosť. V súvislosti s nedostatkom pracovníkov na ústrednom výbere KSSČaS sa vyvýhnanie hospodárskej činnosti uskutočňuje na úkor krajanskej kultúrnej práce, určenej v stanovách. Preto na UV treba nutne vytvoriť (zamestnať) osobitný pracovný kolektív, ktorý by sa zaoberal len hospodárskou činnosťou.

Od vlaňajšieho okrúhleho stola sa v Poľsku začína budovať nový demokratický spoľočensko-politickej a hospodárskej systém, ktorý súčasne oživil nádej krajanov na plné rešpektovanie práv národnostných menšín v súlade s helsinskou dohodou a Chartou ľudských práv. Tieto nádeje a očakávania sú odzrkadlení i v diskusii, ktorá plne ukázala, čím vlastne naša menšina v súčasnosti žije. Na druhej strane zároveň dokázala, že na ceste k ozajstnej demokracii a splneniu opravnených krajanských požiadaviek je ešte sále hodne prekážok.

Jedným z príkladov je trebárska otázka výučby slovenčiny, čo viaceri krajania podotýkali. Totiž v súvislosti s nariadením ministra školstva o zásadách vyučovania cudzích jazykov a zrušení ruštiny ako povinného predmetu sme právom očakávali, že stúpne počet žiakov na vyučovaní slovenčiny. Avšak

školy nie vždy rešpektujú toto nariadenie a aj vtedy, keď si žiaci zvolia slovenčinu, snažia sa im nanútiť ruštinu, hoci nie je povinná a žiaci z nej rezignovali. Stávali sa dekonca prípady, že napríek nevyhovujúcemu učiteľskému obsadeniu, školy zavádzajú výučbu západných jazykov, len aby obmedzili výučbu slovenského jazyka, čo sa im vďaka „presvedčivej“ agitácii často dári. Preto krajania vyslovili požiadavku, že treba zorganizovať stretnutie predstaviteľov Spoločnosti s kurátormi a riaditeľmi škôl, objasniť si do najmenších podrobností spomínané nariadenie a vhodnú, objektívnu interpretáciu predstaviť rodičom, lebo len oni majú rozhodovali o tom, aký jazyk sa ich dieťa má učiť.

Slováci, — zdôrazňovalo sa v diskusii, — podobne ako právo na vyučovanie materinského jazyka v školách majú tiež právo na používanie materinského jazyka v bohoslužbách, ktoré im, žiaľ, cirkev podnes upiera. Je to podľa ich mienky prejav netolerancie a národnostného útlaku, ktorý je nepochopiteľný tým viac, že iné menšiny v Poľsku (prednedávnom cirkev povolila i nemeckú liturgiu) už používajú v bohoslužbách svoje materinské jazyky. Krakovská metropolitálna kúria by mala prejavíť trochu dobrej väčie a tak ako v Novej Belej a Krempechoch — zaviesť čo najskôr slovenské bohoslužby aj v ostatných spišských a oravských obciach. S prejavmi netolerancie, — poukazovali krajania, — sa v poslednom čase stretávame príliš často. Patrí sem i odstraňovanie slo-

venských nápisov a iných pamiatok v sakrálnych objektoch, nielenie dvojjazyčných tabúľ na obchodoch, maľovanie na stenách urážlivých hesiel bud nápisov (napr. v Jurgove), posielanie krajanom anonymných dopisov s vyhrázkami, zastrašovanie a pod. S tým treba definitívne skončovať, — zdôrazňovali účastníci porady. — Naše práva majú byť zakočené v ústave, ktorá by nám zároveň zaručovala i zastúpenie menšiny v Sejme a ostatných zastupiteľských orgánoch.

Dôležitou otázkou pre našu menšinu je možnosť blízkeho kontaktu so starou vlastou. Je paradoxné, že aj keď naši krajania žijú v pohraničí, teda blízko starej vlasti a svojich pribuzných bývajúcich na Slovensku, majú s nimi tak isto sľažený styk ako ostatní obyvateľia. Bolo by už načas otvoriť hranice medzi našimi krajinami a odstrániť deilacej ich poslednú železnú oponu v Európe. Oba naše štáty, — navrhovači zároveň krajania, — mali by sa dohodnúť na udeľovaní dvojitého občianstva tým, ktorí si to želajú a majú na to nárok. Bol by to prejav skutočnej demokracie a výrazny krok dopredu na ceste k ozajstnému zblženiu našich národov.

To je len niekoľko najdôležitejších tém z bohatej, úprimnej a otvorenej krajanskej debaty o problémoch ktoré ešte stále trápi našu národnostnú menšinu. K ďalším otázkam sa budeme vraciať v nasledujúcich čísloch Života.

J.S.

Najmladší hostia porady patrili k najpozornejším divákom počas vystúpenia divadelníkov s Podvilkou

Snímky: J. Pivočarčík

Tečas prestávky na porade sa uskutočnilo krátke zasadnutie ústredného výboru Spoločnosti, ktoré viedol predseda UV kr. Eugen Mišinec. Účastníci zasadania na návrh predsedníctva UV schválili do funkcie nového šéfredaktora Života kr. Jána Spernogu. Ústredný výbor zároveň schválil osobitné uznesenie, v ktorom v mene celého krajanského hnutia vyjadruje srdečné podakovanie zakladateľovi a doterajšiemu šéfredaktorovi Života kr. Adamovi Chalupcovovi za jeho dlhorocnú obetavú prácu pre rozvoj časopisu, našej organizácie a českej i slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku.

Raymond E. Banks

KONÍČEK MOJEJ ŽENY

Všetko sa začalo zhruba pred rokom. Raz v piatok večer k nám prišli na návštěvu Evansovci. Je to dvojica, akých sa nájdete dosť v každej spoločenskej vrstve. Evansovci sa hľadali ako na bežacom pásse a neraz sa uchýlili aj k „ručnej“ výmene názorov. Jedna urážka nasledovala za druhou a na prvý pohľad bolo jasné, že Evansovci majú v tejto oblasti slušnú prax. Hrali sme karty a priležitosť k nezhodám bolo až-až.

— Čo si slepá?! — zreval Sam Evans na ženu. — Kristepane, kedy sa ja už konečne zbavím tejto hlupane!

— Nehuč do mňa, — zahriakla ho Deborah. — Sám hráš zle. A čo sa týka toho, kto koho by sa rád zbavil, môžem zodpovedne vyhlásiť, že by som na ruku vyplatila päťsto dolárov tomu, kto by fa vedel poslat na druhý svet!

Andrea, moja žena, vrhla na Deborach skúmaný pohľad, no vzápäť sa znova venovala kartám.

Nebol by som si na túto návštěvu spomenul, no na druhý deň, v sobotu, som šiel ako zvyčajne na ryby. Pred odchodom som sa spýtal ženy, čo bude robíta ona.

— Nerob si starosti, — povedala. — Evansovi idú na výlet, pozvali zopár ľudí, až mňa. Urobime si piknik v prírode.

Po príchode domov som sa dozvedel, že sa celá spoločnosť usadila na lúke nedaleko skalného útesu. Sam sa predvádzal pred dámami, vyvádzal na okraji útesu a zabudol pri tom, že nevie lietať. Zrútil sa dolu asi z tridsaťmetrovej výšky a na mieste bolo poňom.

Na pohreby nechodilem často, no tento mi vôbec neprípadal ako pohreb. Deborah Evansová nevyronila ani slzu, skôr sa mi zdalo, že sa jej na tvári usadil pokoj, ba až spokojnosť.

— Povedal by som, že je z tej Samovej smrti celkom šťastná, — pošepol som Andrei.

— Deborah si pri ňom užila svoje. Vlastne má, čo chcela, — pokoje a s jemným úsmevom na tvári uzavrela moja žena.

Koláž: Empe

— Vydrž, — usiloval som sa ju upokojiť.

— Za trinásť mesiacov máme splatený posledný pôžičku a potom si kúpime nové.

— Ale to je ešte kopa času! Nevydržíme tak dlho čakať, — hnevala sa Andrea a v očiach sa jej zaligotali slzy.

— No tak, drahá, — povedal som a nežne som ju objal. — A čo mám povedať ja? Pozri, mám štyridsať rokov a mojim snom od detstva je mať malý motorový čln, s ktorým by som chodil na ryby. Ale viem, že taká hračka stojí okolo dvadsaťtisíc, takže mi nezostáva nič iné len ďalej pekne čakať. Raz ho určite budem mať, ale musím byť trpežlivý.

Andrea na mňa súcitne pozrela a rozhodným pohybom si utrela oči.

— Pozri, Hal — povedala. — Ty máš svojho koníčka, ja zase svojho. Ja sa do toho tvjeho rybárenia nestarám, tak buď taký láskavý a nechaj aj ty mňa na pokoji!

Nezmohol som sa na slovo. Zvrhol som sa a pobral sa do svojej izby. Po chvíli som zdvihol slúchadlo a vytocil číslo Markhamovcov. Zdvihol to Don.

— Ahoj, Don. Tak čo, kamarát, ako sa máte? — spýtal som sa a usiloval som sa, aby môj hlas znel čo najnormálnejšie.

— Skvele, Hal, fakt.

— A čo svokra, stále rovnako?

— Ach, — zarazil sa Hal. — Myslel som, že si počul...

Zatajil som dych a ruky sa mi začali potiť. — Nie, neviem, čo máš na myсли, Hal. Stalo sa vari niečo?

— Nehoda, ešte minulý týždeň. Zrazilo ju auto...

O dva dni k nám na partičku kariet Markhamovci. Sú to fajn ľudia a mám ich úprimne rád. Rovnako úprimne ich však futujem, pretože to, čo si užijú so Sárinou matkou, ktorá žila spolu s nimi, je veru na zaklapanie. Aj v ten večer nám rozprávali o jednom z jej kúskov. — Práve včera nám, kym som bola v obchode, stačila odhlásiť telefón. Vraj ju to ustavične vyzvánanie ruší. Nuž, ale my teraz musíme znova zaplatiť za jeho zavedenie. Bože, čo nás tá už stála peniazi a nervov! Neviem čo by som dala za to, keby už bol od nej pokoj! Aj tisíc dolárov!

Sarin muž Don len mlčky prikyvoval. Napokon, nebola to jeho matka, no stačil jeden pohľad naňho a človeku bolo jasné, že aj on už má svokry pine zuby.

— Tisíc dolárov, — zaopakovala moja žena. — A to by vás veru ešte vyšlo lacno.

— Si na fahu. — vyzval som ženu, ktorá akoby na moment zabudla, že hráme karty. V ten večer som hanebne prehral.

O týždeň stalo na prijazdovej ceste k nášmu domu novučičké auto. Neveril som vlastným očiam. Takmer som vletel do kuchyne, kde Andrea pripravovala večeru. Blažene sa na mňa usmiala. Nepovedal som ani slovko, iba som spýtav, možno aj trochu nahnevanie, na ňu hľadel.

— V hotovosti stačilo zaplatiť tisíc dolárov. Zvyšok budeme splácať. Neboj sa, zvládneme to. Dala som si záväzok, že ušetrím na strave, — vyrápolala jedným dychom moja žena.

— Andrea, — prehovoril som ťaďovým hlasom — musím s tebou hovoriť.

Usiloval som sa vysvetliť jej, že je pekné, ak sa človek venuje nejakému koníčku, napokon, robia to mnohí, ale toto... Panebože!

Pozrela na mňa a v očiach sa jej zapálili iskierky vzrušenia.

Rybárska sezóna sa pomaly končila, keď som sa raz vybral na člne s Alom Grubelom. Je to právnik, má veľa klientov z najlepšej spoločnosti. V lete som ho neraz otrával otázkami, súvisiacimi s vraždami: kolko treba zaplatiť advokátovi za obhajobu a či má u poroty žena-vrahynia lepšie šance ako muž.

— Ak vieš o dákovi vrahovi, — povedal mi zo žartu, — jedného by som potreboval aj ja.

— No tak celkom to neviem, ale načo by ti bol?

— Nuž, mám problémy so ženou. Už jej mám po krk. — Tak sa rozvede.

— Má tri štvrti milióna dolárov. A ja som jej dedičom. Môžem sa rozvesti?

— Ak budem niečo vedieť...

— ... zaplatím dvadsaťtisíc.

Ked som sa večer vrátil domov, všimol som si, že Andrea náhľivo zložila slúchadlo. Videl som, že si čosi zapisala na okraj novín. meno, ktoré som si na nich prečítal, ma zhrozilo: Joe Vecchi. Bolo to meno až prívelmi známe: gangster, vrah, kartársky podvodník.

— Andrea, koníček znamená čosi amatérské. Chcem tým povedať, že koníček nie je zárobková činnosť. Na to máš mňa.

— Aj ty si šetriš na motorový čln, aby si z tej rybáčky mal aj nejaký osoh. Tak prečo by to nemohol robiť aj druhí? A vôbec, potrebujeme nový dom, a to už dačo stojí.

Pochopil som, že jej musím podhodiť možnosť vziať si na starosť Grubelovu ženu, aby sa nemusela spolčovať s gangstermi.

Ukázalo sa, že pani Grubelová je nevrlá žena s prenikavými, červenými očami, tvárou zvráskavenou ako tvár stareny a s postavou ako metla.

Znovu sme hrali karty, tentoraz aj s Alom Grubelom.

— Chystáme sa kúpiť si nový dom, — nečakane zahľásila Andrea.

— A možno aj motorový čln, — dodal som a sprisahanecky som mrkol na Alu.

Od chvíle, keď som všetko začal organizovať, som a cítil veľmi vzrušený. Naplánoval som na druhý deň popoludní návštěvu u Grubelovecov a Alovi som poradil, aby sa na celý deň vzdialil z mesta kvôli alibi.

— Ja nikam nepôjdem, — oznámila mi Andrea, keď sme osameli.

— Akože nie? — nechápal som to.

— Jednoducho sa mi tam nechce a napokon mám už čosi dohodnuté.

— A čo tých dvadsaťtisíc? — vychflil som, dufajúc, že na toto sa Andrea chytí.

— Co to stále pletieš o dvadsaťtisíciach tisícach, ktoré by Al Grubel zaplatil tomu, kto by mu pomohol zbaviť sa tej starej bosorky? Tuším by si mal ísť k psychiatrovi.

Takí sú všetci vrahovia, pomysiel som si. Pre nich sú všetci ostatní súci pre psychiatra. Ale keď kúpime ten motorový čln, pošlem ju liečiť sa do nejakého útulného súkromného sanatória, aby sa z toho všetkého destala. Budem ju každý týždeň navštěvoval a nosíť jej ovocie, aj keby to malo trvať celé roky.

Ale, keď Andrea trvala na svojom „nie“, musel som sa poistiť. Slúbil som predsa Alovi, že dám tú vec do poriadku a slovo robí chlapa. A tak som si nachystal fľašu s whisky, do ktorej som rozplustil jed.

Andrei som povedal, že keď nechce ísť ku Grubelovcom, budem ju čakať v High Pointe. S tými slovami som chcel odísť, no Andrea ma zastavila.

— Počkaj, Hal, je najvyšší čas, aby som sa ti k nečomu priznala, — povedala previnilým hlasom.

Zamrazilo ma.

— Radšej nie, Andrea, — povedal som. — Dnes nie. Stretneme sa v High Pointe.

Vzdychla si a odovzdane prikývla.

S Alice Grubelovou som mal viac trápenia, ako som predpokladal. Pristavil som k domu rebrík, nechcel som totiž, aby ma niek-

to videl pri hlavnom či zadnom vchode. Keď som jej navrhol, aby sme si urobili menší výlet, bola celá natešená, prebudili sa v nej romantické sklonky. Mysela si, že som sa do nej zaľúbil. A hneď aj vyrukovala s tým, ako ju omrzol život s Alom.

Zastavili sme sa v bare a dali sme si po pohárik. Po whisky mala ešte romantickejšiu náladu. V aute cestou do High Pointu sa tisla ku mne, až som ju musel upozorniť, že mi prekáža pri šoférovaní.

V High Pointe som rýchle zistil, že to nie je len dobré miesto pre vraždu, ale aj miesto stretnutia milencov. Parkovali tu desiatky áut.

Vytiahol som zo zásuvky auta fľašu s otvorenou whisky a medzi rečou som ju ponúkol. Ale zaťala sa. Nechcela piť, chcela mi len prejavovať sympatie a v jednom kuse hrkúťala, aká je štastná, že som ju tak romanticky uniesol.

Vystúpili sme z auta a pobrali sme sa k lesíku. Tam som sa jej chcel zbaviť. Ale skupina rozjarených výletníkov, ktorá sa rozložila na lúke a zapálila si vatru, nás ďalej nepustila.

— Prisadnite si k nám, — kričali jeden cez druhého.

— Nemáte v aute prikrývk? — prihovorila sa mladá dievčina.

— Mám, — odpovedal som.

— A nemohla by som si ju požičať? Jim my, skoč po ňu je mi zima, — obrátila sa na svojho spoločníka. Podal som mu kľúče, ukázal, kam má ísť. Jimmy sa rozbehol k autu.

Keď sa o chvíľu vrátil, niesol v ruke fľašu whisky.

— Aha, čo som našiel! — zavolal — Dáme si! Dých sa mi zarazil. — Počkajte, chlapci!

Ale či rozjarená mládež poslúchne? Skôr, ako som sa zviechal zo zeme, Jimmy fľašu otvoril a odplil si poriadny dúšok. Zdrozene som hľadal, ako si podávajú fľaše s otrávenou whisky a radradom pijú.

Nakoniec podali fľašu mne. — Aby aj vám dačo zostalo. Napokon, ved' je vaša.

Keď som si uvedomil, čo som vykonal, ani som sa nebránil. Na dúšok som stiahol zvyšok a rozplakal som sa ako dieťa.

Andrea sedela pri mojej kosteli a držala ma za ruku.

— Chvalabohu, že si z toho vyviazol.

— A čo ostatní? — opýtal som sa chabým hlasom.

Tiež sú v poriadku. Arzén bol ešte spred vojny. Už neboli taký účinný. Pravdaže, všetkým museli vypumpovať žalúdok a budúť fa žalovať len pre pokus o vraždu. Ale Grubel hovoril, že to nemusí s tebou dopadnúť tak zle. Takých päť rokov.

— To ty si ma nechala v kaši! Vedela si, že bolo treba skátrniť tú babu. A keď si to odmietla ty, hoci nechápam prečo, musel som sa na to podujať ja.

Zavrtela hlavou.

— Nie, Hal. Nijakú vraždu som neplánovala.

— Ale ved' je to tvoj koniček! — zvolal som.

— Ked' chceš vedieť, mojm koničkom sú hazardné hry. Áno, chcela som ti to povedať, ale nenechal si ma.

— No, ale čo Sam Evans?! — zvolal som.

To je pravda, myšlienka, aby som sa dala na hazard, zrodila sa mi v vlave vtedy, keď sme hrali u nás karty. Ale Samovi som neubližila. Z toho útesu spadol sám. Deborah a ja sme boli od neho najmenej päťdesiat metrov, videlo to množstvo ľudí.

— A čo matka Sáry Markhamovej?

Bola to skutočná nehoda. Vieš, akí sú starí Ľudia neopatrni. Nie, znova tí opakujem, Hal, mojm koničkom sú hazardné hry, karty, stávky a vôbec.

— Ach, Andrea, Andrea! — zvolal som a pomysiel som si, ako si vie človek niekedy zamotať život.

Naťahla sa po album na známky, ktorý som jej voľkáčom dávno daroval a položila mi ho na bricho.

— Odlož si ho, Hal. Budem ti písat. A o päť rokov budeš mať celkom slušnú zbierku známok. Zatiaľ sa ju budem venovať svojmu koničku. Kúpim nový dom. Ako si povedal, každý musí mať svojho konička.

SVEN SEBORG

TAJOMSTVO

Kriminálny inšpektor William Simpson sedel pri obrovskom kozube vo veľkej hale Brimstone Castle a počítal si zo svojej fajčiacej. Jeho hostiteľ mu nalieval portské a vypytoval sa ho:

— Tak, kamarát, ako sa ti páči táto stará búda?

Jimmy Baker bol dlhoročným Simpsonovým priateľom. Okrem toho to bol bohatý Američan, a najnovšie aj majiteľ zámku tu v strede Anglicka.

— Veľmi, — povedal inšpektor, ktorý plnými dúškami vychutnával skutočnosť, že niekoľko dní nemusí byť policajtom, a môže sa cítiť ako normálny človek. — Výborne. Chýba mi len dajaké strašidlo.

— Mladá neverná manželka lady Prunella, ktorú sir Rufus Brimstone roku 1487 nechal zažívať zamurovať? Alebo jeho počutovanie-hodný duch? — spýtoval sa Jimmy Baker pobavenie. — Je mi lúto, William, kamarát, no obávam sa, že ti strašidlom neviem poslužiť. Lord Brimstone sa o strašidlach nezmienil, predal mi zámok. Kúpil som ho za nezvyčajne výhodnú cenu. Neviem sice prečo, ale peniaze nepotreboval.

— Kvôli čomu ho potom predával? — opýtal sa Simpson.

— Príznam sa, nemám ani tušenia, — povedal Američan.

— A je mi to vlastne jedno, hlavná vec, že táto starobylá usedlosť patrí teraz mne, a chcem zmodernizovať, čo sa zmodernizovať má.

Buchot remeslníkov v dome sa nedal prepočuť a Simpson sa spýtal: — Dúfam, že nechceš všetko poprerať?

— Pravdaže nie. Dávam si len zaviesť ústredné kúrenie. Ktože by už dnes chcel mirzniť pri kozuboch?

— Len my, Angliačania, — zasmial sa inšpektor a zdvihol sa. — Idem sa prejsť do dediny.

V dedinskej krčme sa Simpson všeličo dozvedel. Lord Percival, 14. earl z Bristonu, predal zámok, lebo na určité veci nechcel myslieť. — Stalo sa to pred desiatimi rokmi — rozprával starý Higgins. — Utiekla mu lady Mary s mladým pastierom Tomom Cummingom. Viac o nich nik nepočul. Hovorilo sa, že obaja odišli do Austrálie. Lord Percival dlhé roky cestoval po svete a hľadal svoju manželku.

Keď sa inšpektor Simpson vrátil na zámok, panovalo tam veľke vzrušenie. Jeden z montérkov ústredného kúrenia vysekával stenu, aby mohol vložiť rúry. Pritom sa celá zrútila, a za ňou sa objavila komôrka, v ktorej čupela kostra.

— Tak tu máš zámocké strašidlo, — privítal ho Jimmy Baker. — Stavil by som sa, že je to lady Prunella ktorú nazlovný sir Rufus dal zamurovať. Pripravíme jej dôstojný pochreb.

— Ale až po obhlade súdneho lekára, a nie bez lorda Brimstonea, ktorého musíme o náleze upovedomiť, — rozhodol Simpson. — Napokon, je to jej jediný príbuzný.

Na modernom vyšetrovacom stole súdneho lekárstva pôsobila kostra vedľa profesora v bielej plášti zvláštne. — Zaujímavé, — povedal profesor.

— Áno? Prečo — opýtal sa hlavný inšpektor Simpson napäť. Kvôli tomu pricestoval do Londýna.

Profesor si odkašľal: — Nuž, identifikovali sme napríklad zreteľné stopy PVC... plastový materiál, aký používajú na izolovanie rôzneho kúrenia. Pripromenul mi opravu môjho, — zasmial sa.

— Tak a teraz vážne, rad by som sa od vás dozvedel viac o kostre, — povedal inšpektor.

— Ženská, — odvetil profesor. — Bezpochyby to bola žena. Mladá žena. Zomrela asi pred päťstropom.

Inšpektor William Simpson sedel oproti lordovi Percivalovi Brimstonovi v jeho elegantom londýnskom byte a začal: — V zámku, vo vašej bývalej rezidencii našli robotníci pri zavádzaní ústredného kúrenia zamurovanú mladú ženu. Lekárska prehliadka všeličo vysvetlila. Niet nijakých pochyb, že...

Lord Brimstone sklonil hlavu a ticho povedal: — Bol som vtedy od žiarlivosti úplne bez seba. Nik mi nesmel odvábiť moju Mary. A už vôbec nie ten Tom Cumming. Zabil som ho a hodil do mora. Mary som dal silný uspávací prostriedok do čaju a zamuroval som ju.

Na chvíľu sa odmlčal. Potom sa začudovaňe pozrel na inšpektora: — Hovoríte, že ju našli pri zavádzaní ústredného kúrenia? Prečo chce mister Baker vyhrievať koniareň?

— Robotníci nenašli kostru v koniarni, ale za knižnicou v zadnom krídle, lord Brimstone, — odpovedal inšpektor pokojne. — Keby ste ma boli nechali dohovoriť, boli by ste sa hneď dozvedeli, že tu ide o pozostatky vášho prapredka, lady Prunelly, ktorú pred päťstropom niekto zamuroval. O tých dvoch ďalších mŕtvych som sa dozvedel až od vás. Obávam sa, mylord, že vás musím zatknuť pre dvojnásobnú vraždu.

OBVODNÉ SCHÔDZE

NA SPIŠI

V klubovni MS KSSCaS v Jurgove, vari najkrajšej klubovni našej Spoločnosti, sa v nedeľu 18.XI. min. roka zišli na jesennom zasadení členovia spišského obvodného výberu Spoločnosti. Viedol ho predseda OV Anton Pivočarík a bol venované problematike Života a aktuálnym krajanským otázkam.

Z problematiky Života najhlavnejším bodom bolo predplatné na rok 1991. Vysvitlo, že krajania z väčšiny miestnych skupín na Spiši, — tak ako sa zviazali na porade v Oravke, — zvýšili počet predplatiteľov nášho časopisu v porovnaní s vlaňajším rokom. Jednako k stavu spred niekoľkých rokov bude ešte chýbať asi štvrtina. Členovia OV však zdôrazňovali, že v akcii zbierania predplatného sa bude pokračovať.

Veľa pozornosti venovali účastníci schôdze vyučovaniu slovenčiny v kontexte vlaňajšieho nariadenia ministra národnej edukácie vo veci výučby materinských jazykov a zrušenia povinného vyučovania ruštiny. V diskusi si padlo hodne kritických slov na adresu niektorých škol za nezáležitú interpretáciu nariadenia, násilné závadzanie západných jazykov (bez vhodného učiteľského obsadenia) a udržiavanie ruštiny ako povinného predmetu aj vtedy, keď žiaci z nej chečeli rezignovať. Krajania postulovali, že je nutné zvolat schôdzku s riaditeľmi jednotlivých škôl na Spiši a Orave, spolu vysvetliť sporné otázky a dohodnúť sa na opatreniach, ktoré by v budúcnosti vylúčili akúkoľvek činnosť namierenú proti výučbe materinčiny. Väčšiu aktivitu v tejto otázke než doteraz by mal vyvinúť ústredný, ale aj obvodný výbor KSSCaS. Členovia OV zároveň navrhovali, že treba vyvinúť presvedčovaciu akciu medzi krajanskými rodičmi, aby prihlasovali svoje deti na materinský jazyk, že je nutné organizovať vlastivedné zájazdy pre mládež na Slovensko a vyslovili požiadavku, že určovanie účastníkov na učiteľský kurz na Slovensku sa nesmie konáť bez účasti Spoločnosti.

Tajomník ÚV Eudomír Molito-

ris oboznámil účastníkov so stretnutiami krajanov s býv. predsedom federálnej vlády ČSFR dr. Jánom Carnogurským a premierom slovenskej vlády Vladimírom Mečiarom, ktorí nám prisľobili pomoc, v tom aj v školských otázkach.

Nadišiel už najvyšší čas — zdôrazňovali účastníci schôdze, — aby bola definitívne vyriešená otázka slovenských bohoslužieb na Spiši a Orave. Iné menšiny to už dosiahli, napr. v poslednom období nemecká menšina, ktorá proti zavedeniu slovenskej liturgie sa ešte stále stretávame s odporom cirkevi. Poľsko sa vždy pýšilo náboženskou znášanlivosťou, preto fažko pochopíť, prečo dnes, keď budujeme demokratický štát, stoja nám v ceste také nedemokratické prekážky. Jedným z príkladov je práve Jurgoš.

V Česko-Slovensku, — podotýkali viaceri diskutujúci, — ktoré oddávna pocítovalo nedostatočnosť pracovných sil, boli zamestávaní pracovníci z rôznych oblastí Poľska. Len nepatrny počet tvorili medzi nimi krajania, aj keď o prácu v ČSFR majú veľký záujem. Treba vyvinúť úsilie pre vyriešenie tejto pre nich dôležitej existenčnej otázky. Očakávajú tiež, že sa vlády oboch našich štátov dohodnú nielen na rýchлом otvorení hraníc, ale aj na udeľovaní dvojitého občanstva, čo krajanov veľmi zaujíma.

Schôdze spišského obvodného výberu v Jurgove sa zúčastnila aj novinársko-reportérská skupina z časopisu Slovenka pod vedením šéfredaktorky Alžbety Remášovej, ktorá príšla medzi nás zbierať materiály pre svoj cyklus o živote krajanov vo svete. Bude nás tešiť, ak si v Slovenke prečítame dobré slovo o Slovácoch zo Spiša a Oravy.

JAN SPERNOGA

NA ORAVE

V Jablonke sa 18. novembra min. r. konala schôdza Obvodného výberu KSSCaS na Orave, za účasti predseda ÚV KSSCaS Eugena Mišince.

Účastníci obvodnej schôdze na Orave

Správu o činnosti OV v uplynulom období prednesol jeho predseda Augustin Andrašák. Zároveň oboznámil prítomných predsedov miestnych skupín a krajanov s problematikou posledných stretnutí predstaviteľov Spoločnosti s byvalým podpredsedom federalnej vlády ČSFR dr. Jánom Carnogurským a premiérom SR Vladimírom Mečiarom a ostatnými členmi vládnej delegácie. Učastníci schôdze vyjadrili radosť, že naša stará vlast na nás nezabúda, že sa snaží prispieť k riešeniu problémov slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku. Zároveň navrhli pozvať podpredsedu vlády SR dr. Jána Carnogurského na návštavu medzi krajanov na Spiši a Orave. Hovorili tiež, že treba oziviť spoluprácu so Spolkom sv. Vojtecha a vobec rozšíriť kontakty so starou vlastou. Zdôrazňovali potrebu otvorenia štátnych hraníc pre krajanov a rozšírenia kultúrnych stýkov so Slovenskom.

Miestne skupiny KSSCaS na Orave združujú v súčasnosti asi tisíc krajanov. Tento rok — ako sa hovorilo v správe — pribudlo v tomto obvode 15 nových členov čo je nevystačujúce. Tento počet treba prinajmenšom zdvojnásobiť a zvlášť príťahovať do našich radev krajanskú mládež.

V ďalšej časti schôdze kr. Kristína Gribáčová, inštruktorká ÚV KSSCaS, predstavila celkovú situáciu v slovenských klubovniach na Orave. Zdôrazňovala, že je nutné aktívnejšie propagovať slovenskú kultúru medzi krajanmi a nášou mládežou a zasväčovať ju do nášho krajanského diania. Ide tu medzi iné o rozšírenie činnosti existujúcich a základanie nových súborov, zintenzívnenie práce v krajančských klubovniach MS atď. V správe sa konštatovalo, že ochabla najmä kultúrna činnosť klu-

bovní v Chyžnom a Pekelníku. Uvažovalo sa tiež o premiestnení slovenskej klubovne v Oravke zo Studzinek do kultúrneho domu.

Dalšia časť schôdze bola venovaná školstvu, najmä výučbe materinčiny na základných školách a v lúčku v Jablonke. Prítomní konštatovali, že došlo k značnému poklesu počtu žiakov na vyučovanie slovenčiny. Prispela k tomu o.i. polonizačná propaganda škôl a chybná interpretácia nariadenia ministerstva národnej edukácie o výučbe cudzích jazykov. Veľa záleží, od rodičov, a je na nich, aby posielali svoje deti na vyučovanie materinského jazyka.

Veľa pozornosti venovali krajania otázke vyvájania úsilia pre rovnoprávne zavedenie slovenského jazyka v bohoslužbách. Zároveň sa kriticky vyjadrovali o ničení slovenských nápisov na cirkevných objektoch, ktoré predstavujú svedčia o našej národnej existencii.

Na záver schôdze kr. A. Andrašák predstavil krajanom program činnosti v jesennozimnom období. Hovorí sa v ňom okrem iného o ďalšom nacvičovaní našich folklórnych súborov a nastoluje požiadavka väčšej aktivity v MS, najmä v činnosti slovenských klubovní. Súbežne s tým navrhuje sa zakladať miestne odbory Matice slovenskej, ako aj kresťansko-demokratického hnutia. Obvodnú schôdzku ukončili krajania peknym heslom: Miluj vlast a chrán si svoju slovenskú národnosť.

Možno na záver poznamenať, že na schôdzi bolo hodne optimistických momentov, čo je hľadom predvesťou väčšej aktivity oravských krajanov.

Text a foto:
JOZEF PIVOVARČÍK

ODPOVEDЬ JURGOVSKÉMU „MALIAROVÍ“

Ked som dostal októbrové číslo Života a uvidel v ňom snímkuku pre Slovákov tak urážlivého

nápisu, aj ja som sa rozhodol nadviazať na komentár krajana Jána Špernegu Sme doma a napišť tento príspevok ako odpoveď tajomnému jurgovskému „maliarovi“. Chcem poukázať na niekoľko problémov národnostných menšíň existujúcich od ukončenia prvej svetovej vojny a podnes nevyriešených.

Komunistický systém nastolený po druhej svetovej vojne sa snažil nacionalizovať národnos-

né menšiny a ukázať svetu, že Poľsko je jednonárodným štátom, čo pochopiteľne nebolo a nikdy nebude pravdou. Na svete neexistuje ani jeden štát, v ktorom by nežila aspoň malá skupinka obyvateľov inej národnosti. Chcem by som sa tu opýtať nášho jurgovského „prialca“, či aspoň vie, v akom jazyku — nehovoriac už o pravopise — vyjadril svoje bezočivé želanie, lebo také vulgarizmy neexistujú

nielen v slovenčine, ale ani v spisovnej poľštine, snáď len v jazyku takých vitúzov ako on, používanom pri pive a alkohole.

Chcem položiť i ďalšiu otázkuzu, či vie, že jeho spolurodaci žijú aj mimo územie Poľska ako národnostné menšiny. Je ich napr. niekoľko miliónov v Spojených štatoch. Tu by sa mal zamyslieť, ak je toho schopný, čo by sa stalo a ako by sa cítil, keby napr. Američania vypisovali také heslá a

chceli vyhnáť z USA všetkých Poliakov? Ako by sa cítil, keby to isté urobili v Česko-Slovensku, Maďarsku, Francúzsku, Nemecku, Taliansku a v iných európskych, ázijských, afrických a juhoamerických krajinách? Čo by sa stalo, keby tam nežili normálni ľudia, vzdelaní a prostí, ale iste oveľa múdrejší ako „priateľ“ Slovákov z Jurgova a jemu podobní v iných obciach. Všade vo svete má poľská menšina plné práva, môže pokojne a bez prekážok organizovať svoje spolky, rozvíjať svoju kultúru, učiť deti v rodnej reči, budovať kostoly a cíbavovať bohoslužby v mateřinskom jazyku. Nikto im to nenežené nebráni, ale naopak — dochádzajú pomoc.

Zato u nás situácia vyzerá tak, akoby sa národnostných menšíň všetci báli, akoby sa ich bála štátne správa, politické, kultúrne a školské orgány, spoločenské organizácie a cirkevné úrady. Navonok všetci prejavujú ochotu, ale v skutočnosti závažné problémy národnostných menšíň vybavujú tak, aby nikdy neboli úplne vybavené. Vari jurgovský „umelec“ nevie, ako si poľská národnostná menšina žije v rôznych štátach sveta ako v porovnaní s ňou bédaria Slováci na Spiši, Orave a vôbec v Poľsku? Navrhujem mu, aby sa venoval iným, závažnejším otázkam, napr. kríze v Poľsku a pomohol vláde vyzdvihnuť krajinu z biedy. Nech sa postará, aby spišskí a oravskí rolníci mali lepšie podmienky hospodárenia na svojich gázdovstvách.

Na Spiši a Orave považujú tohto „umeleca“ za nekultúrneho človeka, ktorý nemá v hlave ani štipku rozumu. Nikdy by mi ani na um neprišlo, že takito ľudia môžu bývať v Jurgove.

Ktočoľvek pozná dejiny bude vedieť, že ani Jurgov, ani Spiš a Orava nikdy nepatrili k Poľsku pred rokom 1920. A tvrdenia niektorých pseudovedcov, že už pred tisíc rokmi, v dobe Boleslava Chrabrého boli Spiš a Orava súčasťou Poľska, patria výlučne

k legendám. Ved' pred tisíc rokmi Jurgov a iné dediny ešte neexistovali. Osídlenie Spiša sa začalo neskôr, kdesi koncom 13. storočia. Nemôžem pochopiť, čo spôsobilo zrod poľského šovinizmu po prvej svetovej vojne, ktorý tak tvrdzo zasiahol Spiš a Oravu. Šovinizmus, ktorý po 2. svetovej vojne spôsobil zánik slovenského vyučovania v školách a slovenských spevov v kostoloch (okrem Novej Belej a Krempach, ktoré o to museli roky tvrdovo bojovať).

Opäť mám otázku k jurgovskému „maliarovi“, kto a kde ho naučil šovinizmu, kto ho tak zaškoli, aby sa stal človekom, čo nenávidí iných ľudí. Ved' šovinizmus je smer hľásajúci nenávisť k iným národom, spejúci k vyhubeniu národností a ich kultúr. Je zaujímavé, že vo vyspelých západných krajinách sa s ním v takej mieru nestretávame. Tam sa neboja ohrozenia zo strany národnostných menšíň.

Viacero poľskí žurnalisti, hrajúci sa na jazykovedcov zdôvodňujú, že spiština a oravčina sú čisto poľské nárečia, čo vôbec nie je pravda. Často nám vytýkajú, že vraj čo sme za Slováci, keď sa doma nerozprávame po slovensky, ale nárečím. Zabúdajú však pritom dodať, že v cudsine aspoň polovica obyvateľov poľského pôvodu nielenže nerozpráva poľsky, ale vôbec neovládá tento jazyk. A jednako ich v Poľsku hrdo nazývajú Poloniou. Možno mi niekto z tých, čo nenávidia menšiny, odpovie, či Poliak musí ovládať len poľštinu, Slovák slovenčinu, Nemeč nemčinu, Talians taliančinu a pod. Kto si myslí povedať, že človek toľkokrát žije, koľko jazykov ovláda. Lenže žiadom z tých nezávisťnikov na Spiši a Orave to asi nepochopí. A predsa majú taký pekný príklad — poľského pápeža Jana Pavla II., ktorý pozná toľko cudzích jazykov, že na svojich cestách často ani preklaďateľa nepotrebuje.

Človek má byť tým, čím sa cíti vo svojom vnútri. Ako by to

vyzeralo, keby Poliak ovládajúci nemčinu sa musel považovať za Nemeča a Francúza ktorý vie rusky — za Rusa a pod. Je už náčase skoncovat so všetkými nezmyselnými teóriami vymyšľanými proti nám, Slovákom, len preto, že žijeme v Poľsku. Skoda, že jurgovský „umelec“ nepočul homiliu počas nedeľnej omšie vysielanej v rozhlasu (4.XI.90), z ktorej by sa dozvedel, že na II. vatínskom koncile sa zúčastnilo vyše 2600 kardinálov, biskupov a iných katolických duchevnych z celého sveta, v tom asi 70 z Poľska. Hádam by pochopil, že vo svete nielen Poliaci sú katolíkmi a že Poľsko nie je žiadom vyvolený supernárod.

Chcem zdôrazniť, že nie všetci poľskí obyvateľia sú proti menšíňam. K našim odporciam typu jurgovského „umeľca“ patrí podľa mňa najmä ti, ktorí sami nevedia, čo sú zač. Ľudia nevyspelí, zlomyseľní, bez vykryštalizovaného svetozáoru, ktorí hádam ešte nevyrástli z puberty. Väčšina Poliakov má správny prístup k otázkam národnostných menšíň. Minulého leta bola u nás v Novej Belej na rekreácii skupina mládeži zo Štítina, ktorú sprevádzal aj knaz. Keďže náš farár musel kam si odcestovať, dve nedele ho zastupoval práve duchovný zo Štítina a na všeobecne prekvapenie odslúžil dve sv. omši: jednu v poľštine a druhú v slovenčine. Keď mu veriaci išli podľaňa povedal im, že slovenčina mu vôbec neprekáža, preto keď zbadal v kostole slovenskú omšu knihu, rozhodol sa naučiť slovenské modlitby a odslúžiť pre Slovákov sv. omšu v slovenčine. Mal len obavy, či bude mať správnu výslovnosť.

Bola dobrá. Spišskí a oravskí kňazi by si z neho mali vziať priklad. Stačí trochu dobrej vôle, neveľké jazykové zaškolenie a problem slovenských bohoslužieb na Orave a Spiši by prestal existovať. Ved' na dôvodek máme vysvetlených kňazov pôvodom zo Spiša a Oravy, z ktorých väčšina ovláda slovenčinu.

Neraz som si kladol otázku, preto vlastne dochádzka k národnostným roztržkám? Či sme mohli bratsky spolužívať? Ved' to chcem!

Zíjem v dobe, keď sa v Strednej a Východnej Európe uskutočňujú zásadné zmeny smerujúce k plnej demokracii. Teda skôr či neskôr národnostné menšiny, — pevne v to veríme, — budú mať zaručené plné práva, čiže aj slovenské školstvo, slovenské bohoslužby atď. Jurgovský „priateľ“ Slovákov a jeho inšpirátori by si mali uvedomiť, že boj s našou menšinou je zbytočný a marný, lebo pravda a spravodlivosť musí zvíťazit. Musí zvíťazit tým viac, že v tomto boji s pravdou sú osamotení. Zatiaľ sa im darí kaziť ovzdušie a rušíť pokoj, ale je to dečasné, lebo väčšina v Poľsku je iste tolerantnejšia. Sám mam priateľov v Novom Targu, na koli Krakova, Nowego Sęca a iných miest a všetci ma píne chápou.

Adresáta tohto príspevku nepoznáme, keďže „pracoval“ pod rúškom noci. Dúfam však, že sa tieto poznávky k nemu nejak dostanú a dozvие sa, čo si o ňom a jemu podobných na Spiši myslia. Hádam sa zamyslí aj on, ak je schopný rozumne uvažovať.

JÁN FRANKOVÍC

Čítaj! Predplácaj!
Propaguj - ŽIVOT

JABLONKA

V obvodnej klubovni sa 18. novembra min. r. konala schôdza Miestnej skupiny KSSCaS v Jablonke. Začala sa hned po ukončení zasadania Obvodného výboru Spoločnosti na Orave a v značnej miere tematicky naň nadvázovala. Krajania na záver roka zhodnotili svoju činnosť, zamýšľali sa nad prácou v najbližšom období a prediskutovali rad otázok, ktorými dnes žije nie len miestna skupina, ale celá krajanská verejnosť.

Do popredia sa dostala otázka vyučovania slovenčiny na miestnej Základnej škole č. 2 v Jablonke, ako aj v Lúceu, ktoré keďsi záložila naša organizácia pre oravskú a spišskú krajanskú mládež. Krajania sa presne oboznámili s interpretáciou nariadenia ministerstva národnnej edukácie vo veci vyučovania materinského jazyka a cudzích jazykov vôbec. V súvislosti s tým sa kon-

štatovalo, že všetko závisí od rodičov. Keď zapíšu svoje deti na slovenčinu, tá sa automaticky, stane povinným predmetom, kym prípadne ďalšie jazyky budú dobrovoľné. Treba preto dbať, aby všetky krajanské deti navštevovali hodiny materčiny.

Veľa pozornosti venovali krajania otácke zaktivizovania činnosti pre zavedenie slovenských bohoslužieb v miestnom kostole. Hovorilo sa, že cirkev likvidáciou slovenských spevov v kostoloch v 50. rokoch zasadila náš menšine veľký úder. Kostol môže splniť významnú národnostne-buditelskú úlohu, čoho sa obávajú naši neprajnici. V tomto kontexte krajan J. Halač vystúpil s požiadavkou, aby rodičia učili mládež krasným slovenským spevom a modlitbám.

Podobne ako obvodný výbor, jablonskí krajania navrhl pozvať na oficiálnu návštavu krajanov na Spiši a Orave podpredsedu vlády SR dr. Jána Čarnogurského. Okrem toho nastolili otázku, že by bolo dobre publikovať v Živote historické materiály minulosti Oravy a Spiša, v tom aj

z obdobia spišsko-oravského starostva.

Schôdza miestnej skupiny v Jablonke sa skončila požiadavkou, že práva nášej národnostnej

menšiny majú byť zakotvené v budúcej novej, demokratickej ústave a plne rešpektované.

Pripravil: JOZEF SPIŠIAK

Záber zo schôdze MS KSSCaS v Jablonke

Kŕmenie kráv v zime

Cím dlhšie sa dáva zvieratám nejaký druh krmiva, tým lepšie ho využívajú. Následkom adaptácie a špecializácie mikroorganizmov v bachore sa postupne rozchodne zlepšuje využívanie krmivojnej dávky, zloženej z jedného druhu krmív. Preto sa treba využívať najmä prudkým zmenám v dávkach. Keď už musíme meniť časť krmív v dávke alebo celú dávku, treba to robiť pomaly a len postupne vymieňať do teraz používané krmivo na nové. Ak v zimnom období máme k dispozícii niekoľko druhov objemových krmív (napr. kŕmu repu, siláž, vysladené rezky alebo suché krmív), nemali by sme ich skrmovať postupne, ale dávať zvieratam súčasne po dva druhy objemových krmív, tak štavnatých, ako aj suchých. Keď pripravujeme dávky, mali by sme spájať napríklad kŕmu repu so silážou z trávy, alebo seno z vikokvetých rastlín so slamou prípadne lúčne seno s hrachovou

slamou atď. Tento systém je sice organizačne menej pohodlný, ale umožňuje dvojnásobne predĺžiť obdobie skrmovania každého krmiva a súčasne dovoľuje zoštatí pestrejšie krmovinové dávky.

Miešanie jaderného krmiva s objemovným priamo pred kŕmením zlepšuje o 4 perc. všeobecne využitie živín v dávke. Zmes objemových krmív s jadernými dodáva mikroflóre báchora ľahko strávitelné energetické zložky, čo v prvej fáze spôsobuje rozmnzenie spomínané mikroflóry a v druhej fáze — intenzívny rozklad ľahšie strávitelných zložiek krmiva. Skrmovanie zvlášť jaderného a objemového krmiva neposkytuje také možnosti, lebo jaderné krmivo dané krave ako klesá na dno báchora a rýchlosť prechádza do ďalších časti zažívacieho traktu. Tento odporúčaný spôsob kŕmenia možno však využívať iba vtedy, keď na

gazdovstve sú kvalitatívne veľmi dobré objemové krmivá.

O štrenení jaderných krmív môžu myslieť iba ti rolníci, ktorí si pripravili na zimu dostatočne množstvo veľmi dobrých objemových krmív. Totiž, keď obmedzíme krave množstvo jaderných krmív, musíme jej nevyhnutne živiny dodať v objemových krmivách. Množstvo objemových krmív, ktoré krava zožerie závisí od veľkosti jej zažívacieho traktu a od toho, ako dlho sú krmivá v zažívacom trakte. Na prvého chovateľ nemá prakticky žiadny vplyv, ale čas kedy krmivá sú v zažívacom trakte možno vo veľkej miere ovplyví. Totiž tento čas závisí úmerne od stupňa kyslosti obsahu báchora (priľahlá vysoká kyslosť obsahu báchora brzdí rozvoj baktérii, ktoré rozkladajú buniciu). Slna má alkalickú reakciu a v prirodzených podmienkach zvieria bez ľahkosti udržuje správnu kyslosť v báchoru. K nadmernej kyslosti dochadza keď:

— krmovinovú dávku tvoria väčšou mäkké a vlhké krmívá s malým množstvom suchých,

štruktúrnych krmív, ktoré povzbudzuje využívanie sliny,

— dávame krávam veľké množstvá príliš kyslých siláži (neutralizačný účinok sliny nestaci).

— skrmujeme krmivá obsahujúce príliš veľa ľahko strávitelných cukrov, napr. cukrovú repu. Cukor je dobrou živinou pre baktérie kyseliny mliečnej, ktoré počas rozmnzenia vytvárajú kyselinu mliečnu, okysliujú a ovládnu prostredie a vytlačujú ostatné užitočné kmene baktérií.

Keď chceme zväčšiť krave množstvo objemových krmív, musíme dávať pozor, aby v krmivojnej dávke (v prepočítaní na suchú masu) bolo vždy asi 20 perc. suchých krmív (slama, seno).

Kyslú siláz (napr. z lístia cukrovej repy) treba skrmovať spolu s okopaninami alebo menej kyslou silážou (napr. siláz zo zvádzaných rastlín obsahuje 25—35 perc. suchej masy). Ak sme nútene skrmovať väčšie množstvo kyslej siláže, musíme ju priamo pred jej podaním posypať (v žababe) kŕmou kriedou v množstve 25 g na každých 10 kg siláže.

Zima v chlieve

V zime v niektorých chlievoch a maštaliach vzniká problém znečistenia vzduchu amoniakom a inými škodlivými plynnimi. Nemožno sa im v tomto prostredí vyhnúť, keďže vznikajú rozkladom zvieracích výkalov. Cím lepší je systém ventilácie v hospodárskych budovách, tým menšia je koncentrácia plynových znečistení.

Úplné odstránenie amoniaku je ľahké. Preto vzhľadom na veľkú škodlivosť amoniaku pre zdravie a produktivitu zvierat sa odporúča súčasne s ventiláciou a vetraním miestnosti aj chemické zmenšovanie jeho koncentrácie vo

vzduchu. Táto metóda umožňuje znížiť koncentráciu amoniaku skoro o polovicu. Prostredkom používaným pre tento účel je granulovaný superfosfát. Posypáva sa ním tenkou vrstvou kanály s hnojom vtedy, keď je koncentrácia amoniaku najväčšia. Je to medzi 5. a 6. hod. ráno, potom medzi 10. a 11. hod. predpoludním a medzi 12. a 1. hod. v noci.

Inú metódou odstraňovania amoniáku vypracovali Japonci a Holandčania. Napr. v Japonsku ošipané sú udržiavané na 70-centimetrovej vrstve drevenej múčky, nasýtenej zvláštnym koncen-

trátom baktérií, húb a kvasník, kde sa rozklad zvieracích výkalfov uskutočňuje bez využívania amoniaku. Možno teda problémy s hnojovkou a produktami jej rozkladu budú už zanedbano patrít minulosťi.

NÍZSIA TEPLOTA — HRUBŠIA SLANINA

Pokles teploty v chlieve pod termoneutrálnu hranicu vždy spôsobuje rast požiadaviek zvierat na krmoviny. Ak nezváčšime množstvo krmovín, klesá u ošipaných denný prírastok. Dolná hranica teploty pre tzv. oblasť teplného komfortu sa odhaduje na + 16,5°C pre ošipané s hmotnosťou do 20 kg, na + 13°C pre ošipané vážiacie do 60 kilogramov na + 11°C pre ošipané s

hmotnosťou nad 80 kilogramov. Cím ošipané majú väčšiu hmotnosť, tým sú citlivejšie na pokles teploty. Počas rastu od 25 do 60 kg sa prírastok znižuje o 14 g, keď teplota klesá o každý 1°C. Pri ošipaných s hmotnosťou 60—100 kg tento pokles prírastku dosahuje 8 gramov. Množstvo dodatočných krmív nevyhnutných pre udržanie stáleho vahového prírastku dosahuje, napriek poklesu teploty, 25 g denne na každý 1°C pri vykrmovaní ošipaných s hmotnosťou od 25 do 60 kg, a pri vykrmovaní ošipaných vážiacich od 60 do 100 kg je to 39 gramov denne. Pokusy nepotvrdili tiež kladný vplyv zniženej teploty na zmenšovanie hrúbky slaniny. Práve naopak, ošipané, ktoré dosťávajú dodatočnú porciu krmív na odstránenie následkov chladu, mali slaninu hrubšiu.

ZELENÁ KRONIKA

EFEKTIVITA A ČAS KRMEŇIA. Efektivita kŕmenia ošipaných sa zhoršuje s uplyvaním času kŕmenia, čiže výsledky budú závisieť od konečnej hmotnosti ošipaných, ktorú chceme dosiahnuť. Schopnosť správneho odkladania bielkovín sa u našich bielech rás trvá asi do 6 mesiaca života, potom prudko klesá v prospech rastúceho odkladania tuku. Na odloženie 1 kg bielkovín, ako aj 1 kg tuku v tele ošipanej treba asi 5 ovsených jednotiek, ale odkladanie 1 kg bielkovín sprevádzza odkladanie asi 5 kg tukovej masy (voda a mineralné zložky). Teda efektivita prirastku bielkovín je asi 5-násobne vyššia v porovnaní s prirastkom tuku. Z toho vyplýva záver, že po prekročení 6 mesiacov života na denný prirastok hmotnosti treba oveľa viac krmív, ako u mladých ošipa-

ných. Okrem toho u starších a ľahších zvierat rastú požiadavky na existenčné krmoviny (prasatá — 0,25 ovsených jedn. denne, kŕminky od 30 do 100 kg — 1 o.j. a kŕmniki väžiacie 101—150 kg potrebujú pre existenciu až 1,5 o.j.). Výkrm bravov nad 100 kg značne zvyšuje spotrebu krmovín a tým aj nákladov, čiže zdražuje produkciu.

OVOS AKO KRMIVO. Ovos má povzbudzujúci vplyv na zvieratá. Odporúča sa ho v kŕmení plemenných zvierat, keďže obsahuje značné množstvo vitamínu E. V kŕmení ošipaných sa zriedkavo používa pre zlú strávitelnosť a koncentráciu energie. Po odstránení šupiek je veľmi dobrým krmivom pre prasatá. Nemožno však skrmovať čerstvé ovosené zrno, keďže môže vytvárať choroby zažívacieho traktu. Totiž 2—3 mesiace v ovse prebiehajú fermentačné procesy fermentácie. Až potom stráca svoje skodlivé vlastnosti.

SLIEPKA ZBAVENÁ VODY.. Často príčinou poklesu nosivosti je nedostatok pitnej vody v kúrine. Zistilo sa, že sliepka zbavená vody jeden deň — prestáva znášať vajcia. Je tak preto že asi 60 perc. jej tela a vyše 65 perc. znášaných vajec tvorí práve voda. Nedostatok vody znižuje chuť a tým aj spotrebú krmív, čo má záporný vplyv na nosivosť. Okrem toho voda je nevyhnutná pri regulovaní teploty tela.

Sliepky nemôžu zhromažďovať v organizme zásoby vody, preto musia mať stály prístup k vode. Nedostatok vody často zapričíva kanibalizmus. Čím viac sliepka znáša vajec, tým viac vody musí dostať. Nosnica znášajúca 180 vajec ročne pije v tom čase asi 50 litrov vody. Ak sa nosivosť zvýší do 220 vajec, spotreba vody stúpa do 70 lit. Pre 1000 sliepok treba denne zabezpečiť asi 50 lit. vody.

K dôležitým činiteľom patrí teplota, vlhkosť vzduchu v kúrine a vhodné množstvo vtákov na

1 m² plochy. Najvhodnejšia teplota je + 12 — 16°C. V prípade poklesu teploty do + 6°C, nosivosť klesá o polovicu. Podobný vplyv má rast teploty. Vlhkosť by mala dosiahovať asi 65—75 perc. Dôležitým činiteľom je aj dĺžka svetelného dňa. Nemôže trvať kratšie ako 14 hodín. V kúrinoch, ktoré majú obloky sa svetelný deň predĺžuje obyčajne od konca septembra.

DODATOČNE 60 VAJEC.. Výskum zootechnického ústavu v oblasti produktivity vajec a jej rentability v extenzívnom chove dokázali, že 10-percentný prírastok koncentrátu do krmív pre nosnice zvyšuje nosivosť priemerne o 24 perc. Na základe týchto výskumov zootechnický ústav vypočítal ročnú spotrebú koncentrátu KDJ na jednu nosnicu vo výške 3,6 kg. Jeho pridaním k tradičnej obilno-zemiakovej dávke krmív možno od jednej nosnice získať dodatočne asi 60 vajec.

WĘTERYNARZ

ZAPALENIE PŁUC U ŚWIŃ

Zapalenia płuc najczęściej spotykane jest u prosiąt i noworodków narządzonych na przeciągi, trzymanych w pomieszczeniach wilgotnych mających cementowe podłogi. Świnie dorosłe rzadko chorują na zapalenie płuc, gdyż są już odporne na zimno. Inną dość często spotykaną przyczyną zapalenia płuc u świń jest nieumiejętnie zadawanie płynnych leków. W wielu wypadkach hodowcy ulegają namową sąsiadów dając na przeczeszczanie roztwórcy soli glauberskiej, olej, napary i inne lekarstwa, wlewając je do jamy ustnej. Wskutek takiego zadawania leków, świnia zachłyśnuje się i płyn zamiast przez przelyk do żołądka, dostaje się przez tchawicę do płuc, powodując zapalenie. Takie zapalenie płuc nazywamy zapaleniem za-chłystowym — często kończy się ono śmiercią zwierzęcia. Objawami zapalenia płuc są: dusznica, kaszel oraz podwyższone ciepło ciała. Chory świnie powinny jak najwięcej przebywać na świeżym powietrzu. W zimie umieszcza się je w cieplym, przewiewnym chlewie, z dużą ilością ściółki. Leczenie należy powierzyć lekarzowi. Oprócz zabiegów leczniczych duże znaczenie ma odpowiednie żywienie. Karma powinna być lekko strawa i pożywna. Dla świń młodych najbardziej wskazane jest podawanie gotowanej kaszy jęczmiennej. Zapobieganie chorobie polega na stworzeniu świniom odpowiednich warun-

ków utrzymania. Przed wszystkim chlewy powinny mieć zapewnioną odpowiednią wentylację, suchą ściółką trzeba słać obficie. W cieplej porze roku świnie powinny przebywać większą część dnia na powietrzu, na jesieni zaś i zimą trzeba tak bezpieczyć chlew, aby nie było przeciągów.

PRZEŁADOWANIE ŻWACZA OWIĘC

Przeładowanie żwacza u owiec zdarza się dość często. Zwierzęta niedostatecznie karmione w okresie zimy — po wypędzeniu na pastwisko jedzą lapczyskie i wskutek tego chorują. Może to nastąpić po obfitym nakarmieniu i napojeniu, po podaniu karmy pęcznijącej. Na początku choroby zwierzę przestaje jeść i przeżuwać, garbi się, stęka, oddycha z trudnością — oddech jest przyśpieszany. Brzuch powiększa się, szczególnie po lewej stronie, w okolicy dolu głodowego. Sciana brzucha przy przeładowaniu żwacza nie jest napięta, lecz ciasnotwarta — po naciśnięciu dolu głodowego powstaje zazwyczaj wolno wypełniający się dolek — i według tego właśnie odróżnia się wzdecia od przeładowania żwacza. Zwierzę nie oddaje kału. Niewielkie przeładowanie żwacza po 2 — 3 dniach kończy się wyzdrowieniem, natomiast silne przeładowanie może spowodować śmierć. Chrego zwierzęcia przez 1 — 2 dni nie karmi się, tyliko poi czystą wodą. Co 1 — 2 godziny należy ostrożnie masować żwacz i równomiernie go ugniatać. Na przeczeszczanie daje się

zwierzęciu sól gorzką (5 dkg rozpuszcza się w pół litrze wody). Przy braku poprawy należy zwrócić się do lekarza. W zapobieganiu najważniejszym jest regularne i umiarkowane karmienie.

ROBACZYCA PŁUC U OWIEC

Przyczyną choroby są długie cienkie robaki dostające do do płuc. Robaki te zatykają oskrzela, to jest przewody doprowadzające powietrze po płuc. W ten sposób części płuc, których oskrzela zostają zatkane robakami, pozbawione są dopływu powietrza i przestają pracować. Na robaczyce płuc najczęściej chorują młode owce. Chory owce kaszczą wykuszusza z oskrzeli pasożyty lub niewidoczne goły okiem jaja pasożytów, które zanieczyszczają otoczenie. Przy kaszlu mogą dostać się też do gardła i zostają wtedy polkniete. Wówczas w żołądku takiej owcy rozwijają się z jaja dojrzałe robaki, które przechodzą przez przewód pokarmowy i kałem wydalane są na zewnątrz. Jeśli innne owce zjadą paszę lub wypiąją wodę, w której są jaja pasożytów, to i w ich organizmie rozmnaża się robak, który wędruje do płuc i tam wywołuje chorobę. Pierwszym objawem choroby jest posmutnienie zwierzęcia i kaszel, który z początku słaby, staje się z czasem silniejszy i częstszy. Zwierzę w czasie kaszlu postępuje. Z nosa wycieka śluz, który czasem zawiera krew. Wyciek powoduje swędzenie nosa i dlatego chore zwierzęta trą nosem o ziemię lub o otaczające przedmioty. Oddy-

chanie jest coraz bardziej utrudnione. Jeżeli choroba trwa dłużej, to zwierzęta dużo leżą, chudną, pojawiają się u nich obrzęki na dolnej części szyi, na powiekach, na brzuchu i w dolnej części klatki piersiowej. Zwierzęta źle odżywiane, zwłaszcza małe, gorzej przechodzą chorobę, która wtedy przeważnie kończy się śmiercią. Po zauważeniu pierwszych objawów choroby należy wezwać lekarza, ponieważ leczenie jest trudne i skomplikowane. Zapobiegając trzeba unikać wypasania zwierząt zakażonych na pastwiskach i łąkach, na których pasły się zwierzęta zarobaczone. Trzeba też wypasać pastwiska kwaterami — co 5 dni przepędzać owce na nową kwaterę.

LISZAJ STRZYGĄCY KONI

Liszaj strzygący jest pasożytniczą chorobą skóry, którą powoduje grzybek. Zakażenie następuje przy zetknięciu się koni zdrowych z chorymi lub przez zanieczyszczoną grzybkiem paszą, ściółką czy przedmioty służące do pielęgnowania koni. Grzybek niszczy sierść, która wskutek tego staje się krucha i lamie się. Powstają w ten sposób małe lub większe lysinki z wystrzyżoną jakby w tych miejscach siercią. Skóra lysinek pokrywa się stropem. Liszaj strzygący najczęściej występuje na grzbiecie, lokciach i głowie zwierzęcia. Konia podejrzane o liszaj strzygący należy zaprowadzić do lecznicy. Zasady zapobiegania liszajowi są takie same jak przy świerzbie.

HENRYK MĄCZKA

PRAWNIK

PODATEK WYRÓWNAWCZY

Jak zwykle pod koniec roku jest coraz więcej pytań Czytelników o obowiązujące zasady opłacania podatku wyrównawczego za 1990 r. Przypomnijmy zatem, że generalnie kwota dochodu nie podlegającego opodatkowaniu, ustalona rozporządzeniem Rady Ministrów z 22.XII.1989 (Dz. U. nr 72 poz. 426) nie została zmieniona i wynosi nadal do 16 mln zł rocznie. Podobnie nie uległa też zmianom skala podatku wyrównawczego stanowiąca załącznik do rozporządzenia.

Zarządzeniem ministra finansów z 10.X.br., ustalone jednakże „zaniechanie poboru podatku wyrównawczego należnego od dochodów osiągniętych w 1990 r. w części nie przekraczającej 200 tysięcy zł ustalonego zobowiązania podatkowego” — co praktycznie oznacza, że każdemu podatnikowi od kwoty podatku należnego za bieżący rok zostanie odjęta kwota 200 tys. zł.

Podatek wyrównawczy za 1990 r. opłacić więc będą dopiero ci podatnicy, których dochód osiągnie lub przekroczy kwotę 18 mln. zł. Jak poinformowano nas w punkcie konsultacyjnym mi-

nisterstwa finansów niezależnie od wspomnianej ulgi w 1990 r. wszystkim podatnikom, mającym na utrzymaniu członków rodziny przysługuje także ulga (wcześniej już ustalona) w wysokości 270 tys. zł na każdego członka rodziny, pozostającego na utrzymaniu podatnika.

A zatem przy zastosowaniu obu tych ulg podatnik mający na utrzymaniu np. jednego członka rodziny za rok bieżący podatek zapłaci dopiero po osiągnięciu lub przekroczeniu dochodu 20 mln 700 tys. zł. W przypadku większej liczby członków rodziny pozostających na utrzymaniu podatnika kwota dochodu nie podlegającego opodatkowaniu podatku wyrównawczemu będzie natomiast jeszcze wyższa.

SRODKI PRZYMUSU W PRZEPISACH

Kiedy policjant może posłużyć się pałką i kajdankami, czy są przepisy, które to regulują? — pyta nasz Czytelnik.

Reguluje to Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 września br. w sprawie określenia przypadków oraz warunków i sposobów użycia przez policjantów środków przymusu bezpośredniego (Dz. U. nr 70, poz. 410). Pałka służbową i kajdanki są środkami przymusu bezpośredniego, obok siły fizycznej w po-

staci chwytów obezwładniających oraz podobnych technik obrony lub ataku oraz chemicznych środków obezwładniających, wodnych środków obezwładniających, pocisków miotanych, psów służbowych, a także innych urządzeń technicznych w postaci prowadnic, kaftanów bezpieczeństwa, pasków i siatek obezwładniających oraz kolczaste drogowych i innych przeszkód umożliwiających zatrzymanie pojazdu, które policjant ma prawo stosować.

Przepisy mówią, że nie wolno bić uchwytem pałki, a uderzanie jest dozwolone w umięśnione części ciała. Pałkę stosuje się w razie: — odpierania czynnej napaści, — pokonywania czynnego oporu, przeciwdziałania niszczeniu mienia. Nie wolno jej stosować wobec osób: — stawiających bierny opór, chyba że zastosowanie siły fizycznej okazało się bezskuteczne, do których zastosowano kajdanki, prowadnice, kaftany bezpieczeństwa lub pały i siatki obezwładniające.

Kajdanek nie stosuje się wobec osób w wieku poniżej 17 lat, z wyjątkiem mniejszych powyżej 16 lat podejrzanych o popełnienie przestępstw przeciwko życiu lub zdrowiu. Można je stosować wobec osób skazanych, tymczasowo aresztowanych lub zatrzymanych w celu udarmnienia ucieczki lub zapobicienia czynnej napaści lub czynnemu oporowi. Kajdanki sto-

suje się także na polecenia sądu lub prokuratora.

PARAGRAF NA SĄSIADA

— Sąsiad, złośliwie, w czasie mojej nieobecności wykarczował moje własne drzewka owocowe, z mojej działki, bo rosły one, według niego, za blisko ogrodzenia. Rozumiem, że gałęzie, które rozrastały się nad jego działką mogły mu przeszkadzać, ale czy w związku z tym miał prawo niszczyć drzewka? — pyta J.M. z Jabłonki.

Oczywiście nie i tego rodzaju działanie sąsiada kwalifikuje się do wszczęcia nawet postępowania karnego. Zgodnie bowiem z art. 149 kodeksu cywilnego, właściciel gruntu może wejść na grunt sąsiadów w celu usunięcia zwieszających się z jego drzew galęzi lub owoców. Właściciel sąsiadego gruntu może jednak ządać naprawienia wynikłej szkody. Do karczowania cudzych drzew żaden przepis prawa go jednak nie upoważnia. W przypadku natomiast korzeni przechodzących z sąsiadego gruntu właściciel działki może je obcięć i zachować dla siebie. To samo dotyczy gałęzi i owoców zwieszających się z drzew znajdujących się na sąsiadnim gruncie, jednakże w takiej sytuacji należy sąsiadowi wyznaczyć odpowiedni termin ich usunięcia.

Vrece klamstiev

Bulharská ľudová rozprávka

Turecký chytrák hodža Nasredin z Anadolou prišiel do Bulharska, aby klamal Ľudu. Klamal tu, klamal tam, nакoniec však prišiel do dediny, kde žil Huncút Peter. Dvaja chytráci sa stretli na ulici, pri popovom plote. Hodža Nasredin sa opýtal:

— Ty si Huncút Peter?

— Áno, — odpovedal Huncút Peter.

— Počul som o tebe, že vieš majstrovsky klamať.

— Tak vravia Ľudia, — skremne sklonil hlavu Huncút Peter, — a ja som zas o tebe počul to isté.

— A čože tu robíš? — opýtal sa hodža.

— Podopieram plot, aby nespadol.

— Ak chceš, budeme sa pretekať v klamani, — navrhol hodža.

— Prečo nie? Ibaže teraz nemôžem, lebo som si svoje klamstvá zabudel doma. Nasim ich v jednom vreci, a keď ich nepotrebuju, zavesim ich na stenu. Ak budeš podopierať plot, kým nezabehnem domov a nedonesiem batoh klamstiev, nebude z nášho dohovoru nič.

— Chod, — povedal hodža, — ale ponáhľaj sa!

Huncút Peter zahol za roh, vošiel do kaviarne a objednal si kávu. Hodža zatiaľ podopieral popov plot a čakal na Huncúta Petra. Čakal, čakal, až kým sa nezmrklo a celkom nezotmelo. Domov sa vrátil veľmi nahrevaný.

Na druhý deň hodža znova stretol Huncúta Petra a zakričal:

— Hej, Peter, prečo si sa včera nevrátil, aby sme sa pretekali v klamani? Odišiel si si po vreco a viac si sa neukázal. Vari si sa zrákol?

— Hodža! — odpovedal Huncút Peter. — Vari chceš odo mňa väčšie klamstvo ako to, že som ťa nahovoril, aby si celý deň podopieral popov plot a čakal na moje vreco s klamstvami?

Hodža si zahryzoval do jazyka, zasipel od zlosti, ale nepovedal nič.

— Hádam si sa nenahneval? — pokračoval Huncút Peter. — Pod, poprechádzame sa po lese, aby ťa prešla zlosť. Potom budeme podopierať v klamani.

Hodža pristal a vybrali sa do lesa. Vyšli z dediny, vošli do lesa, šli z nohy na nohu a rozprávali sa.

— U nás, — začal rozprávať hodža, — svietia dve slnka a máme

okridlených somárov. V konároch najvyšších stromov znášajú zajace vajíčka.

Pekue klameš, hodža, mysel si Huncút Peter, ale ja ti neverím.

— Naša voda je sucha, — pokračoval hodža, — napijeme ju, ale krájame nožom.

Ďalšie klamstvo, pomysel si Huncút Peter. Keď došli deprostred lesa, bolo pravé poludnie.

— Mali by sme si niečo zajest, — povedal Huncút Peter.

— Ale čo? — pozrel sa naňho hodža.

— Vôkol nevidím nič na zjedenie, — poobzeral sa Huncút Peter.

Vtedy sa tam objavil jeden gazda s jahňatom na pleci.

— Veriš, že mu zoberiem to jahňa? — opýtal sa Huncút Peter.

— Neverím, — odpovedal hodža, — gazda je veľký a silný, ne-premôžeš ho.

— Len počkaj, pozeraj sa a buď ticho!

Huncút Peter zaliezel do krovia, predbehol gazdu a jednu topánku položil uprostred cesty. Potom utekal ďalej a o sto metrov položil aj druhú. Keď gazda s jahňatom prišiel k prvej topánke, kopal do nej a povedal si:

— Dobrá topánka, nezodratá, ale načo mi bude iba jedna!

Hodža d'alej a došiel k druhej.

— Aha, ešte jedna topánka! Vrátim sa po prvú, — povedal si, zhodil jahňa z chrbta, nechal ho na čistinke a vrátil sa nazad. Vtedy Huncút Peter, ktorý si za ten čas zobrať prvú topánku, vyskočil z krovia, schmatol jahňa aj druhú topánku a vrátil sa k hodžovi. Hodža skoro pukol od hnevu, keď videl, ako Huncút Peter majstrovsky klame. Ale dobre, zarezali jahňa, rozložili chieň a jahňa upiekli.

— Hodža, — ozval sa Huncút Peter, — chceš, aby som ťa odťaľo vyhnal, prv ako zahryzneš do jahňa?

— To sa ti nepodari!

— Ale podarí!

— Tak to skús!

— Hned, len počkaj, pósolím jahňa. V doline je soľ, priniesem za hrst a posolím jahňa. Potom ťa začnem klamat.

— Chod, ale ponáhľaj sa, lebo som veľmi hladný, — odpovedal hodža a začal si brúsiť zuby na pečené jahňa.

Huncút Peter zisiel do doliny, schoval sa, a o chvíli začal kričať:

— Jooój! Nebi ma! To nie ja! To ti hodža ukradol jahňa! Hore je! S ním sa poráta...

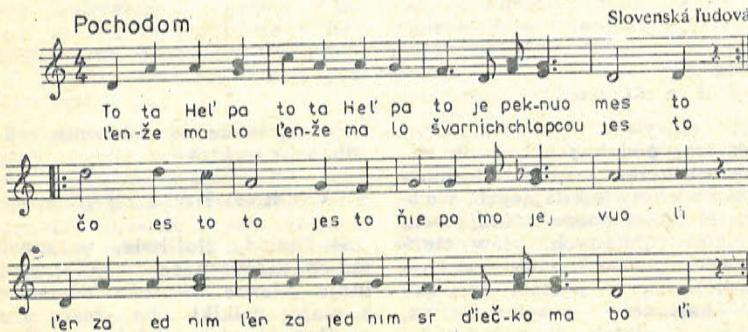
Keď hodža počul krik, vyskočil a povedal si:

— Ten gazda mi naisto vykrúti krk! Radšej ujdem.

A už ho nebolo.

Huncút Peter sa vrátil a pečené jahňa zjedol sám.

Tota Hel'pa

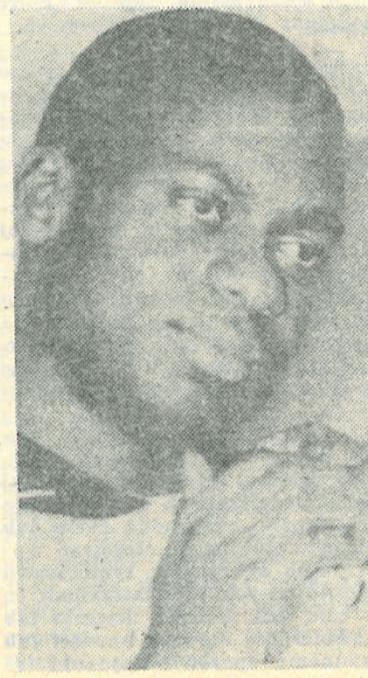

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známeho kanadského šprintéra, ne-slavného hrdinu dopingovej aféry na Olympijských hrách v Soule, kde mu vzali zlatú olympijskú medailu, zbabili ho svetových rekordov a diskvalifikovali ho na dva roky. Trest si už odpykal a vracia sa opäť na atletické štadióny. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Cakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 390/90 sme uverejnili snímku americkej herečky Joan Collinsovej. Knihy vyžrebovali Andrej Smiech a Andrej Król z Pekelníka, Krištof Silan a Aneta Martinčáková z Jurgo-va, Júlia Šturecová z Novej Belie, Anna Stachuláková z Jablonky, Kristína Grusinská z Nede-

MIROSLAV CHUDÁČEK

Lakomá zima

V čase plném blahopřání
přišlo zimě smutné psání,
Od kohopak? Od zajíčků:
K čemupak je pro nás, paní,
vaše bílé prostírání
pokaždé bez jidelníčku?

ED MOSES BOBISTOM

Mnohí záujemci o rýchlosť atletiky sa iste dobre pamäťajú na tohto športovca. Je to vynikajúci americký prekažkár, držiteľ svetového rekordu na 400 m prek. Ed Moses, ktorý vo svojej disciplíne niekoľko rokov nenašiel premožiteľa. Na OH v Soule prehral a rozhodol sa preslediť na boby, vzbudzujúc veľkú senzáciu. Svoje rozhodnutie zdôvodňoval tým, že americké boby potrebujú na roztláčenie dobrého a rýchkeho atletu, inak sa nemôžu súperom vyrovnáť. Zanedlho to aj dokázal na medzinárodných pretekoch v Königssee. Kým na dvojsedadlových bobeoch dosiahol tretí najlepší čas, štvorsedadlové pomohol rozbehnúť najrýchlejšie a získaný náškok udržal so svojimi druhmi až do cieľa. Potom si sice musel uvedomiť, že je

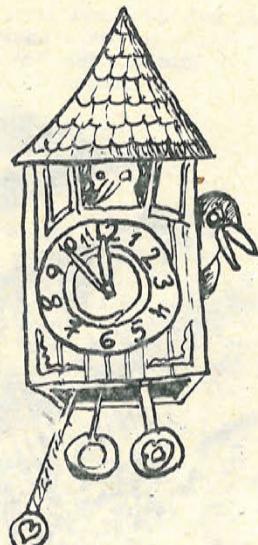
to nebezpečnejší šport ako beh cez prekážky, ale náhodný páds odreninami nad okom ho neodradil od zámeru reprezentovať USA na Zimných olympijských hrách v Albertville.

Nový rok

Nový rok už prichádza
s úsmievom na lici
a nesie mnoho šťastia
v bielej baranici.

Hádže nám ho prihráším
na mestá, dediny,
pre seba si nenechá
ani kus jediny.

Co nám povídá stará zed'

„Já už mám toho kluka plné zuby,“ pošeptala mi včera večer stará opršlá zed. „Sotva se naučil psáť, každou chvíli na mém zehátralém těle něco oznámi světu. Napsledy, že Vacek miluje Adámkovou. Jestli pak víte, proč to dělá? Abyste se Vackovi a Adámkové mohli posmívat. A vy jste mu na to, že milánkové, pěkně naletěli. Jako by bylo něco špatného na tom, že někdo má někoho rád, že se někdo někomu libí.“

Ten kluk se jmenuje Kazimír, a náramně to s vámi umí. Napíše — Veronika je hlopá nána, Ivan je pitomec, a vy si hned myslíte, že je to pravda. Takovou moc má bílá křída. A to ji prosím ten kluk ukradl ve škole a ruce má věčně upatlané od cukrlat. Jenomže tohle na mne nikdy nenapíše. Myslí si, že když bude rozhodovat o jiných, nikdo pak nepozná, jaký je on sám hlipák a špindíra. Horší je, že tohle dělají i jiní kluci a dokonce i děvčata. A já jsem pak popsaná a zmalovaná samými nesmysly.

Přesto se ovšem nejvíce zlobím na vás. Že takové řeči vůbec posloucháte. Někdy se ovšem taky rozčilíte, když na mně uvidíte své jméno. Potají se ho snažíte smazat, ale nad Ivanom a Veronikou se klidně ušklíbnete. A Kazimír si pak s vámi dělá, co se mu libí.

Já však stále ještě doufám, že někdo z vás má doma štětku a trochu vápna. Jednou mě třeba celou nabílí. Nebudou už na mně žádné nány, veprí, pitomci ani volové. Budu zase čistá, prázdná a krásná. Aspoň na chvíliku, než zase oprší. Ta chvílika mi však bude stát zato. To chvílika klidu, než přijde Kazimír a něco na mně napíše. Tentokrát černou křídou. Myslím totiž, že Kazimír s tím nikdy nepřestane. Zato vy byste už konečně mohli přestat věřit jeho křídě. Je rozhodně lepší spoléhat se na vlastní oči.“

JOSEF BRUKNER

Hviezdy svetovej estrády

INDECENT OBSESSION

V tejto rubrike sme už predstavili známe skupiny a sólistov z troch svetadielov. Nebol však medzi nimi nikto z Austrálie, hoci aj tam sa majú čím pochváliť. Tak napr. v posledných rokoch sa veľkej popularite teší sólistka Kylie Minogue, skupiny Icehouse a INXS a odnedávna veľký triumf slávi skupina Indecent Obsession, hádam vďaka spoločným koncertom so spomínanou Kylie Minogue.

Jeho história sa začala v roku 1987, keď 17-ročný hráč na keyboards Michael Peter Szumowski (jeho rodičia majú polský pôvod) založil so 16-ročným spevákom a textárom Davidom Dixonom duo, nazvané podľa románu austrálskej spisovateľky

Colleen McCullough. Mohlo by sa zdáť, že musí uplynúť niekoľko rokov, aby sa také mladé duo mohlo presadiť. Ich kariéra sa však rozbehla závratnou rýchlosťou. Totiž kým iné známe austrálske skupiny si cestu k populárne razili rockovou hudbou, Indecent Obsession dala prednosť popovej hudbe a stala sa zrejme priekopníčkou austrálskeho popu na svetovej hudobnej scéne.

Krátko po založení Michael s Davidom nahrali niekoľko demokaziet, ktoré sa producentom zapáčili a výsledkom bol kontakt s firmou Melodian Records, ktorý im otvoril cestu nielen na austrálskej estrády, ale aj do európy. V roku 1988 sa duo rozrástlo o ďalších dvoch členov: 22-ročného Darryla Leslieho Simmsa (bicie) a 23-ročného Andreja Raymonda Coyna (gitara). V tejto zostave pôsobí skupina Indecent Obsession podnes, na prahu celosvetovej kariéry, ktorá ich nepochybne čaká.

Snehuliak

Túži biely snehuliak
po malom výlete,
cheče si trochu pošantiť,
ako aj vy, v lete.

Jemu zima neškodí,
športom údy kreje,
postaví sa na kopce,
letí a sa smeje...

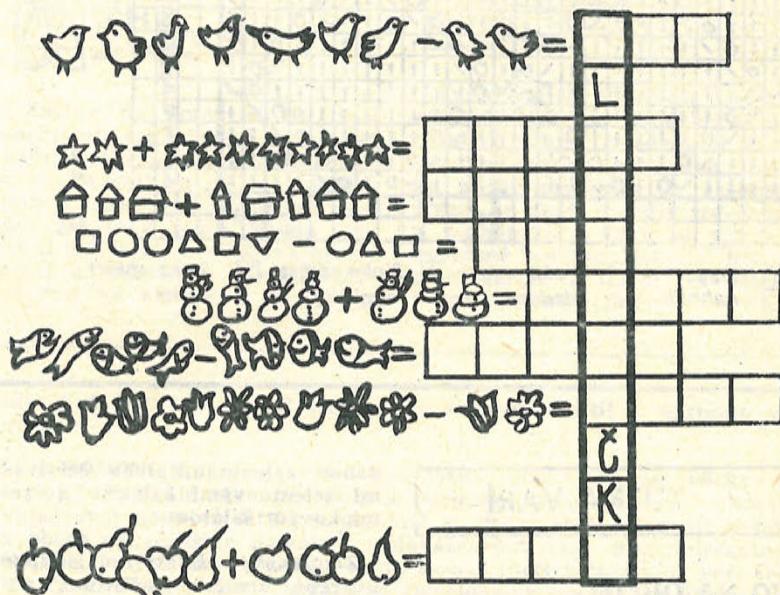
Rozletí sa postava,
brucho padá z úvrate.
Z kopy snechu zarána
nového si zgúľate.

Stojí milý snehuliak
na tom istom mieste,
ale šantiť ako prv,
viacaj sa mu nechce.

ČO JE TO?

Stále nosí čierne šaty,
predĺži ich, aj ich skráti.
Či má smútok? Ktohovie,
v tme sa to nik nedozvie
(coN)

Tri pramienky vlasov a zvedavé očka... Kto to bude asi? Naša.....
(Dobré počtári nájdú odpoveď v našej matematickej doplnovačke).
Vylúštenú doplnovačku zašlite na adresu redakcie (nezabudnite uviesť svoj vek). Výhercom pošleme slovenské knihy.

O tom, že ich hviezda žiari čoraz jasnejšie, svedčia trebárs aj ich prvé platne. Debutový singel, nahrávý vlni, mal názov Say Goodbye a hned si získal veľkú obľubu milovníkov popovej hudby. Rýchlo bol vypredaný a na dôvode zaistil skupine sieste miesto v rebríčku najlepších austrálskych singlov. Druhý singel, nazvaný Tell Me Something bol ešte úspešnejší a zaistil skupine prvé miesto v rebríčku. Pred niekoľkými mesiacmi vyšiel skupine aj prvy album s názvom Spoken Words, ktorý prekonal všetky očakávania. Láme všetky predajné rekordy a všetky hudobné časopisy sú zaplnené obrazkami a priaznivým hodnotením štvorice mladých hudobníkov. Asi oprávnenne sa hovorí o veľkom triumfe austrálskeho popu (js).

PLETENÁ ČIAPKA A NÁKOLENNICE

Plet z rôznofarebných zvyškov vlny na ihliciach č. 5. Počet očiek určí podľa obvodu hlavy a stehna, vlnu spletaj podľa potreby dvojmo až trojmo. Ak máš, použi v niekoľkých prúžkoch vlnu buklé, angoru alebo mohér.

Ciapku plet najprv niekoľko centimetrov rovno, potom uberaj podľa tvaru hlavy na štyroch miestach a hrot uplet na štyroch ihliciach zo zvyšných ôsmich očiek. Potom naber na oboch stranách čiapky háčikom niekoľko očiek a uplet krytý na uši, vytváraj ubieraním do oblúka a prevleč cez ne hrubú šnúru zdobenú strapčekmi. Čiapku nakoniec zoší, konce vlny prevleč na licu stranu a zostrihní na rovnakú dĺžku. Podobne postupuj pri pletení nákoleníc, do ktorých vtiahni aj šnúru na uväzovanie.

Schematic chart for knitting a striped hat and socks pattern:			
☐ hladce	☒ 2 oka splést	☐ 2 oka splést	☒ 3 oka splést
☒ nahodit	hladce	anglicky	
1	2	3	4
5	6	7	8
9	10	11	12
13	14	15	16
17	18	19	20
21	22	23	24
25	26	27	28
29	30	31	32
33	34	35	36
37	38	39	40
41	42	43	44
45	46	47	48
49	50	51	52
53	54	55	56
57	58	59	60
61	62	63	64
65	66	67	68
69	70	71	72
73	74	75	76
77	78	79	80
81	82	83	84
85	86	87	88
89	90	91	92
93	94	95	96
97	98	99	100

Legend:
 hladce 2 oka splést 2 oka splést 3 oka splést
 nahodit hladce anglicky

ZUZKA VARI

ČO NA OBED?

SYROVÁ POLIEVKA Z MÄSOM. Rozpočet: 1 pór, lyžica oleja, 250 g mletého mäsa, 1 tavený syr, niekoľko šampiňónov, 30 g slaniny, soľ, korenie, cibuľa, pažitka.

Malú cibuľu pokrájame nadrobno, slaninu na kocky a vložíme do horúceho oleja. Pridáme mleté mäso a pór pokrájaný na kocke a šampiňóny. Zalejeme 3/4 lit. teplej vody a päť minút povaríme. Pridáme pokrájaný syr a necháme ho roztopiť. Osolime, okorenime a ozdobíme pažitkou.

PIKATNÉ BRAVČOVÉ PLIECKO. Rozpočet: 1,5 kg malo prerašteného bravčového pliecka, 1 cibuľa, 6 klinčekov, 2 bobkové listy, celé čierne korenie, soľ, 1 lyžička borievok.

Mäso vcelku umyjeme pod stredou vodou a vložíme do vriacej vody. Cibuľu očistíme, napicháme do nej klinčeky a spolu s ostatnými koreninami vložíme k mäsu. Ešte 10 minút povaríme a prikryté necháme hodinu stáť. Pred podávaním mäso ohrejeme a podávame s nakla-

danou zeleninou, alebo čerstvými zeleninovými šalátmi a zemiakovým šalátom.

ZEMIAKOVÝ ŠALÁT: v šupke uvařené zemiaky očistíme, pokrjájame a zalejeme vývarom z mäsa. Pridáme pokrájanú cibuľu, osolíme a okoreníme.

ZEMIAKOVÉ LOKŠE S MAKOM. Rozpočet: 700 g varených prelisovaných zemiakov, soľ, 300 g múky, 100 g mletého maku, 100 g medu.

Prelisované uvařené zemiaky osolíme, pridáme múku a vypracujeme hladké cesto. Na pomáčenej doske spravíme z cesta valček, ktorý nakrájame na rovnako veľké kúsky. Každý kúsok rozvalčkáme na lokšu a na rozhratej platni opečieme z obidvoch strán. Lokše potrieme zomletým makom s medom a zvinieme.

SEGEDÍNSKE TVAROHOVÉ REZY. Rozpočet: 100 g masla, 150 g polohrubej múky, 1 žltok, na hrot noža soli, 200 g tvarohu, 4 vajcia, 1/2 kyslej smotany, práškový cukor podľa chuti.

Múku preosejeme na dosku, rozdrobíme do nej maslo, pridáme na hrot noža soli a s 1 žltkom zarobíme cesto. Na dno tortovej

formy dáme plát cesta a vo vopred vyhriatej rúre upečieme. Približne v polovici pečenia nalejeme na cesto plinku: Rozotrety tvaroch zmiešame so smotanou, trocha osolíme a podľa chuti pridáme potrebné množstvo cukru. Potom pridáme žltky a dobre vyšľaháme, najlepšie elektrickým šťahačom. Nakoniec vymiešame tuhý sneh. Plinku rozotrieme na poloupečené cesto a pomaly pečieme. Servírujeme ešte tepľé. Na zvýraznenie chuti môžeme pridať do plinky aj olúpané, pokrájané a oprážené mandle, hrozienka alebo pokrájané kanizované ovocie.

MEDOVÝ KRÉM S OVSENÝMI VLOČKAMI. Rozpočet: 3 lyžice medu, šťava z 1 citróna, 1 vajce, 60 g čokolády, 3 lyžice ovseňských vločiek, 1 lyžica pretlaku z čiernych ríbezľí.

Med s čokoládou za stáleho miešania ohrevame nad parou, kym sa čokoláda rozpustí. Ovseňské vločky zomelieme na mäsovom mlynčeku. Všetky suroviny dáme do mixéra alebo do elektrického šťahača a šťaháme asi 1–2 minúty.

ZAPÉKANÉ SLEDĚ PO ŠVÉDSKU. Rozpočet: 4 solené sledě, sklenice mléka, 500 g brambor, 3 lyžice másla, 50 g žltého sýra,

2 velké cibule, 3 lyžice strouhané housky, súl.

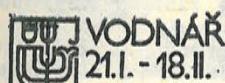
Sledě na noc namočíme, očistíme, oloupeme kůži a odstraníme větší kosti. Zalijeme mlékem na 2 hodiny. Osušíme a překrojíme na menší kousky. Brambory uvaříme ve slupce, oloupeme a nakrájíme na plátky. Pekáč vymážeme máslem a ukládáme postupně vrstvy: vrstvu brambor, vrstvu sledě tak, aby navrch byly brambory. Sýr nastrouháme a smícháme se strouhanou houskou. Posypeme jím horní vrstvu brambor, polejeme rozpuštěným máslem a zapékáme 30 minut v horké troubě. Podáváme s hlávkovým salátem nebo salátem z kyselých okurek.

ŠETŘIME V KUCHYNI

ZELNÁ POLÉVKA „CACORKA“. Rozpočet: 300 g kyselého zeli 1/4 litru kyselé smetany, 2 lyžice mouky, 1 lyžice sádla, 1 cibuľa, súl, tloučený kmín, brambory.

Zeli vložíme do litru horké vody a domčekka uvaříme. Mouku rokvedláme ve smetaně a zavaříme ji do polévky. Pokrájenou cibuli osmažíme na sádle a přidáme ji do polévky se solí a kmínem. Podáváme s vařenými rozštoupanými brambory, které podáváme zvlášť na talířku.

HVĚZDY O NÁS

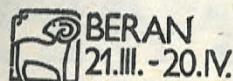
VODNÁŘ
21.I.-18.II.

Budeš muset celou energii věnovat své práci a přípravě plánů do budoucna. Přinese ti to nejen uspokojení, ale i hmatačné úspěchy. Najdi si čas na vážný rozhovor s partnerem. Očištění ovzduší a vysvětlení pochybnosti a nejistoty přinese úlevu. Krátká cesta bude užitečná a příjemná.

RYBY
19.II.-20.III.

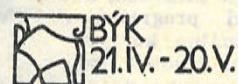
Zamysli se nad tím, proč tě opustili přátelé a kolegové. Není to vina tvé tvrdohlavosti a neschopnosti pochopit jiné? Určitě děláš chyby, příliš jsi zahleděn do sebe a nevážíš si méně druhých. Pomůže ti jen nezaujaty, objektivní pohled na sebe samého.

BERAN
21.III.-20.IV.

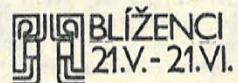
Bude to dobré období, plné osobních i pracovních úspěchů. Tvoji nadřízení si všimnou tvé pracovitosti a iniciativy. Finanční situace se zlepší a společen-

ský život rozkvete. Jen pamatuji, že všechno s mírou, aby ti po tom skutečně dobrém měsici nezůstala jen kocovina.

JÍKY
21.IV.-20.V.

Překážky, které tě dosud trápily, zmizí. Máš příležitost připravit pole pro své plány do budoucna. Dělej to však opatrně a promyšleně. V osobním životě tě čeká několik malých přeháněk, ale jen na tobě bude záležet, jak se všechno rozvine v budoucnosti.

BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

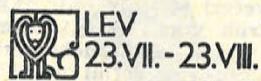
Musíš se psychicky připravit na nové úkoly, které tě nyní čekají. Nebudou příliš obtížné, ale musíš si zvyknout na nový způsob práce. S trochou dobré vůle a snahy jistě překonáš vlastní nejistotu a se vším si poradíš. Těžší období ti pomůže překlenout srdečné ovzduší doma.

RAK
22.VI.-22.VII.

Přátelé a spolupracovníci, na které se spoléháš, nebudou příliš ochotní ti pomoci. Pustíš-li se však sám energicky do práce, překonáš všechny překážky. Energie a vytrvalost mnoho zmohou. Vyhýbej se milostným do-

brodružstvím, nebudeš na ně mit čas ani peníze.

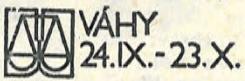
LEV
23.VII.-23.VIII.

Jsi dítka štěstěny, a právě teď to bude výrazně vidět. Úspěšně vyřídíš řadu úředních jednání, na kterých závisí tvoje profesionální i finanční budoucnost. Ani drobné nedorozumění v rodině ti nezakazí náladu a jak ty, tak i ostatní na ně brzy zapomenou.

PANNA
24.VIII.-23.IX.

Zbytečné hádky a spory v práci ti pokazí náladu. Při nejlepší vůli nemůžeš nic pomoci, raději zachovej klid a rozvahu a neplet se do cizích konfliktů. Jen tak přečkáš bouře a dále se bude všechno rozvíjet podle tvých plánů, aniž bys oslabil svou autoritu zbytečnými nesváry.

VÁHY
24.IX.-23.X.

Změny na pracovišti tě jistě zneklidní, ale vlastně nemáš důvody k obavám o svou budoucnost. Podívej se na to s odstupem a zjisti, že to není tak strašné, jak se ti zdálo. Někdo blízký ti má za zlé nedostatek pozornosti a srdečnosti. Pozor, může to vést ke konfliktu.

ŠTÍR
24.X.-22.XI.

Příznivé ovzduší mezi nadřízenými i spolupracovníky ti pomůže k úspěchu. Podaří se ti uskutečnit dávné plány. Přátelé ti pomohou dobrou radou a porou. Radost ti přinese i dobré ovzduší v rodině a ušlechty tvých dětí. Máš se opravdu cítit pochlubit.

STŘELEC
23.XI.-21.XII.

V první polovině měsice se nevyhneš určitým nesnázím a nepříjemnostem. Ale pak mraky nad tvou hlavou zmizí. Bylo to dobré najít si trochu času na krátký odpočinek, tím spíše, že nemáš nervy tak docela v pořádku, a čeká tě ještě hrdně práce.

KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

Věnuj větší pozornost svému zdraví, neber ani malé potíže na lehkou váhu. Neodkládej návštěvu u lékaře na později, nebo se léčení protáhne. V osobním životě se snaž o větší srdečnost a pochopení, i když to při tvé uzavřené povaze nebude lehké; pamatuj, že i ty můžeš potřebovat srdečnost jiných.

NÁŠ TEST

Si žičlivý?

Všetci očakávame žičlivosť od iných a hľadáme ju okolo seba. Pravda, často bezvýsledne. Ale akí sme my sami? Tento test vám umožní odpovedať na túto otázku.

1. Myslíš si, že väčšina ľudí sa preto priateli s inými, lebo sa im môžu na niečo zísť? áno 0 nie 1
2. Rád pišeš priateľom dlhé listy? áno 0 nie 1
3. Myslíš si, že zdvorili ľudia sú najčastejšie falošní? áno 0 nie 1
4. Pomohol by si opitemu človekovi? áno 1 nie 0
5. Mrzí ťa, keď musíš odmietnuť nejakú cudzu žiadost? áno 0 nie 1
6. Si za trestom smrti? áno 1 nie 0
7. Chcel by si byť novinárom? áno 0 nie 1
8. Máš dojem, že iní hľadia na teba predovšetkým kriticky? áno 1 nie 0
9. Máš rád deti? áno 0 nie 1
10. Myslíš si, že štekajúce psy treba biti? áno 1 nie 0
11. Si presvedčený, že každé altruistické konanie v prospech iných má svoj pôvod v egoistickej situácii? áno 0 nie 1
12. Oslovuješ ľudí prvý, hoci oni sa nezačinajú s tebou rozprávať? áno 1 nie 0
13. Rád rozprávaš neslušné vtipy? áno 1 nie 0
14. Dokážeš po hľadke s rodičmi alebo spolumanželom (kou) rýchlo zabudnúť na predmet sporu?

AK SI DOSIAHOL:

14—10 BODOV: Tvoj vzťah k ľuďom je poznamenaný autentickou žičlivosťou a sympatiou. Aktívne sa zaujímaš o iných ľudí, chceš pre nich urobiť niečo užitočné, neodmietas im svoje uznanie. Vieš byt tolerantný(á) — čiže neodhadzujes od seba ľudí, ktorí majú iné názory, stupnicu hodnôt a životný štýl. V medziľudských vzťahoch

nie si draždivý(á) a keď treba, vieš s inými súčiť a úprimne sa smát.

9—5 BODOV: Si osobou, ktorá sice čerpá uspokojenie zo zväzkov s inými ľuďmi, ale nie vždy rada a úprimne akceptuje nevyhnutnosť vyjadrovať nezíštnú žičlivosť. Aj keď si citlivý(á) na utrpenie iných a chceš im nezíštnie pomáhať, nedokážeš byt vždy plne tolerantný(á) voči iným názorom. Len ľažko znášaš nieči kriticizmus voči sebe. Preto niekedy tvoje negatívne emocionálne reakcie sú úmerné k impulzom, ktoré ich vyvolali a tvoja skutočná žičlivosť voči ľuďom sa nie vždy prejaví.

4—0 BODOV: Tvoj vzťah k iným sa vyznačuje nedostatkom dôvery. Na základe svojich skúseností s inými ľuďmi si presvedčený(á), že sa nevyplati byt dobrý, žičlivý a nezíštný, keďže iní si to nevážia a odplatiť sa zlom. Hoci potrebujete žičlivosť a považujete ju za nevyhnutnú v dobrých medziľudských vzťahoch, žičlivé gestá voči iným ľuďom ti spôsobujú ľažkost.

SNÁŘ

se vám o:

Výstavé — musíš své znalosti rozšíriť.

Vystehování — brzký obrat.

Vytí psú — požár, nebezpečí.

Vyúčtování nečeho — zklamané naděje.

Vyzvání obdrženém — smírení s tvými nepřáteli; tebou učiněném — noví nepřáteli.

Vývrte na zátky — bude ti udělena hodnot.

Vyzvědači — budeš nečestně jednat.

Vzbouření — zloba, vztek.

Výzkumné výpravě — radost.

Vzduchoplavbě — krátká radost.

Vzducholodi — vroucné přání se ti splní; vzducholodi letěti — odvážné tvé plány nebudou splněny.

Vzpouře odhalené — dobré postavení; tvé účasti v ní — zratíš přátele.

Vznešeným býti — necháš se oslepit falešným leskem.

Vz dorování — připravíš jiným těžkostí.

Vzrušení — znamená překážky.

Probuzení vlastním — příjemná zpráva; někoho probudit — budeš milován.

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodi podívat se občas do snáre. Je to přece zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo

SLAVNÍ STARŠÍ PÁNOVÉ z Hollywoodu se v poslední době začali ženit, a to s vlastními sekretářkami. První se oženil Gene Kelly, vynikající americký herec, choreograf a režisér. Ten zpívající a tančící herc byl spolutvůrcem nejlepších amerických hudebních filmů, jako Dešťová písnička a Američan v Paříži, a sám režiroval a tančil ve filmu Pozvání k tanci. V roce 1969 inscenoval slavný muzikál Hallo Dolly s Barbroou Streisandovou v hlavní roli. Gene Kelly skončil nedávno 78 let a oženil se se svou sekretářkou Patricię Warsovou. Nevěsta je mladší než on o celých 46 let.

Zřejmě mu záviděl jiný hollywoodský herec Burt Lancaster, hrdina několika desítek filmů, mj. Viscontiho Lamparta a Vězňa z Alcatrazu. Lancaster je o rok mladší než Kelly, je mu 77 let. Oženil se se Susan Schererovou, mladší o 39 let, která byla již pět let jeho sekretářkou a přítelkyní v jedné osobě. Dospělé děti ze dvou předchozích manželství Barta Lancastera se pokoušely protestovat. Jejich otec totiž není příliš zdrav, přežil už dva infarkty. Burt Lancaster však po svatbě prohlásil: „Cítím se teď o deset let mladší!“ A skutečně na svůj věk vypadá znamenitě. Na snímku: Burt Lancaster a Susan na svatebním koberci.

ČAŠNÍCI velmi vědě vedia o svých zákaznících — najmá tých slavných a bohatých. Využil to jeden časopis pre ženy v Amerike a nahovoril čašníkův z několika známých reštaurací v New Yorku a Los Angeles, aby poklebetili o svých hostech, kteří všetci poznačí.

Nevelmi dobre sa čašníci vyjadrovali například o veľkej hviezde Robertovi de Niro. Je veľmi prieberčivý a vrtošivý, kritizuje každé jedlo, ktoré mu podávajú, nikdy mu nič nechutí.

Známa herečka Diana Keatonová často nemá svoje úverové lístky, peniaze nevykne nosiť pri sebe — teda musí jest na úver. Ale díky platí! Diana Rosssová je veľmi šetrná — k obedu alebo večeri si vždy volí najlacnejší druh vína. Larry Hagman, hrdina veľmi populárneho seriálu Dallas, sa vždy veľmi urazí, keď ho čašník alebo čašníčka ihneď nepozná. Mnohí veľmi bohatí a známi ľudia dávajú bez okúňania veľmi malé spriepitné.

Naproti tomu čašníci veľmi chvália Dustina Hoffmana, ktorý je veľmi milý a nešetrí. Raz sa stalo, že keď sedel v reštaurácii dlhšie ako ostatní hostia, sám odvezol domov čašníka, ktorý ho obsluhoval.

NEJKRÁSNÉJŠÍ. Jsou jí teprve tři roky a stala se královou krásy! Malá Robyn Parkerová se zúčastnila soutěže o titul nejhezčího a nejroztomilejšího dítěte v Anglii. Soutěž už 33 let pořádá firma vyrábějící dětská mýdla a kosmetická prostředky. Robyn vyhrála s 23 tisíci soupeřek ve věku od tří do devíti let a získala titul „Miss Pears 1990“. Počází z hrabství Surrey a je velmi hodnou holčičkou. Na trůně s korunou na hlavě si vedla velice důstojně. Na snímku: Robyn Parkerová

OKOLO 250 TROFEJÍ uchováva chirurg dr. Weisberg z Izraele vo-vitrinkach. Sú to predmety, ktoré počas celoživotnej praxe našiel v tele pacientov: lyžíky, ceruzka, kosti, vrchnáky z fliaš a pod. Časopis Medical Tribune referuje tiež o podobných nálezoch. Dr. Nowak například našiel v plúcach mládka pod-

zrivého z ťažkej bronchitidy plastikovú kocku, ktorú prehlitol už mesiac pred operáciou.

JE TO MOŽNÉ? V niektorých amerických ústavoch, kde sa školia budúci programátori, majú ozaj originálne komputery. Keď totiž urobí študent chybu alebo nasadi nesprávny program, computer nezačne s ním spolupracovať skôr, kým nahlás nepovie: „Prepáte mi, zmýlil som sa.“ Ak sa neospravedlní v priebehu 30 až 60 sekúnd, computer sa vypne. A na zapnutie treba privolať vyučujúceho...

ku Millera. Film je tak isto drástický ako knihy toho americkejho spisovateľa. Preto americká spoločenská cenzúra zakázala premietanie tento film nazvaný Henry a June, čo sa v dnešnej Amerike stáva veľmi zriedkavo.

Mladučka Uma Thurmanová nemá žiadne zábrany a vystupuje aj v tých najdrastickejších scénach. A pritom pochádza z tzv. dobrého domu. Jej otec je univerzitný profesor, matka — psychoterapeutka. „Uma má nielen nádherné telo a znepokojujúcu krásu, ale je aj neobvykle inteligentná“ — hovoria o mladej herečke jej partneri. Bude veľkou hviezdou po tak skvelom štarte? Uvidíme... Na snímke: Uma Thurmanová.

ŽENA BISKUPEM? Není vyloučeno, že biskupem ve Schleswig-Holsteinu, jedním z „landů“ sjednoceného Německa, bude žena, paní Ruth Rohrandová. V luterské a evangelické církvi ženy mohou už být pastory, i když jich není mnoho: Konservativní věrní mají stále raději muže jako duchovní.

Pani Rohrandová má však určitou naději stát se biskupem. Vzděláním je teoložka, má muže a dvě děti a jako pastor ve své farnosti vede referát pro ženské otázky. Je oblíbená a vážená. Druhým uchazečem je ovšem muž, pastor Christian Knuth. Získal paní Rohrandová vysokou cirkevní hodnost, o kterou se uchází, bude první ženou — biskupem na světě.

SYMBOL 90-TÝCH ROKOV? „Toto dievča je najvzrušujúcejším javom roka: — hovoria filmani o 20-ročnej Ume Thurmanovej, novej americké hviezdke, ktorá chce byť veľkou hviezdou. Uma mala iba 18 rokov, keď si ju všimol režisér Stephen Fries a zveril jej jednu z hlavných ženských úloh vo svojom filme Nebezpečné známosti, nakrúcanom podľa rovnomenného románu francúzskeho spisovateľa Lacoosa z 18. storočia. (Ako vieme, skoro v tom istom čase svoju verziu Nebezpečných známostí pod názvom Valmont natočil známy český režisér Miloš Forman). Už po debute vo Friesovom filme uznali mladučku Umu za „symbol sexu 90-tých rokov“.

Potom slečna majúca skvelu postavu (je vysoká 178 cm) hrala nahú Venušu vo filmové rozprávke Dobrodružstvo barona Münchhausenova a teraz hrá vo filme venovanom Henremu Millerovi (1891—1980), známemu autorovi erotických románov. Uma hrá v tomto filme druhú manžel-

KORYTNAČKY ZA 50 000 DOLÁROV. Korytnačka v americanom zoologickom obchode stojí 1 dolár. Ale pán Stece Marcus z New Yorku, ktorý pestuje hady a plazy, zaplatil až 650 dolárov za korytnačie siamske dvojčiatá, čiže dve mladé korytnačky s dvomi hlavami, štyrmi prednými a iba dvomi, spoločnými, zadnými labkami. Vysvetlo, že korytnačie dvojčiatá zrástené paniermi sú veľkou zriedkavostou. Urobili teda kariéru, ba niekoľkokrát ich ukazovali v televízii. Prednedávnom za pánom Marcusem prišiel istý bohatý muž z Texasu, ktorý mu navrhol za jeho „siamske korytnačky okrúhu sumu 50 000 dolárov! Ale pán Marcus odmietol, má svoje korytnačky veľmi rád. Na snímke: korytnačky — dvojčiatá.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI.
WYDAWCĄ: ZARZĄD GŁÓWNY TSKCIS.

ODZNACZONE: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Ján Spernoga (redaktor naczelny), Józef Pivovarcík, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnická, Alžbeta Stojowska (tłumaczki).

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustin Andrašák, Zofia Bogačíková, Józef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lýdia Mšalová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumerata na kraj przyjmuje redakcja Život w Warszawie lub Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w terminach: do dnia 30 listopada na I kwartał, I półrocze oraz na cały rok następny; do dnia 20 czerwca na II półrocze roku bieżącego. Cena prenumeraty: 1 numer 1000 zł, kwartalnie — 3000 zł, rocznie — 12 000 zł.

Prenumerata ze zleciennem wysyłki za granicę przyjmuje także redakcja Život w Warszawie oraz Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w podanych wyżej terminach. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 371.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo do skrótów.

Numer oddano do składu 3.12.1990 r., podpisano do druku 15.1.1991 r.